

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
AİLE DANIŞMANLIĞI ANABİLİM DALI
AİLE DANIŞMANLIĞI BİLİM DALI

LİSE ÖĞRENCİLERİNDE ANNE BABA TUTUMLARI İLE BENLİK SAYGISI VE
PROBLEM ÇÖZME BECERİLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

NESLİHAN YILMAZ

ÇANAKKALE
OCAK, 2020

T.C.
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Aile Danışmanlığı Anabilim Dalı
Aile Danışmanlığı Bilim Dalı

**Lise Öğrencilerinde Anne Baba Tutumları ile Benlik Saygısı ve Problem Çözme
Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**

Neslihan YILMAZ
(Yüksek Lisans Tezi)

Danışman
Prof. Dr. Cumhuri ASLAN

Çanakkale
Ocak, 2020

Taahhütname

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “**Lise Öğrencilerinde Anne Baba Tutumları ile Benlik Saygısı ve Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve değerlere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yaparak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

28/02/2020

Neslihan YILMAZ

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Onay

Neslihan YILMAZ tarafından hazırlanan çalışma, 30/01/2020 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda jüri tarafından başarılı bulunmuş ve Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Referans No:10296948

Akademik Unvan

Adı SOYADI

Danışman: Prof. Dr.

Cumhur ASLAN

Üye: Doç. Dr.

Gökhan GÖKULU

Üye: Dr. Öğr. Üyesi

Yonca ALTINDAL

İmza
Cumhur ASLAN
Gökhan GÖKULU
Yonca ALTINDAL

Tarih: .../.../2020

İmza:

Prof. Dr. Salih Zeki GENÇ

Enstitü Müdürü

Önsöz

Bireyin gelişiminde ve yaşamında anne babanın sergilediği tutumun olumlu ya da olumsuz biçimde etkili olduğu kabul edildiğinden anne babanın sahip olduğu tutum önemli bir yere sahiptir. Diğer taraftan bireyin kendine saygı duyması ve karşılaştığı problemlere karşı çözümler üretebilmesi hem kişilik gelişimi açısından hem de diğer insanlarla iletişim kurmayı sağlaması açısından önem taşıdığı düşünülmektedir. Bu sebeple bireyin kendisini tanıması, özelliklerini bilmesi, kendisine saygı duyması ve yaşamda karşılaştığı problemlere karşı çözüm üretme becerilerini kazanmış olması bireyin yaşamda sağlıklı ilişkiler kurabilmesine katkı sağlayacaktır. Bu düşünceden hareketle, bu çalışmada lise öğrenimine devam eden öğrencilerin algıladığı ebeveyn tutumları, öğrencinin kendisine karşı geliştirdiği saygı ve yaşamda karşılaştığı problemleri çözme becerilerinin birbiriyle ilişkisi araştırılmıştır. Çalışma sonucunda ulaşılan bulguların yapılacak çalışmalara katkı sağlayacağı ümit edilmektedir.

Tez süresi boyunca ilgi, anlayış ve desteğini esirgemeyen, sıcaklığı, samimiyeti ile bilgi ve yönlendirmeleriyle tezime katkı sağlayan tez danışmanın Prof. Dr. Cumhuri ASLAN' a teşekkürlerimi sunuyorum.

Tezin özellikle analiz kısmında değerlendirmeleriyle, yorumlamalarıyla, bilgi ve tecrübeleriyle yol gösteren, değerli zamanını ayırıp destek sunan, anlayış gösterip motive eden kıymetli hocam Prof. Dr. Şeref ULUOCAK' a içtenlikle saygılarımı ve teşekkürlerimi sunuyorum.

Tez konumu belirleme aşamasında düşünce ve yönlendirmeleriyle katkı sağlayan Dr. Öğretim üyesi Defne YILMAZ' a minnettarım.

Düzeltilmeleriyle çalışmama katkıda bulunan hocalarım Dr. Öğretim üyesi Yonca ALTINDAL' a ve Doç. Dr. Gökhan GÖKULU' ya teşekkürlerimi sunuyorum.

Bu süreçte kilometrelerce uzakta olsa da varlığıyla sıkıntılarımı hafifleten dostum İjlal KARABULUT'a varlığından dolayı teşekkür ediyorum. İyi ki varsın.

Varlığı ve destekleyici yaklaşımıyla huzur duyduğum değerli arkadaşım Serpil TOPÇU ŞAHİN'e teşekkürlerimi sunuyorum.

Tezimde kullandığım ölçeklerin uygulanmasında gösterdikleri kolaylıktan ve katılımlarından dolayı, Ayvacık İlçesinde ve Gülpınar Köyünde bulunan liselerin yöneticilerine, öğretmenlerine ve öğrencilerine teşekkürlerimi iletiyorum.

Çanakkale, 2020

Neslihan YILMAZ



Lise Öğrencilerinde Anne Baba Tutumları ile Benlik Saygısı ve Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Neslihan YILMAZ

Özet

Bireyin anne babayla kurduğu ilişki yaşamının birçok alanını etkileyerek yaşamına yön vermektedir. Bu nedenle anne babanın tutumu, çocuğuyla kurduğu iletişimin biçimi çocuğun sağlıklı kişilik gelişimi açısından ve toplumsal ilişkileri sağlıklı yürütebilmesi için son derece önemlidir. Öz farkındalık ve öz güvenle ilişkili olan öz saygı kişilik gelişiminin temel öğelerindendir. Öz saygı bebeklik döneminde gelişmeye başlayarak bireyin sahip olduğu diğer becerilerin gelişimine katkı sağlamaktadır. Bu becerilerden biri de problem çözme becerisidir. Bebeklikte gelişmeye başlayan bu beceriler ergenlik döneminde şekillenmektedir.

Bu çalışmada, bireyin yaşamında birbirini etkileyen ebeveyn tutumları, öz saygı seviyeleri ile problem çözme becerilerinin birbiriyle olan ilişkisi araştırılmıştır.

Bu çalışmanın evreni Çanakkale ili Ayvacık ilçesinin merkezinde ve Gülpınar köyünde bulunan toplam 5 lisede öğrenim gören öğrencilerden oluşmaktadır. Çalışma örneklemini 376 öğrenciden (205 kadın ve 171 erkek) oluşmaktadır.

Çalışmada “Anne Baba Tutumları Ölçeği”, “Problem Çözme Envanteri”, “Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri”(Kısa Form) ve araştırmacının hazırladığı Demografik Bilgi Formu kullanılarak veriler elde edilmiştir. SPSS 21 programı ile veriler analiz edilerek dağılım normal olduğunda Bağımsız Gruplar için t-Testi, Spearman Sıra Farkları Korelasyon Katsayısı, Tek Yönlü Varyans Analizi, dağılım normal olmadığında ise Mann-Whitney U Testi, kullanılan üç ölçeğin puanlarının birbirilerine olan etkileri de Lojistik Regresyon Analizi kullanılarak çözümlenmiştir. Analiz bulgularında cinsiyet, okul türü, okul başarı durumu, ailede kaçınıcı çocuk olduğu, baba öğrenim seviyesi değişkenlerine göre algılanan ebeveyn tutum puanlarında anlamlı farklılık olduğu, öğrencilerin devam ettiği okul

türünün problem çözme becerisi puanlarında anlamlı farklılık yarattığı, algılanan ebeveyn tutumuyla, benlik saygı seviyesi ve problem çözme becerisi arasında ilişki olduğu, benlik saygı seviyesi ile problem çözme becerilerinin birbirinin yordayıcısı olduğu belirlenmiştir. Diğer taraftan da öğrencilerin yaşı, sınıfı, ebeveynlerin bir arada yaşaması, ebeveynlerin hayatta olma durumu, anne öğrenim seviyesi, ailenin ikamet ettiği yer, ebeveynlerin mesleği, ailenin geliri ile evde model aldıkları kişinin öğrencinin algıladığı tutum, benlik saygı seviyesi ve problem çözme becerisi puanlarında anlamlı farklılık yaratmadığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ergenlik, Ebeveyn tutumu, Benlik saygısı, Problem çözme



The Study of Relation Between Self Respect and Problem Solving Skills with The Attitudes of Parents on High School Students

Neslihan YILMAZ

Abstract

The relationship of the individual with the parents influences many areas of his life and directs his life. For his reason, the attitude of the parents and the form of communication with the child are extremely important for the healthy personality development of the child and for maintaining social relations. Self-awareness and self-esteem, which are related to self-confidence, are the basic elements of personality development. Self-esteem, starts to develop in infancy and contributes to the development of other skills that the individual has. One of these skills is problem solving skill. These skills, which started to develop in infancy, are shaped during adolescence.

In this study, the relationship between parental attitudes, self-esteem levels and problem solving skills were investigated.

The universe of this study consist of students studying in 5 high schools in the center of Ayvacık district of Çanakkale and Gülpınar village. The study sample consisted of 376 students (205 women and 171 men).

In this study, Parental Attitude Scale, Coopersmith Self-Esteem Inventory (Short Form), Problem Solving Inventory, and Personal Information Form, which has been formed by the researcher have been used to obtain data. Data obtained within the scope of the study has been analyzed with SPSS 21 software and when normal distribution condition has been obtained, t-Test for Independent Groups, One Way ANOVA, Spearman Rank Differences Correlation Coefficient; when normal distribution condition couldn't obtained; normal Mann-Whitney U Test have been used and the effects of the scores of the three scales have been analyzed using Logistic Regression Analysis.

In the findings of the analysis, it has found that there is a significant difference in the perceived parental attitude scores according to the variables of gender, type of school, achievement level, number of siblings, rank of siblings in the family, father educational level; it also has been found that the school type that the students have continued make significant differences in problem solving skills points and it is determined that there is a relationship between perceived parental attitudes, self-esteem level and problem solving skills; self-esteem level and problem solving skills are predictors of each other. On the other hand, the age of the students, class, parents living together, parents living status, mother education status, the place of residence of the family, the profession of the parents, the income of the family and the person they model at home haven't made a significant difference in the students' perceived attitude, self-esteem level and problem solving ability scores.

Keywords: Adolescence, Parental attitude, Self- esteem, Problem solving skills

İçindekiler

Onay	i
Önsöz.....	ii
Özet	iv
Abstract	vi
Tablolar	xvi
Kısaltmalar	xviii
Bölüm I : Giriş.....	1
Araştırmanın Problemi	1
Alt Problemler	2
Araştırmanın Amacı	4
Araştırmanın Önemi	4
Araştırmanın Varsayımları	5
Araştırmanın Sınırlılıkları	5
Tanımlar	6
Ergenlik dönemi:	6
Aile kavramı:	6
Benlik kavramı:	7
Problem kavramı:	8
Problem çözme becerisi:	8
Tutum kavramı:	9

Kavramsal Çerçeve	9
Benlik saygısı:	9
İdeal benlik:	11
Benlik Kavramının Boyutları	11
Duygusal benlik boyutu:	11
Sosyal benlik boyutu:	12
Fiziksel (bedensel) benlik boyutu:	12
Akademik benlik boyutu:	13
Benlik Saygısının Oluşumu.....	13
Çocukluk döneminde benlik saygısı:	14
Ergenlik Dönemi	15
Ergenlik Döneminin Özellikleri	15
Bedensel gelişim:	15
Bilişsel (zihinsel) gelişim	16
Cinsel gelişim:.....	16
Sosyal gelişim:	16
Duygusal gelişim:.....	17
Ahlak gelişimi:	18
Kişilik gelişimi:	18
Ergenlik Döneminde Benlik Saygısı	18
Yüksek ve Düşük Benlik Saygısına Sahip Bireylerin Özellikleri.....	20
Benlik Saygısını Etkileyen Etmenler	22

Problem ve Problem Çözme.....	23
İlgili Kuramlar.....	28
Thorndike’ın problem çözmeye ilişkin kuramı:.....	28
Bandura’nın problem çözmeye ilişkin ve kendine yetkinlik kuramı:	29
İç görü öğrenmesi yoluyla Köhler’in problem çözmeye ilişkin kuramı:	29
Karl Popper’ın problem çözmeye ilişkin kuramı:	30
Hermann’ın problem çözmeye ilişkin kuramı:.....	30
Alex Osborn’un problem çözmeye ilişkin kuramı:.....	31
Dewey’in yansıtmalı düşünce ve problem çözmeye ilişkin kuramı:.....	31
Mountrose’nun beş kademeli problem çözme kuramı:	32
Problem Çözme Aşamaları.....	32
Problem Çözmede Etkili Olan Etmenler	33
Ergenlik Çağı ve Problem Çözme	35
Anne Baba (Ebeveyn) Tutumları	36
Otoriter ebeveyn tutumu:	39
Koruyucu ebeveyn tutumu:	40
Aşırı hoşgörülü ebeveyn tutumu:	40
İlgisiz ebeveyn tutumu:	41
Demokratik ebeveyn tutumu:	42
İlgili Çalışmalar.....	42
Benlik saygısı ile anne baba tutumlarının incelendiği çalışmalar:.....	42
Problem çözme becerilerinin incelendiği çalışmalar:	49

Bölüm II: Yöntem	54
Araştırmanın Modeli	54
Evren ve Örneklem.....	54
Veri Toplama Araçları	54
Anne-baba tutum ölçeği:	54
Coopersmith öz saygı envanteri:	55
Problem çözme envanteri:	56
Demografik bilgi formu:	57
Verilerin Toplanması.....	57
Çalışmada Ölçekler İçin Yapılan Geçerlilik ve Güvenirliliğe İlişkin Analizler	57
Verilerin Analizi.....	59
Bölüm III: Bulgular	60
Katılımcıları Tanımaya Yönelik Bulgular.....	60
Alt Problemlere İlişkin Bulgular	62
Anne baba tutumları ile öz saygı seviyeleri ve problem çözme yeterliğinin ilişkisi: ..	67
Algılanan anne - baba tutumlarının cinsiyet bakımından incelenmesi:	73
Kendilerine saygı seviyelerinin cinsiyet bakımından incelenmesi:	74
Problem çözme becerilerinin cinsiyet bakımından incelenmesi:	74
Algılanan anne - baba tutumlarının yaş bakımından incelenmesi:.....	74
Kendilerine saygı seviyelerinin yaş bakımından incelenmesi:	75
Problem çözme becerilerinin yaş bakımından incelenmesi:	75
Algılanan anne - baba tutumlarının sınıf düzeyi bakımından incelenmesi:	75

Kendilerine saygı seviyelerinin sınıf düzeyi bakımından incelenmesi:	75
Problem çözme becerilerinin sınıf düzeyi bakımından incelenmesi:.....	75
Algılanan anne - baba tutumlarının okul türü bakımından incelenmesi:	75
Kendilerine saygı seviyelerinin okul türü bakımından incelenmesi:	76
Problem çözme becerilerinin okul türü bakımından incelenmesi:	76
Algılanan anne - baba tutumlarının başarı durumu bakımından incelenmesi:.....	77
Kendilerine saygı seviyelerinin başarı durumu bakımından incelenmesi:.....	78
Problem çözme becerilerinin başarı durumu bakımından incelenmesi:.....	78
Algılanan anne - baba tutumlarının sahip olunan kardeş sayısı bakımından incelenmesi:.....	78
Kendilerine saygı seviyelerinin sahip olunan kardeş sayısı bakımından incelenmesi:	79
Problem çözme becerilerinin sahip olunan kardeş sayısı bakımından incelenmesi:....	79
Algılanan anne-baba tutumlarının ailede kaçınıcı çocuk olduğu bakımından incelenmesi:.....	79
Kendilerine saygı seviyelerinin ailede kaçınıcı çocuk olduğu bakımından incelenmesi:.....	80
Problem çözme becerilerinin ailede kaçınıcı çocuk olduğu bakımından incelenmesi:.....	80
Algılanan anne - baba tutumlarının annenin hayatta olma durumu bakımından incelenmesi:.....	80
Kendilerine saygı seviyelerinin annenin hayatta olma durumu bakımından incelenmesi:.....	80

Problem çözme becerilerinin annenin hayatta olma durumu bakımından incelenmesi:.....	80
Algılanan anne - baba tutumlarının babanın hayatta olma durumu bakımından incelenmesi:.....	81
Kendilerine saygı seviyelerinin babanın hayatta olma durumu bakımından incelenmesi:.....	81
Problem çözme becerilerinin babanın hayatta olma durumu bakımından incelenmesi:	81
Algılanan anne - baba tutumlarının anne-baba birlikte yaşama durumu bakımından incelenmesi:.....	81
Kendilerine saygı seviyelerinin anne-baba birlikte yaşama durumu bakımından incelenmesi:.....	81
Problem çözme becerilerinin anne-baba birlikte yaşama durumu bakımından incelenmesi:.....	81
Algılanan anne - baba tutumlarının anne eğitim düzeyi bakımından incelenmesi:	81
Kendilerine saygı seviyelerinin anne eğitim düzeyi bakımından incelenmesi:	82
Problem çözme becerilerinin anne eğitim düzeyi bakımından incelenmesi:	82
Algılanan anne - baba tutumlarının baba eğitim düzeyi bakımından incelenmesi:	82
Kendilerine saygı seviyelerinin baba eğitim düzeyi bakımından incelenmesi:	83
Problem çözme becerilerinin baba eğitim düzeyi bakımından incelenmesi:	83
Algılanan anne - baba tutumlarının ailenin ikamet ettiği yer bakımından incelenmesi:	84
Kendilerine saygı seviyelerinin ailenin ikamet ettiği yer bakımından incelenmesi:....	83
Problem çözme becerilerinin ailenin ikamet ettiği yer bakımından incelenmesi:.....	83

Algılanan anne - baba tutumlarının ailenin geliri bakımından incelenmesi:	83
Kendilerine saygı seviyelerinin ailenin geliri bakımından incelenmesi:.....	84
Problem çözme becerilerinin ailenin geliri bakımından incelenmesi:	84
Algılanan anne - baba tutumlarının annenin mesleği bakımından incelenmesi:.....	84
Kendilerine saygı seviyelerinin annenin mesleği bakımından incelenmesi:.....	84
Problem çözme becerilerinin annenin mesleği bakımından incelenmesi:	84
Algılanan anne - baba tutumlarının babanın mesleği bakımından incelenmesi:.....	84
Kendilerine saygı seviyelerinin babanın mesleği bakımından incelenmesi:.....	85
Problem çözme becerilerinin babanın mesleği bakımından incelenmesi:	85
Algılanan anne - baba tutumlarının öğrencinin ailede model aldığı kişi bakımından incelenmesi:.....	85
Kendilerine saygı seviyelerinin öğrencinin ailede model aldığı kişi bakımından incelenmesi:.....	86
Problem çözme becerilerinin öğrencinin ailede model aldığı kişi bakımından incelenmesi:.....	85
Bölüm IV: Tartışma, Sonuç ve Öneriler	86
Tartışma.....	86
Algılanan tutum, problem çözme ve benlik saygı seviyelerinin birbiriyle ilişkisini değerlendirme:.....	86
Algılanan tutum ile benlik saygı seviyelerinin problem çözme yeterliğini yordama gücünü değerlendirme:	91

Algılanan tutum ile problem çözme yeterliğinin benlik saygı seviyelerini yordama gücünü değerlendirme:	91
Cinsiyet bakımından algılanan tutum, problem çözme yeterliği ve benlik saygı seviyelerini değerlendirme:.....	91
Ailede kaçınıcı çocuk olduğu bakımından algılanan tutum, problem çözme yeterliği ve benlik saygı seviyelerini değerlendirme:.....	97
Sonuç ve Öneriler.....	100
Kaynakça.....	104
Ekler	123
Ek 1-Çanakkale il milli eğitim müdürlüğünden alınan izin belgesi izin belgesi.....	123
Ek 2-Anne- baba tutum ölçeğini kullanabilme izni.....	123
Ek 3-Coopersmith öz saygı envanteri kullanabilme izni	123
Ek 4-Problem çözme becerleri envanterini kullanabilme izni	123
Ek 5-Sosyo-demografik bilgi formu	124
Ek 6-Anne – baba tutum ölçeği.....	125
Ek 7-Coopersmith benlik saygısı envanteri	127
Ek 8-Problem çözme envanteri	128

Tablolar

Tablo Numarası	Başlık	Sayfa No
Tablo 1:	Problem Çözme Becerileri Ölçeği Geçerlilik Analizi	58
Tablo 2:	Anne-Baba Tutum Ölçeği Geçerlilik Analizi	58
Tablo 3:	Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği Geçerlilik Analizi	58
Tablo 4:	Anne Baba Tutum Ölçeğinin Güvenirlik Seviyesi	59
Tablo 5:	Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeğinin Güvenirlik Seviyesi.....	59
Tablo 6:	Problem Çözme Becerileri Ölçeğinin Güvenirlik Seviyesi	59
Tablo 7:	Demografik Değişkenlere Göre Dağılım Tablosu	60
Tablo 8:	Anne Baba Tutumları Açısından Cinsiyet, Yaş, Okul Türü, Başarı Durumu, Kardeş Sayısı, Annenin- Babanın Hayatta Olma Durumu, Annenin -Babanın Öğrenim Durumu, Annenin-Babanın Mesleği, Model Alınan Kişi Normal Dağılım Analiz Sonuçları	62
Tablo 9:	Benlik Saygı Seviyeleri Açısından Cinsiyet, Yaş, Okul Türü, Başarı Durumu, Kardeş Sayısı, Annenin- Babanın Hayatta Olma Durumu, Annenin -Babanın Öğrenim Durumu, Annenin-Babanın Mesleği, Model Alınan Kişi Normal Dağılım Analiz Sonuçları	64
Tablo 10:	Problem Çözme Becerileri Açısından Cinsiyet, Yaş, Okul Türü, Başarı Durumu, Kardeş Sayısı, Annenin- Babanın Hayatta Olma Durumu, Annenin -Babanın Öğrenim Durumu, Annenin-Babanın Mesleği, Model Alınan Kişi Normal Dağılım Analiz Sonuçları	65
Tablo 11:	Anne-Baba Tutumları, Öz saygı Seviyeleri ile Problem Çözme Yeterliğinin Birbiriyle İlişki Analizi	67
Tablo 12:	Değişkenlerin Hesaplanan Korelasyon (R) Değeri Ve İlişkinin Derecesi.....	68
Tablo 13:	Anlamlılıkla İlgili Test.....	70
Tablo 14:	Model Özeti	70
Tablo 15:	Model Uyum İyiliği Testi	70

Tablo 16:Anne Baba Tutumlarının ve Öz Saygının, Problem Çözmeye Etki Tablosu.....	71
Tablo 17:Problem Çözme Becerisi İkili Lojistik Regresyon Analizi Sınıflandırma Tablosu..	71
Tablo 18:Anlamlılıkla İlgili Test.....	72
Tablo 19:Model Özeti	72
Tablo 20:Model Uyum İyiliği Testi	72
Tablo 21:Anne Baba Tutumlarının ve Problem Çözme Becerilerinin, Öz Saygıya Etki Tablosu	72
Tablo 22:Benlik Saygı Seviyesi İkili Lojistik Regresyon Analizi Sınıflandırma Tablosu	73
Tablo 23:Cinsiyet ve Otoriter Anne Baba Tutumu	73
Tablo 24:Cinsiyet ve Koruyucu- İstekçi Anne Baba Tutumu.....	74
Tablo 25:Okul Türü ve Algılanan Anne Baba Tutumu.....	75
Tablo 26:Okul Türü ve Problem Çözme Becerileri	76
Tablo 27:Başarı Durumu ve Algılanan Anne Baba Tutumu.....	77
Tablo 28:Kardeş Sayısı ve Demokratik Anne Baba Tutumu.....	78
Tablo 29:Kaçınıcı Çocuk Olduğu ve Algılanan Demokratik Anne Baba Tutumu	79
Tablo 30:Babanın Öğrenim Durumu ve Demokratik Anne Baba Tutumu	82

Kısaltmalar

Akt	: Aktaran
ANOVA	: Tek Yönlü Varyans Analizi
Çev.	: Çeviri
M.E.B	: Milli Eğitim Bakanlığı
PÇE	: Problem Çözme Envanteri



Bölüm I: Giriş

Araştırmanın Problemi

Dünyaya geldikten sonra bireyin en yakın ilişkilerini kurduğu, temel ihtiyaçlarını karşıladığı ve kişilik gelişiminin temellerinin atıldığı çevre aile ortamıdır. Bireyin yaşamda kendini iyi, mutlu hissedebilmesinde ve kendisini kabul ederek toplumsal yaşamda uyumlu olmasında büyüüp geliştiği aile ortamının etkisi fazladır. Aile ortamında kurduğu iletişimde anne babanın bireye gösterdiği yaklaşım aile içi iletişime yön vermektedir. Doğumdan önce başlayan iletişim süreci devam ederken birey kendine özgü özellikleri barındıran dönemlerden geçmektedir. Bu dönemlerden biri de çocukluk ve yetişkinlik arasında kalan ergenlik dönemidir. Bu süreçteki değişimin fazla ve kapsamının geniş olmasından kaynaklı bireyin bu değişime uyum sağlaması güçleşmektedir. Bu nedenle ailesinin ve çevresinin desteğine ihtiyaç duyabilmektedir. Ailesinden göreceği destek, onlarla kurduğu iletişim ve anne babasının sergilediği tutumla ilişkilidir. Ailesiyle kurduğu yakın, paylaşımcı ilişki ergenin kendisini değerli hissetmesinde, öz güven duygusu ve benlik algısı geliştirebilmesinde rol oynamaktadır. Benlik algısı gelişen birey özelliklerini tanıyarak yeterliklerinin ve yetersizliklerinin farkına varabilir. Kendisine dair değerlendirmeleri sağlıklı yapabilen bireyin öz saygısı ve öz yeterliği gelişir. Öz saygı ise bireyin mücadele gücünü arttırarak yaşamda karşılaştığı güçlükleri, problemleri aşmasında etkili olabilir.

Bu doğrultuda lise öğrencilerinin algıladığı ebeveyn tutumları, kendilerine saygı seviyeleri ve problem çözme becerilerinin birbiriyle olan ilişkisi araştırmanın konusunu oluşturmaktadır. Bu çalışmada Çanakkale ili Ayvacık ilçesi merkezinde ve Gülpınar köyünde lise öğrenimine devam eden öğrencilerin algıladıkları ebeveyn tutumları ile kendilerine saygı seviyeleri ve problem çözme becerilerinin birbiriyle olan ilişkisi ve bazı değişkenlere göre anlamlı bir farklılık bulunup bulunmadığı incelenmektedir. Bu ana problemden hareketle aşağıda bulunan alt problemlere cevap aranmaktadır.

Alt Problemler

1. Öğrenciler tarafından algılanan ebeveyn tutumları ile öz saygı seviyeleri ve problem çözme yeterliklerinin birbiriyle ilişkisi var mıdır?
2. Algılanan ebeveyn tutumları ile öz saygı seviyeleri, problem çözme yeterliklerinin anlamlı birer yordayıcısı mıdır?
3. Algılanan ebeveyn tutumları ve problem çözme yeterlikleri, öz saygı seviyelerinin anlamlı birer yordayıcısı mıdır?
4. Öğrenciler tarafından algılanan ebeveyn tutumları, öz saygı seviyeleri ve problem çözme yeterlikleri cinsiyet bakımından anlamlı ölçüde farklılaşmakta mıdır?
5. Öğrenciler tarafından algılanan ebeveyn tutumları, öz saygı seviyeleri ve problem çözme yeterlikleri yaş bakımından anlamlı ölçüde farklılaşmakta mıdır?
6. Öğrenciler tarafından algılanan ebeveyn tutumları, öz saygı seviyeleri ve problem çözme yeterlikleri devam ettikleri sınıf düzeyi bakımından anlamlı farklılık göstermekte midir?
7. Öğrenciler tarafından algılanan ebeveyn tutumları, öz saygı seviyeleri ve problem çözme yeterlikleri devam ettikleri okul türü bakımından anlamlı farklılık göstermekte midir?
8. Öğrenciler tarafından algılanan ebeveyn tutumları, öz saygı seviyeleri ve problem çözme yeterliklerinde başarı düzeyi bakımından anlamlı fark bulunmakta mıdır?
9. Öğrenciler tarafından algılanan ebeveyn tutumları, öz saygı seviyeleri ve problem çözme yeterliklerinde sahip olunan kardeş sayısı bakımından anlamlı fark bulunmakta mıdır?
10. Öğrenciler tarafından algılanan ebeveyn tutumları, öz saygı seviyeleri ve problem çözme yeterlikleri ailede kaçınıcı çocuk olduğu bakımından anlamlı ölçüde farklılaşmakta mıdır?

11. Öğrenciler tarafından algılanan ebeveyn tutumları, öz saygı seviyeleri ve problem çözme yeterlikleri annenin hayatta olma durumu bakımından anlamlı ölçüde farklılaşmakta mıdır?
12. Öğrenciler tarafından algılanan ebeveyn tutumları, öz saygı seviyeleri ve problem çözme yeterlikleri babanın hayatta olma durumu bakımından anlamlı farklılık göstermekte midir?
13. Öğrenciler tarafından algılanan ebeveyn tutumları, öz saygı seviyeleri ve problem çözme yeterlikleri anne-baba birlikte yaşama durumu bakımından anlamlı farklılık göstermekte midir?
14. Öğrenciler tarafından algılanan ebeveyn tutumları, öz saygı seviyeleri ve problem çözme yeterliklerinde anne öğrenim düzeyi bakımından anlamlı fark bulunmakta mıdır?
15. Öğrenciler tarafından algılanan ebeveyn tutumları, öz saygı seviyeleri ve problem çözme yeterliklerinde baba öğrenim düzeyi bakımından anlamlı fark bulunmakta mıdır?
16. Öğrenciler tarafından algılanan ebeveyn tutumları, öz saygı seviyeleri ve problem çözme yeterlikleri ailenin ikamet ettiği yer bakımından anlamlı ölçüde farklılaşmakta mıdır?
17. Öğrenciler tarafından algılanan ebeveyn tutumları, öz saygı seviyeleri ve problem çözme yeterlikleri ailenin geliri bakımından anlamlı ölçüde farklılaşmakta mıdır?
18. Öğrenciler tarafından algılanan ebeveyn tutumları, öz saygı seviyeleri ve problem çözme yeterlikleri annenin mesleği bakımından anlamlı farklılık göstermekte midir?
19. Öğrenciler tarafından algılanan ebeveyn tutumları, öz saygı seviyeleri ve problem çözme yeterlikleri babanın mesleği bakımından anlamlı farklılık göstermekte midir?
20. Öğrenciler tarafından algılanan ebeveyn tutumları, öz saygı seviyeleri ve problem çözme yeterlikleri öğrencinin ailede model aldığı kişi bakımından anlamlı ölçüde farklılaşmakta mıdır?

Araştırmanın Amacı

İnsanın kişilik gelişiminde, toplumun sağlıklı bir üyesi olmasında ailenin etkisinin son derece önemli olduğu kabul edilmektedir. Bireyin gelişimi doğum öncesinde başlar ve yaşam boyunca devam eder. Bireyin kişiliği ise dünyaya gelmesiyle zaman içinde ailesi tarafından biçimlendirilmektedir. Ailenin çocuklara karşı gösterdiği tutumlar çeşitlilik göstermektedir. Bu çalışmanın amacı lise öğrenimi devam eden öğrenciler tarafından algılanan ebeveyn tutumlarının ergenin öz saygısına, problem çözme becerilerine etkisinin bulunup bulunmadığını incelemektir.

Araştırmanın Önemi

Ergenlik dönemi bireyin yaşamı üzerinde etkili olacak kararların alındığı, gelişimsel açıdan farklılıkların görüldüğü bir süreçtir. Bu dönemde kimlik arayışı, beğenilme isteği, bağımsız olma çabası, güvende hissetme isteği, uyum göstermede zorluk yaşama sıkça karşılaşılan durumlardandır. Çok sayıda ergen genellikle içsel ve dışsal beklenti karşısında yoğun stres yaşayabilmektedir (Cokey, 1990; akt. Kaya, 2005, s. 189-226). Bu sebeplerden ergenlik dönemi bireyin kendisine saygı geliştirmesi ve problem çözme becerilerinin kazanılması açısından kritik yılları kapsamaktadır. Bu süreçte bireyin en yakın çevresinde bulunan ailenin etkisi de inkâr edilemez. Bu noktada ebeveyn tutumları bireyin kendisine saygı geliştirmesi ve problem çözme becerisi üzerinde önemli etkiye sahip olmaktadır.

Literatür araştırması yapıldığında anne baba tutumları ile benlik saygısına yönelik çalışmaların (Ünüvar, 2007; Aktaş, 2011; Dilek, ve Aksoy, 2013; Yücel, 2013), ebeveyn tutumları ile sorunları ortadan kaldırma becerilerine yönelik çalışmaların (Düzakın, 2004; Hamarata, Baltacı, Üre, ve Demirbaş, 2010; Gölgeleyen, 2011), kişilerin öz saygıları ile sorunları ortadan kaldırma becerileri arasındaki ilişkiyi saptamaya yönelik çalışmaların (Ünüvar, 2003; Umut Pakkal, 2007; Sünbül, 2008; Çeşit, 2011) bulunmuş olmasına karşın ebeveyn tutumları, öz saygı ve problem çözme becerisi konularının bir arada incelendiği çalışmanın fazla bulunmamış

olması bu çalışmanın yapılması gerekliliği fikrini oluşturmuştur. Çalışmanın bu noktada eksikliği tamamlayacağı, çalışma sonucunda ulaşılan bulguların anne baba tutumlarının ergenlik döneminde bulunan gencin benlik saygısı ve problem çözme becerisi üzerindeki etkisine verilerle katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bununla birlikte okullarda psikolojik danışmanlar tarafından yapılan çalışmalar kapsamında bu konularla alakalı etkinliklerin dâhil edilmesinin önemi ve gerekliliğini belirleyecek sonuçlara ulaşılabileceği planlanmaktadır. Bu kapsamda öğrencilerin eğitim hayatları devam ederken velinin her zaman eğitim süreçlerine dâhil edilmesi gerekliliği görüşünü destekleyecek biçimde anne baba tutumlarına yönelik eğitim ve bilgilendirme amaçlı yapılacak çalışmaların veya programların fayda sağlayacağı kabul edilmektedir. Bu çalışma lise kademesinde eğitimi devam eden öğrencilerle yapılmıştır farklı yaş gruplarında ve kademelerde bulunan öğrencilerle de yapılacak çalışmalara katkı sağlayacağı da düşünülmektedir.

Araştırmanın Varsayımları

- Araştırma kapsamında kullanılan envanterlerin, geçerlilik ve güvenilirlik bakımından kullanışlı oldukları varsayılmaktadır.
- Örneklemin, evreni temsil ettiği varsayılmaktadır.
- Araştırmaya katılan öğrencilerin demografik formu ve ölçekleri içten ve doğru bir biçimde cevaplandıkları varsayılmaktadır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Bu araştırma, zaman bakımından 2018-2019 eğitim-öğretim yılında toplanan veriler ile sınırlıdır.
2. Bu araştırma, örneklem bakımından Çanakkale ili Ayvacık ilçesi ve Gülpınar köyünde öğrenim görmekte olan öğrenciler ile sınırlıdır.
3. Bu araştırma kullanılan ölçeklerle elde edilen verilerle sınırlıdır.

4. Bu çalışma 15-19 yaş arasındaki öğrencilerle yapılmaması açısından sınırlılık taşımaktadır.
5. Çalışmada elde edilen sonuçlar, kullanılan istatistiksel teknikler ile sınırlı bulunmaktadır.

Tanımlar

Bu bölümde lise yıllarını içine alan ergenlik dönemi, aile kavramı, benlik kavramı, problem kavramı, problem çözme ve tutum kavramları açıklanmaktadır.

Ergenlik dönemi: Yavuzer'e (2010) göre ergenlik, bireyin bilişsel, ruhsal, biyolojik ve toplumsal yönden gelişim göstermesi ve olgunlaşmanın da içinde bulunduğu çocukluktan yetişkinliğe geçiş devresidir. Ergenlik çağı diğer bir ifadeyle gençlik çağı olarak da isimlendirilmektedir. Bu çağda kişide duygusal ve biyolojik yönden farklılaşma başlayıp biyolojik ve cinsel olgunluğa ulaşmasına kadar sürmektedir. Kişinin bağımlılığının azalması ve toplumsal becerileri kazanması bir süreci kapsamaktadır. Ergenlik dönemi kendi içinde bütünlük gösteren ve aşama aşama ilerleyen farklılaşma dönemidir (Özbay ve Öztürk, 1992). Ergenlik bittikten sonra kazanılan kimliğin, ruhsal açıdan olgunlaşma olarak ifade eden Ericson'a göre ise ergen; kendisinin, özelliklerinin farkına vararak ve sonrasında nasıl biri olacağına dair ihtimalleri düşünebilecek becerilere ifade ettiği olgunlaşma ile erişebilmektedir. Ergen bu süreçte bedensel, bilişsel, toplumsal farklılıkların kendisini erişkinlik rollerine yönlendirdiğinin bilincindedir bu nedenle kimlik arayışında olmaktadır (Yılmaz, 2000).

Aile kavramı: Aile sosyal yapı içinde tabanı oluşturan çocukların gelişip, yetiştirildiği temel birimdir. Ebeveynler çocukların bedensel, toplumsal, duygusal ve ruhsal gelişimlerinde son derece önemli olmaktadır (Çağdaş, 2002). Köknel'de (2005) aile kavramını aynı sülaleden gelmiş akrabalık ve kan bağı olan kişilerden oluşan yapı olarak adlandırır. Aile kavramı zaman içerisinde ve toplumun yapısına göre farklılaşmaktadır. İnsanların birbirleriyle biyolojik yönden ya da psikolojik yönden ilişkisi bulunmaktadır, insanlar birbirlerini benzer yapının parçası olarak kabul etmektedirler. Aile üyelerinin kendi içinde iktisadi, duygusal ve tarihi yönden ilişkisi bulunan üyelerin oluşturduğu yapıdır (Gladding, 2015).

Benlik kavramı: Benlik kavramıyla ilgili çok sayıda tanımlama yapılmaktadır. Birçok düşünür farklı tanımlamalar yaparak kavramı detaylandırmıştır. Benlik, kişiliği oluşturan özelliklerin toplam örüntüsü iken; benlik kavramı (self – concept), kişinin benliğini anlayış ve kavrayış şekli olarak adlandırılmakta, insanın kendiyile ilgili görüşünü ifade etmektedir (Geçtan,1990). Benlik; bireye dair farklılık ve kabiliyetlerin toplamı olup, benlik kavramı; bireyin kendiyile alakalı algı, fikir ve hislerini çözümleyerek birleştirdiği bununla birlikte sosyal etkileşimlerin de dâhil edilip biçimlendirerek kendiyile ilgili ulaştığı sonuçlar olarak adlandırılabilir (Budak, 2005, s.124). Benlik kavramı, kişinin sosyal çevresiyle olan yaşamını idrak etme haline göre gelişen hareketliliği, etkinliği barındıran süreçtir. Bilhassa kişinin yakın çevresindeki insanların davranışları onun için kıymetlidir (Temel ve Aksoy, 2001). Erikson, bireyde kişiliğin gelişmesinde sosyal çevrenin etkisini vurgulayıp, gelişmenin sekiz evrede tamamlandığını savunmaktadır. Benlik bu evrelerde kendi içinde gelişme göstermekte, o evrenin krizlerini atlatmakta ve sonraki evreye geçmektedir (Köknel, 1989, s. 79). Adler sisteminde yaratıcı benlik bulunmaktadır. Benlik daima kişiye tatmin edecek yaşantıları arar. Dış çevrede bulamadığı zaman oluşturmaya çalışır (Geçtan, 1992). İdeal benlik, her bireyin olmak istediği benlik olarak kabul edilmektedir. Birey ideal benlik olarak adlandırılan hedefe erişebilmek için gayret eder. Birey hedefe yaklaştıkça haz duyar. Bazen bu benlik, varılması zor bir hedef olur. İdeal benlik hakikatle örtüşmediği hallerde birey ruhsal çöküntü yaşar. Ruhsal yönden sağlıklı olan birey oluşturduğu benlik ile gerçekte olan benliği benzeterek az ya da çok uyumlu davranabilendir (Yörükoğlu, 2000, s.103).

Rogers'e göre de benlik kavramının iki alt boyutu bulunmaktadır. Bunlar; benlik ve ideal benliktir. Benlik bireyin tecrübe ve varlığıyla ilgili farkına varılmış tüm özelliklerini içermektedir. Benlik bireyin varlığı ile benzer manada olmamaktadır. Birey gerçekte var olan benliğin kimi taraflarını benlik kavramıyla uyum yakalayamadığı için kabul etmeyip bilinçli biçimde reddedebilir. Bundan dolayı birey, benlik kavramı oluşturduğunda benlik kavramları

ile uyuşmayan tecrübeleri reddedip veya saptırarak benimserler. İdeal benlikte, birey kendisinde olmasını istediği şekilde idrak eder. Kişi kendisinde olmasını istediği olumlu özellikleri kapsar. Kişinin ideal benliği ile benlik algısının uyuşmaması, aradaki farkın çok olması sağlıksız kişiliğin göstergesidir (İnanç ve Yerlikaya, 2008).

Problem kavramı: Ortadan kaldırılmak istenen tüm zorluklar problem olarak adlandırılır. Kişiye bedensel veya düşünsel açıdan sıkıntı veren, farklı farklı çözüm yolu ihtimali olduğu düşünülen bütün durumları kapsamaktadır (Karasar, 2012). Develioğlu (2006) ise problemi, hedefe ulaşmaya çalışırken bireyin karşı karşıya kaldığı engeller olarak adlandırmaktadır. Birey hedefe ulaşmak için doğru yöntemleri bulamadığında problemlerle karşılaşma durumu oluşur. Bu durum insanı rahatsız etmektedir. Diğer bir ifadeyle problem, bireyin bir durum karşısında ne yapması nasıl davranması gerektiğini bilememe durumudur. Karşılaşılan zorluğun problem olarak adlandırılması bireye göre farklılık göstermektedir. Birisi tarafından büyük bir problem olarak görülen bir durum bir başkası için bu şekilde görülmeyebilir. Birey için karşılaşılan bu durum problem olarak görülmediğinde ortadan kaldırmayı gerekli görmemektedir (Hatay Polat, 2008).

Problem çözme becerisi: İnsan hayatının bütününde etkili olan kolaydan zora tüm faaliyetlerde bulunan yaşamsal beceridir. Kişi edindiği bu beceri sayesinde aldığı kararlar ile yaşamını olumlu ya da olumsuz şekilde yönlendirebilmektedir (Gülşen, 2008, s.1-2). Problem çözme, var olan bir problemi ortadan kaldırmak için önceden öğrenilen bilgileri kullanarak oluşturulan çözüm yöntemlerinin sade şekliyle uygulanmasından ziyade daha farklı çözüm şekilleri oluşturabilme, bunları geliştirerek zenginleştirme olarak adlandırılır. Problemleri ortadan kaldırma süreci zihinsel yetilerin yanı sıra duygu ve davranışları da bünyesinde bulundurarak karmaşık hal almaktadır. Bunlar dışında problem çözmenin kişinin özgüveni, iletişim kurabilme beceri yeterliliği, uyum sağlayabilme özelliği, karar verebilme biçimleri,

okul yaşamında ve sosyal yaşamında kendisine karşı geliştirdiği saygı ile ilgili olduğu görülmektedir (Korkut, 2002).

Tutum kavramı: Kişiyi yüklenen ve bilişsel olarak yapılan değerlendirmeleri kapsamaktadır. Süreç içinde bireylerin tutumlarında, hareketlere dayalı ve duygusal unsurlar yer almaktadır. Tutumun, gözlenebilir hareketler esas alınarak bireye yüklenen değerlendirme olduğu varsayılabilir. Bu sebeple bir çocuğu değerlendirirken tutumu da göz önünde bulundurmak gereklidir (Kağıtçıbaşı, 2014, s.102-106). Tutum insan için her daim değerli bir kavram olarak kabul edilmektedir. Tutumun kişinin sosyal çevresine uyum sağlamasında yönlendirici ve kolaylaştırıcı olduğu kabul edilmektedir (Tufan ve Güdek, 2008).

Eşsizoglu ve Arısoy da (2008) tutum kavramını; yaşamdaki tecrübeler sonunda oluşan, ilişkinin bulunduğu obje ve vaziyetlere karşı kişinin hareketlerine yön veren, hareketlerini etkileyen psikolojik yönden hazır olma hali olarak açıklamaktadırlar. Anne-baba tutumlarının çocuklar üzerindeki etkisi değişmez değildir; ama belirleyicilik açısından önemi fazladır.

Kavramsal Çerçeve

Benlik saygısı: Literatür araştırıldığında “benlik saygısı” yanında, “benlik kavramı” , “kendini kabul” “öz güven” benzeri anlama gelen kavramların varlığı görülmektedir (Pişkin, 2003, s. 95-123). Benlik kavramı egoyu kapsamakla birlikte daha geniş sınırları olup daha fazla özelliği bulunmaktadır. Benlik kişinin özelliklerinin toplamı olmamakta, toplamının bir kısmını oluşturmaktadır (Rosenberg, 1986, Akt: Korkmaz, 1996). Rosenberg, benlik saygısını bireyin kendisiyle ilgili tutumu olarak değerlendirmektedir. Bireyin kendisiyle ilgili değerlendirmeleri yaparken tutumu olumlu olduğunda öz saygısı fazla, tutumu olumsuz olduğunda öz saygısı az olmaktadır. Kişi çevreye uyum sağlamak amacıyla kendisine özgü bir imaj oluşturmaktadır. Bu imaj dış dünyayla kurulan etkileşim neticesinde oluştuğundan ailenin ve kişinin sosyal çevresinin seçim ve değerlerini temsil etmektedir. Rogers, hayatın ilk yıllarındaki benlik saygısı ile olumlu benlik saygısı ihtiyacını önemli görmektedir. Benlik saygısının oluşmasında

öncelikli olan çocuğun bütün özellikleri ile kabul edilmesi ve değerli hissettirilmesinin bir şarta bağlı olmamasıdır (Torucu, 1990). Coopersmith benlik saygısını, kişinin kendisini kabiliyetli, değerli, önemli algılaması olarak adlandırmaktadır ve bunun kişinin yaşamının merkezi olduğunu ifade etmektedir Kişinin kendisiyle ilgili yaptığı değerlendirmelerin benlik saygısını ifade ettiğini ve bununda kişinin kendisine verdiği değerle ilişkili olduğunu dile getirmektedir. Coopersmith iki çeşit saygı olduğunu söylemektedir bunları da gerçek benlik saygısı ve savunucu benlik saygısı olarak adlandırmaktadır. Kendisini gerçekten önemli, değerli görenlerde gerçek benlik sayısının olduğunu, kendisini önemsiz, değersiz görüp fakat bunu kabullenemeyen kişilerde ise savunucu benlik saygısının bulunduğunu ifade etmektedir (Coopersmith 1974; Akt. Sarıyüce Körükçü, 2004). Freud ile Horney benlik kavramından bahsederken “ego ölküsü”ne değinmektedirler. Ego ölküsü Freud tarafından benliğin doğal bir bölümü, ebeveyn imajının bir yansıması ve eksiksiz olmaya karşı oluşturulan hayranlığın göstergesi olarak kabul edilmektedir. Horney ise “ego ölküsünü” kişide reddedilen benliğin varmak istediği hayali bir hedef olarak adlandırmaktadır (Geçtan, 1990, s. 238).

Kişiliği yapısal kurama göre Freud üç bölüme ayırmıştır. Bunlar daima etkileşim halinde bulunmaktadır.

1-İlkel Benlik, İç Ben, Alt Ben, İlk Ben: Karmaşaların bulunduğu, beden haz almanın ve içgüdüsel tepkileri doyurmanın ön planda olduğu kısımdır.

2-Ben, Benlik: Kişinin nasıl biri olduğu, nasıl biri olmak istediği ve başka insanlar tarafından nasıl bilindiğiyle ilgili bilinçlin bulunduğu, kişide önemli savunma sistemlerinin yer aldığı kısımdır.

3-Üstben, Üst benlik: Bir kısmı benlik tarafından algılanabilen, anne baba veya daha geniş çerçeveli olarak bakıldığında sosyal çevrenin değer yargılarına bağlı gelişen benlik hedefleri ile vicdan kavramının bulunduğu kısımdır (Köknel, 1989, s. 4).

İdeal benlik: Her bireyin ulaşmayı arzuladığı bir benlik kavramı bulunmaktadır. Birey özendiği, olmak istediği bu benliği var edebilmek çaba sarf etmekte ve ideal ben'e yaklaştıkça haz duymaktadır. İdeal benlik ile gerçek benlik ilişkisinde mesafe çok olunca birey savunma halinde olabilmektedir. Bu nedenle savunma mekanizmaları kullanılmaya başlamaktadır. Fakat bu durum süreklilik gösterir bir hale gelip fazla kullanılırsa bireyin sosyal yaşamındaki iletişimlerini gerçekçi halden uzaklaştırarak, uyumsuzluk nedenine dönüşebilmektedir (Cüceloğlu, 2006).

Benlik Kavramının Boyutları

“Shavelson Benlik Kavramı Modeli” Shavelson tarafından 1976 yılında oluşturulmuştur. Bu modele göre benlik kavramı, bir sistem içindeki sıralamada üst seviyede yer almaktadır. Akademik ve akademik olmayan benlik ise alt seviyede bulunmaktadır. Bu sistemde dört tane bileşeni vardır (Harter, 2001, s. 22).

-Fiziksel Benlik

-Duygularla İlgili Benlik

-Sosyal Benlik

-Akademik Benlik

Duygusal benlik boyutu: Duygusal benlik, kişinin kendisiyle ilgili duygularını, duygularının farkında oluşunu, duygularını onaylama ve bunları hayata geçirmesini içermektedir. Bireyin doğmasıyla beraber duygusal benlik gelişmeye başlamaktadır. Kişi doğduğunda ilk önce duygularını anlamaya başlamaktadır. Piaget'in kuramında da ifade edildiği gibi birey 2-6 yaş döneminde kişisel adlandırmada faydalanacağı özellikleri öğrenmeye başlamaktadır. Sonrasında bu öğrendiği özellikleri uygun şekilde düzenleyeceği evreye geçer. Bireyin yaş olarak okul dönemine denk gelmesiyle sosyal çevreyle olan etkileşimi artmaktadır. Bu etkileşimlerden edindikleri ve öncesinde edindikleri ile düzeni oluşturur. 8 yaşına

ulaştığında benliğe dair algısal ve içsel farklılıkları ayırt ederek benliğini biçimlendirmeye başlamaktadır (Önder, 1997, s. 224).

Duygusal benlik kişinin bütün duygularını içermektedir. Duygusal benliğin oluşum aşamasında kişi, içinde bulunduğu sosyal çevrenin ve yaşadıklarının etkisi altında kalabilmektedir. Çevresinin kabul ettiği veya reddettiği düşünceler ve durumlar kişinin duygularına yön verebilmektedir. Takdir gören, kabul edilen tavır ve tutumlar kişi tarafından da kabul edilip yinelenirken kabul edilmeyen, yanlış görülen tavır ve tutumlar kişi tarafından yinelenmemesi uygun olan tarafta yer almaktadır. Benzer biçimde yaşanan olay ve durumlar kişinin duygusal benliğini etkilemektedir. Güzel, hoş duyguları oluşturan olay ve durumların yinelenmesi için gayret gösterilirken fena, kötü duygular oluşturan olay ve durumların yinelenmemesi için gayret gösterilmektedir. Bunlar duygusal benliğin şekillenmesinde son derece etkili olmaktadır (Argun, 2005, s. 93).

Sosyal benlik boyutu: Kişinin sosyal hayatındaki gelişmeler ve değişimler sosyal benliği oluşturmaktadır. Kişinin sosyal ortamda bulunduğu kişilerle kurduğu iletişim ne denli yararlı, sağlıklı olursa sosyal benliği de o denli sağlıklı olmaktadır. Kişinin sosyal ortamının geniş olması, atılgan olması, bütün olarak bakıldığında sosyalliğinin bulunması sosyal benliğin de oluşmasına katkı sağlamaktadır (Özden, 2005, s. 30).

Fiziksel (bedensel) benlik boyutu: Fiziksel benlik, kişinin beden, psikomotor beceriler yönünden kendisinin farkında olması ve değerlendirmesi olarak adlandırılmaktadır. Başka bir ifadeyle kişinin bedensel özelliklerinde (güçlü olmak, dirençli olmak, esnek olmak gibi) ve psikomotor becerilerinde (eşgüdüm, spor becerileri gibi) kendisiyle ilgili farkındalığı ve kendisini değerlendirmesidir. Fiziksel benlik kavramıyla alakalı yapılan çalışmalara bakıldığında konunun beden imgesi kavramıyla benlik algısı kavramı arasında bağ kurularak başladığı anlaşılmaktadır. Ardından fiziksel benlik kavramı, benliğin alt uzantısı şeklinde değerlendirmeye alınarak benliği farklı yönleriyle incelemek amacıyla araç oluşturma

faaliyetleri başlamıştır. Bu araçlarla fiziksel benlik kavramının değeri gösterilmeye çalışılmaktadır. Sonucunda benlik kavramının kendi içinde aşamalı, ruhsal ve kapsamı geniş bir kavram olduğuna dair fikir birliği sağlanarak sıkça kullanılan bu araçlarda benlik kavramının alt uzantısı şeklinde değerlendirilir hale gelmiştir (Aşçı, 2004, s. 39-48).

Akademik benlik boyutu: Son zamanlarda kişisel gelişimi sağlamak amacıyla eğitim almak son derece değerli görülmektedir. Kişide akademik yöndeki ilerleme kişisel gelişime de katkı sağlayarak benliği etkilemektedir. Kişinin akademik açıdan ilerlemesinin ve gelişim göstermesinin kapsadığı benlik, akademik benlik olarak adlandırılmaktadır. Kişinin bu yöndeki ilerlemeden ve gelişmeden duyduğu memnuniyet kişiyi olumlu olarak etkilerken gelişime karşı memnuniyetsizlik olması da kişiyi olumsuz olarak etkilemektedir (Baybek ve Yavuz, 2005, s. 12). Öğrencideki bu kavramı pozitif olarak etkilemek daha muhtemeldir. Bilhassa öğretim zarfında bunu yapabilmek daha mümkün olmaktadır. Öğrenciye başarı ihtiyacı ve başarı ifade edilmelidir. Sonrasında bir bölüm, konu veya başlık üzerinden gidilerek öğrenciye başarı hissini yaşatılması gerekmektedir. Başarının seviyesi, başarıya ulaşabilmesi öğrenciden öğrenciye değişiklik göstereceğinden her biri için uygun sürecin takip edilmesi gerekmektedir. Ayrıca öğrenme metodu da değişiklik göstereceğinden öğrenciye fayda sağlayacak metotların saptanıp sonrasında uygulanması gerekmektedir (Senemoğlu, 2005, s. 452).

Benlik Saygısının Oluşumu

Bebek doğduğunda benlik duygusu gelişmemiştir. Benlik, sosyal ilişkiler ve tecrübe edinmiş yaşantılar sonucunda zaman içinde gelişim göstermektedir. Dünya'ya geldiğinde "ben" ile "ben olmayan" arasındaki farkı bilmeyen bebek ikinci ve üçüncü aylardan sonra kendi ve dış çevre arasındaki farkı görebilme yeterliliğine erişmesiyle benlik gelişimi oluşmaya başlamaktadır (Baymur, 1994). Rosenberg (1989) benlik saygısını fiziksel farklılaşmayla meşgul olup; fiziksel özelliklerini fark edip onaylama, akranlarıyla sağlıklı iletişim kurma, bir işe, aile hayatına hazırlık yapma, kimim sorusuna yanıt verme gibi gelişimsel sorumluluklarla

karşılaştığında ergenlik döneminde önemli olan ve bireyin öz değerlendirmesi neticesinde vardığı benlik kavramının kabul edilmesiyle birlikte oluşan beğeni diye adlandırmaktadır (Hamarta ve Demirbaş, 2009). Erik Erikson (1968), bireydeki psiko-sosyal gelişim dönemlerini 8'e ayırarak benlik saygısının temelini birinci aşamada bulunan temel güvene karşı güvensizlik duygusu ile edinilen ayrılma ve devamlılık duygularıyla ilintili olduğunu söylemektedir. İkinci basamakta bulunun özerkliğe karşı kuşku ve utanç döneminde başa çıkması gereken çatışma, özerklik becerisini kazanmasıdır. İki yaşında anüs kısmında bulunan kasların gelişmesi ve kuvvetlenmesiyle beraber çocuk dışkısını tutma, bırakma davranışını kazanır ve süreç içinde bundan keyif alır. Bunu kendi tercihiyle belirlediğinden bu aşama kazanma savaşı adını almaktadır. Bu şekilde çocuk bağımsız olma özelliğini geliştirmektedir. Otonomi, doğru düşünüp karar verebilme, bireysel olarak düşünebilme, sosyal yaşam içinde varlığını gösterebilme, dış çevreyi denetim altında bulundurabilme becerisidir. Bununla birlikte benlik saygısı da yükselmektedir (Maşrabacı, 1994).

Çocukluk döneminde benlik saygısı: Eğitim yaşamının ilk kademesinden itibaren çocuktaki benlik saygısının gelişmesinde eğitimciler rol oynamaktadır. Kendini güvende hissettiren aile ortamından sonra sınıf ortamının da güvenli olması çocuk açısından önemli görülmektedir (Uyanık Balat, 2003). Gelişimi yavaş olan ya da geri olan çocuklar bedensel olarak daha güçsüz olabilirler veya çocukların bilişsel ya da fiziksel engeli bulunabilir. Böyle özel durumu olanlar konuşmada, okumada yeterli olmayıp yaşlılarından farklı olabilmektedirler. Bu farklılıklar çocuğun kendisini mahcup hissetmesine ve başka eksiklikler olmasına sebep olabilmektedir. Buna ilave olarak çocuğun bulunduğu ortamdaki diğer kişiler bu özellikleri irdeleyip çocuğa karşı değişik tutum sergilerse çocuğun benlik saygısı olumsuz şekilde etkilenebilmektedir (Humphreys, 1999; Akt. Sarıyüce Körükçü, 2004). Özel yetenekli veya yüksek zekâlı olmasına rağmen ailesi ve yakın çevresindeki insanlar tarafından davranışları irdelenen, yargılanan çocuğun akademik yönden başarısız olması

genellikle görülebilmektedir. Bunların sonucunda çocukta oluşan benliği değiştirebilmesi içinde hayatı boyunca çabalaması gerekmektedir (Özden, 2005, s.28-29).

Ergenlik Dönemi

Ergenlik dönemi ilk olarak 1904 yılında Stanley Hall tarafından bireyin yaşamında ayrı bir dönem olarak görülmüş ve üzerinde durulmuştur. Bedensel, duygusal gelişimdeki farklılaşmayla başlayarak sosyal ve cinsel olgunlukla devam eden süreçte birey bağımsızlık kazanır. Ne zaman sonlanacağı kesin çizgilerle belli olmayan, süreçten oluşan ergenlik döneminde bedensel, ruhsal ve psiko-sosyal boyutta farklılaşma çokça olmaktadır (Çuhadaroğlu, 2000, s. 863–868).

Başka bir tanıma göre ise ergenlik, kişideki çocukluğa özgü tavır ve tutumun yerine erişkin tavır ve tutumunun geçtiği, cinsiyete özgü farklılıkların edinildiği, yetişkin kimliğine bedensel ve ruhsal yönden hazırlandığı evre olarak adlandırılmaktadır (Eryılmaz, 2013).

Ergenlik Döneminin Özellikleri

Bedensel gelişim: Ergenlik dönemi, yaşamda bireyin gelişim sürecinde büyümenin en hızlı olduğu dönemlerden birisidir. Bu dönemdeki bedensel gelişim; bilişsel, duygusal, psiko-sosyal olgunlaşmanın şekillenmesini sağlamaktadır. Biyolojik yönden farklılaşmayla başlayıp sonrasında fiziksel, duygusal ve bilişsel gelişmelerle bütünleşen bu dönemde boy süratle uzamakta, burun, ayaklar ve eller büyüyerek farklılaşmaktadır (Yavuzer, 2000). Ergenlik evresinde, erkeklerde ve kızlarda farklılaşma bir düzen içinde gerçekleşir. Ayak ve eller önce büyüyen organlardır. Sonrasında bacaklar ve kollar gelişmektedir. Fiziksel gelişim alanında kızlardaki kas gelişimi erkeklerinkine karşın arka planda kalmaktadır. Bunun sonucunda gelişimini tamamlamış kadının vücudunda yağ oranı fazla olmaktadır. Erkeğin vücudunda da kas oranı fazla olmaktadır. Ergenlik dönemindeki fiziksel gelişimde ilgi çekici noktalardan biri erkeklerin ve kızların iç organlarındaki gelişimsel farklılıklardır. Erkeklerin kalpleri ve

akciğerleri kızlarınkine kıyasla büyüktür. Kalbin atışı beden hareketsiz durumdayken daha azdır ve kandaki oksijen miktarı fazladır. Bundan dolayı ergenlik döneminde bulunan erkekler sürat ve fiziksel sağlamlık yönünden fazla hareketlilik göstermektedirler (Cüceloğlu, 2006).

Bilişsel (zihinsel) gelişim: Piaget bilişsel gelişimi dört evreye ayırmıştır. Piaget'e göre insanda soyut (former-biçimsel) işlemler dönemi 11-12 yaşlarında başlamaktadır. Burada kuramsal olarak insanın, Duyu-Hareket evresini, ardından İşlem Öncesi evresini ve Somut İşlemler evresini tamamlayıp son olarak Soyut İşlemler evresine geçtiği kabul edilmektedir (Stewart ve ark., 1989; Akt. Dinçel, 2006, s. 40). Ergenlik çağı bilişsel gelişim yönünden önemli kabul edilmektedir. Genç, bu dönemde erişkin düşünce yapısına has yetiler kazanmaktadır. Bilişsel gelişim, gencin sadece kendisi, aile bireyleri, akranları, arkadaş ve öğretmenlerinden oluşan çevresine değil dünyasını, ufkunu görme becerisine de fazlaca etki etmektedir (Gander ve Gardiner, 2004, s.552).

Cinsel gelişim: Ergenlik çağında bulunan gencin bedeninde, boy uzunluğunda ve yapısal olarak büyük farklılıklar olmakta, bilişsel alanında ve ilgilerinde değişiklikler görülmektedir. Erkekler ve kızlar fizyolojik açıdan cinsel olgunluğa ulaşmaktadırlar (Kulaksızoğlu, 2004, s. 11). Ergenlikte kızlarda göğüsler büyür, kalçalar gelişir, ciltteki yağ katmanı çoğalar. Bu farklılaşmalar kızlarda erkeklere göre önce oluşurken, erkeklerdeki farklılaşma ortalama iki yıl sonra olmaktadır. Erkeklerde cinsel organ ile yumurta gelişimi 12-13 yaşlarında başlayarak erişkin seviyesine 15-16 yaşında ulaşmaktadır. Cinsiyet hormonlarının salgısının çoğalmasıyla erkeklerde sperm hücreleri, kızlarda ise yumurta hücreleri aktif hale gelmektedir. Bu hormonların salgılanıp bedendeki başka hormonlar ile bir araya gelmesiyle kaslar ve kemiklerdeki gelişimde artmaktadır (Aral ve diğ., 2000).

Sosyal gelişim: Sosyal gelişim, insanın bulunduğu çevre tarafından onaylanır şekilde davranış sergilemeyi öğrenmesidir. Sosyal gelişim, bebek dünyaya geldiğinde anne ve baba ilişkisi ile başlayıp yaşam boyunca devam eden, aşamalı olarak gelişen bir süreç olarak

görülmektedir (Kulaksızoğlu, 2004). Ergenin sosyalleşme durumu, içinde büyüdüğü ailenin özelliklerine göre değişebilmektedir. Aile, ergenin sosyalleşme sürecini etkileyen tek etken olmamaktadır. Ergenin içinde bulunduğu çevre, arkadaş grupları, karakteristik özellikleri de bu süreçte önemli etkiye sahiptirler (Özbay ve Öztürk, 1992). Aile içinde çocuğun yalnız olması, ortanca sırada veya en son sırada olması, çocuğun cinsiyeti, sahip olduğu kardeş sayısı, ailede yaşayan kişi sayısı, ailenin dâhil olduğu sosyal tecrübelerin niteliği, ailenin ekonomik ve kültürel yeterliliği, çocuğun sosyal çevreye uyum sağlaması, sosyalleşme durumunu etkilemektedir (Kulaksızoğlu, 2004).

Duygusal gelişim: Ergenlik çağındaki bireyin duygu hallerinde farklılaşma olmaktadır. Ergenliğin başlangıcından itibaren duygularında yoğunluk görülmektedir. Keder, kızgınlık, mutluluk, endişe gibi duyguların yaşanmasında bu fark edilmektedir. Ergenlik döneminde olan gencin yaşadığı duygu durumlarında süreklilik bulunmamaktadır. Bu duygularda değişim son derece süratli olmaktadır. Ergenin bir duruma karşı gösterdiği tepkiler arasında kısa sürede farklılıklar olabilmektedir. Bu dönemde cinsel açıdan ilgi çekme isteği ve beğeni duyma durumu ergende adrenalini yükseltebilmektedir (Hurlock, 1987; Akt. Akınlar, 2006). Ergenlik çağında karşıt duygu durumları bir arada görülebilmektedir. Sevinç ile üzüntü, diğerkâmlık ile bencillik eş zamanlı yaşanabilmektedir (Kılıç, 2009). Yoğun duygular ve heyecanlı oluşu ergenin kendisini ve duygularını dışa vurma gereksinimi hissettirir. Negatif duygu hallerini; sesini yükseltme, beden hareketleri ve yüzünün ifadesiyle ifade etmeye çalışırken, heyecan, karşı cinse karşı hissedilen duygular ise hikâye, şiir yazarak, günlük tutarak kâğıtla yansıtılmaya çalışılmaktadır. Bu dönemde aşk, utangaçlık, içe dönüklük, hayalperestlik, endişeli ve sıkıntılı olma, bir başına kalmayı isteme, yoğun heyecan sık görülebilen durumlardandır. İnsanların duygularındaki gelişim, dünyaya geldikten sonra başlar ve yaşam boyu sürmektedir. Ergenlik çağında, kızların duygusal yönden erkeklere göre erken olgunlaştıkları ifade edilebilir (Kulaksızoğlu, 2004, s. 47).

Ahlak gelişimi: Ergenlik çağı, kişinin değerler oluşturacağı, edineceği bir dönem olduğundan yaşam içinde önemli rol oynamaktadır. Bu çağda çok sayıda etken, gencin ahlakın “ilkeli düzeyini” kabul edip etmeyeceğini ya da düşüncelerinin baskın olana uygun olarak şekillenmesi ve sosyal yapıya uygun şekilde davranım olan “geleneksel düzeyi” onaylayıp onaylamayacağını göstermektedir (Cüceloğlu, 2006). Piaget ahlak gelişimi alanında en fazla çalışmayı yapan araştırmacılardan biridir. Piaget’ye göre bilişsel ve ahlak gelişim alanları birbirini etkilemektedir. Gelişim dönemleri içinde belirli bir sıra bulunmaktadır. Bilişsel gelişim alanında bulunan ilkeler ahlaki gelişim içinde de yer almaktadır. Ahlaki düşünceyi önemseyen Piaget’ye göre her insanın ahlaki yönden gelişimi kendisine has bir özellik göstermektedir (Selçuk, 1999).

Kişilik gelişimi: Kişilik, bireyi diğer insanlardan farklı kılan özellikler ile yaşadığı ortama adapte olmak amacıyla gösterdiği davranış halidir (Yörükoğlu, 1993). Başka bir ifadeyle kişilik; kişinin kendisi ve çevresiyle geliştirdiği, kişiyi başka insanlardan ayırtıran, devamlılık göstererek kurulmuş bağlantı halidir (Cüceloğlu, 2006).

Ergenlik Döneminde Benlik Saygısı

Psikolojik yönden ergenlik; erinlikle başlayıp tutum, yaşam şekli haline dönüşen, bilişsel bir süreç olarak adlandırılmaktadır. Bu dönem kişinin anne babasının kontrolünden uzaklaşarak bağımsız olduğunda son bulmaktadır. Ergenlik süreci ve son bulması kişiden kişiye göre farklı şekillerde yaşanabilmektedir (Hamachek,1995).

Ergenliği ilk defa tüm boyutlarıyla inceleyen G. Stanley Hall ergenliğin “fırtına ve stres” dönemi olduğunu ifade etmiştir. Bundan dolayı bu çağın yaşam içindeki öteki çağlardan daha zor bir aşama olabileceği düşünülmektedir. Uzun senelerdir, ergenlik çağının kişide doğal çöküntü dönemi olduğu fikri onaylanmakta, sebep olarak da ergenlik çağına ait stres olarak görülmektedir. Bunun işareti olarak ergenlik çağındaki bireylerin benlik saygısı ile yaşadığı problemler olduğu ifade edilmektedir. Geçmiş zamanda yaygın düşüncelerin aksine, ergenlik

dönemi artık; fırtınalı ve hızlı bir farklılaşmadan ziyade kişinin benlik imgesinin zaman içinde ağır ağır farklılaştığı bir basamak olduğu düşünülmektedir (Steinberg, 2007, s.306). Ergen, çocukluk döneminde daha çok dışa dönük iken ergenlik yıllarında içe dönük olmaya başlamaktadır. Ergen duygu durumunu, fiziksel ve kişilik özelliklerini irdeler, nasıl bir insan olmak istediği noktasında düşünmeye başlar. Bunlar ergenin benlik arayışında olduğunun göstergeleridir. Ergen kendini küçümsemek ile üstün görme arasında bocalar (Yörükoğlu, 1990).

Benlik, bireyin diğer insanlarla iletişim kurup etkileşimde bulunmasından, iç dünyasındaki düşüncelerin ve duyguların birleşmesinden oluşur. Benlik, koşulsuz sevgi ve öz denetimle anne baba, doğru olan davranış ve tutumu sergileme beklentisi ile akranlar, okul yaşamı, elde kazanımlar gibi birçok etkenden etkilenmektedir (Gander ve Gardiner, 2004, s. 492). Benlik gelişimi açısından ergenlik çağı kritik rol oynarken esas anlamda aile belirleyici görülmektedir. Bireyin çocukluk döneminde kendisini tanımasına, geliştirmesine, kabiliyetlerini fark etmesine fırsat veren aileler çocuğun benlik gelişimine olumlu etki etmektedirler. Çocuğu daima eleştiren, yargılayan, şiddet gösteren, davranışlarını sınırlandıran aileler ise çocuğun benlik gelişimine olumsuz etki etmektedirler (Açıkgoz, 2007, s. 141-142). Ergenlik çağında bulunan genç yaşamında değerli gördüğü kişilerin onunla ilgili düşüncelerine son derece önem verir. Aile bireylerinin ve yakın çevresindeki kişilerin ergenle iletişimi onun benlik algısına etki etmektedir (Kulaksızoğlu, 2004). Ergenlik çağında bulunan bir gencin başka insanlara kıyasla benlik saygısının düşük olduğu ifade edilebilir. Çünkü ergen fiziksel özelliklerini fazla inceler, eleştirir ve kendisinde olumsuzluklar bulmaktadır. Bu nedenle de benlik saygısı zayıflamaktadır. Ergenlik çağının ileri zamanları benlik saygısının gerçek anlamda kazanıldığı yıllardır. Kendi benliğini bulmak, psikolojik gereksinimlerini karşılamak, sahip olduğu yeteneklerini hayatında kullanmak ergenin yaşamını zenginleştirerek benlik saygısını dönem içinde arttırmaktadır (Özkan, 1994, s. 4-9). Ergenlik dönemindeki bireyin

değerlerini oluşturması, özümsemesi, ebeveynlerinden bağımsızlaşması, erişkin görevlerini özümsemesi, özetle kendi kimliğini oluşturabilmesi 17-21 yaşları arasında değerli olmaktadır. Ergenlik döneminde benlik biçimlenmekte fakat kişinin benlik gelişimi ömür boyu devam etmektedir (Ekşi, 1990).

Yüksek ve Düşük Benlik Saygısına Sahip Bireylerin Özellikleri

Bandura (1994) benlik saygısını, bireyin bir etkinliği gerçekleştirmek için olması gereken unsurları planlama, bunları uygulama yeterliliği ile ilgili düşünceleri olduğunu ifade etmektedir. Bandura'ya göre bu düşünceler insandaki öz yeterlilik kavramıyla ilişkili olmaktadır. Kendisine dair negatif düşünce ve değerlendirmeler içinde bulunan genç mahcup ve çekingen davranışlar gösterebilir. İdeal benliğine ulaşamayan ergenler kendilerini eksik olarak görmektedirler. Kendisini, özelliklerini tanıyan, onaylayan, pozitif düşünceler içerisinde olanlarda benlikleriyle tamamlamaktadırlar (Yazgan İnanç, Kılıç Atıcı, 2004).

Öz saygısı fazla olan kişilerin kendileriyle alakalı kesin, birbiriyle uyumlu ve istikrarlı fikirleri vardır. Bu kişilerde yüksek özgüven, başarıya ulaşma arzusu, olumlu bakış açısı, zorluklara karşı mücadele etme gibi özellikler bulunmaktadır. Benliklerini sağlamlaştırma amacıyla oldukları için başarısız olduklarında yenilgiyi kabul etmez başarısızlıkla mücadele etmeyi seçmektedirler. Bireyin benlik saygısı amaçlarına ulaşabildiği ölçüde de artar. Benlik saygısı güçlü olan kişi; bulunduğu takım içerisinde daha iyi iletişim kurar, insanlarla kurduğu ilişkilerde hoşgörülü olur ve kimseye bağımlı olmadan yaşamını sürdürür halledir. Yaşamı ciddiye alır, çabucak bunalım hali yaşamaz ve agresif davranışlardan uzak kalmayı başarır (Ulupınar, 1991).

Öz saygısı zayıf kişilerin benlik algıları değişken, istikrarsız, net değildir. Benlik saygısı zayıf kişilerin özgüvenleri düşük olmakta, yetenek ve yeterliklerini önemsememekte, çoğunlukla başarılarını yadsımakta, çabucak umutsuzluğa düşmekte ve kaçınma halinde davranış göstermektedir. Benlik saygısı zayıf olan kişide asabiyet, uykusuzluk çekme, iştah

kaybı, huzursuzluğun ortaya çıkma ihtimali daha fazladır (Baumeister, 1993; Burger, 2006; Plummer, 2005; Yörükoğlu, 1993; Akt. Asıcı, 2013, s.66).

İnsanlar bazen karşı karşıya geldiği durumlarda kişilik özelliği gereği içe kapanık veya dışa dönük olmasıyla ilgili olarak bazıları tehlike yaratabilecek durumlardan kaçınmayı seçerken bazıları da gene kişilik özellikleri gereği tehlikeyi göze alarak, gerektiğinde bedel ödemeyi seçerler. Böyle durumlarda riske giren kişilerin öz saygı seviyelerinin güçlü olduğu, diğer taraftan kaçınma halinde olan içe kapanık kişilerin ise çoğunlukla ürkek ve cesaretsiz tutum gösterdikleri, aynı zamanda öz saygı seviyelerinin zayıf olduğu ifade edilebilir (Pişkin, 2003). Coopersmith (1974) benlik saygısı güçlü kişilerin farklı durumlara karşı başarı elde edeceklerini düşünerek ve de insanlar tarafından da güzel karşılanacaklarını umarak yakınlaştıklarını ve bu kişilerin düşüncelerine, hislerine itimat ettiklerini gayret sarf ettiklerinde ise problemleri çözme becerisinin yüksek olduğunu, toplumsal yönden de kolay iletişim kurabildiklerini ifade etmektedir. Benlik saygısı zayıf olan kişiler ise kendilerine karşı inançsız, farklı fikirlere karşı kapalı, toplumsal açıdan da geri planda kalmaya çalışmaktadırlar. Benlik saygısı zayıf olan kişi toplumsal bağı sıkı tutmayarak samimi etkileşimden uzak durmaktadır (Akt. Torucu, 1990). Benlik saygısı zayıf olan kişilerin öz yeterlik algısı da zayıf olmakta, kendilerine değer vermemek de, başka insanların etkisinde kalabilmekte, değerlerini rahatlıkla değiştirebilmekte, karşı karşıya kaldıkları güçlüklerle mücadele ederken zorlanmakta, duygu ve düşüncelerini denetim altında bulundurmada güçlük çekmektedirler. Sıkça utanma ve mahcubiyet hisseden bireylerin öz güvenleri zayıf olmakla birlikte başka kişilere de güven duymakta zorlanmaktadırlar ve çevresindeki insanlarla yeterli iletişim kuramamaktadırlar. Yaralanma endişesiyle yakın iletişimlerden kaçınma halinde olup, arkadaşça, dostane paylaşımlara karşı mesafe koymaktadırlar. Aynı zamanda benlik algısı zayıf olan kişi kendini değerli görmemekte ve hayattaki fazlaca önemi olan şeyleri görmezden gelmektedirler (Güçray 1989; Uyanık Balat, 2003).

Kassin'e göre (1998) benlik algısı zayıf olan kişiler asabi olma, yenilgiyi kabullenme, istediği bir şeye karşı gerekli çabayı sarf etmeme özelliklerini taşıyabilmekte ve hayattaki önemli şeyleri kaçırabilmektedirler. Bir durum karşısında başarılı olmadıklarında da kendini yetersiz, önemsiz görmektedirler. Ergenlik, birey için kimlik oluşumunda önemli bir süreçtir. Olumlu kimlik gelişimi ergenlik dönemindeki bireyin ruhsal durumuyla ilintilidir. Kimlik gelişiminde etkili olan benlik saygısı ergenin üzerindeki etkisi bakımından da önem taşımaktadır (Akt: Uyanık Balat ve Akman, 2004, s. 175-183).

Benlik Saygısını Etkileyen Etmenler

Kişinin insanlarla olan yaşanmışlıklarını anlama, kavrama becerisine göre gelişen etkileşimli süreç benlik gelişimini ifade etmektedir. Burada; yaşanmışlıkları anlama ve kavrama şekli, sosyal çevredekilerin kişiye dair güzel düşünceler taşımalarıyla ve çevredekiler tarafından onaylanma ihtiyaçlarıyla ilgili olmaktadır (Geçtan, 1984, s. 45). Benlik gelişiminde, bireyin aldığı eğitim, toplumun iktisadi yapısı, ülkenin politik yapısı ve toplumun değerlerinin etkisiyle gelişen duygu, fikir ve değer dünyası çevresindeki kişilerle gerçekleşen iletişimler sonucunda olumlu yahut olumsuz biçimde değişim gösterebilmektedir. Bu olumlu veya olumsuz biçimdeki değişimler kişinin tutumlarını, davranış şeklini, toplumsal ve ruhsal yönden gelişimini etkilemektedir (Danış, 2006). Yavuzer (2000), bireydeki benlik saygısına etki edebileceğini varsaydığı değişkenlerden eğitim seviyesi, sosyo-ekonomik koşul, meslek ve farklı değişkenlerle alakalı çalışmalar yürütmüştür. Bu çalışmaların sonuçları; ebeveynlerin eğitim seviyesi, ebeveynlerin çocukla alakadar olması veya olmaması, babanın yaptığı iş, bireyin cinsiyeti, sosyo-ekonomik seviye, kültürel yapı, okul başarısı, okul ortamında yapılan sosyal aktivitelere katılması, sporla ilgilenmesi, kaç kardeş oldukları, kardeşler arasında kaçınıcı çocuk olduğunun benlik saygısını etkilediğini kanıtlamıştır.

Problem ve Problem Çözme

Problem kavramı Latince'dir ve de Problema kelimesine dayanmaktadır (Sungur, 1997). Problem, bireyin amacına ulaşmasına engel olan etmenlerin ortaya çıkması olarak adlandırılmıştır (Cüceloğlu, 2006). Problemin, genel itibariyle belirsiz olan, gerçekliğinin ve doğruluğunun kesin olmadığı durumlarda, bünyesinde zorluk barındıran soru ile ilişkilerden ortaya çıktığı görülmektedir. Başka bir ifadeyle problem; tedirgin olma, uyum sağlayamama, dengeli ve net olmama halidir. Bunun problem olarak görülmesinin sebebi de temel olan bu unsurların durum içerisinde bulunmasından kaynaklanmaktadır (Kalaycı, 2001). Problem çoğunlukla, cevabı bulunmak istenen soru veya ortadan kaldırılması gereken bir güçlük olarak adlandırılabilir. Problem detaylı, özenli düşünmeyi ve çözümleyici olmayı gerektirdiği için problemin yapısında belirlenmiş yöntem veya sistematik olarak uygulanacak şekilde çözüme bulunmaktadır. Bu gibi durumlarda problem olarak görülmektedir (Tekeli, 2010, s.70). Birey için ortadan kaldırılmak istenen tüm güçlükler problem olarak kabul edilmektedir. Bireyin bu güçlüğü ortadan kaldırma isteği duyması için kendisini bedensel veya düşünce olarak huzursuz hissediyor olması gerekir; ancak böyle zamanlarda problem olarak adlandırılabilir (Karasar, 2012). Heppner ve Peterson (1982) hayatta bireysel olarak problem çözmeyi, kişinin kendisinden ya da çevresinden kaynaklı taleplere, cevap verebilmek için davranış olarak tepki göstermek gibi zihinsel ve duyuş olarak da bir amaca eğilim gösterme durumu olduğunu ifade etmektedir.

Problem kavramıyla alakalı açıklamalara bakıldığında problemin tanımlanmasında genel olarak bir takım benzer yönlerin olduğu görülmektedir.

Bunlar:

- a) Var olanla olması gerekenlerin farklılık göstermesi
- b) Kişinin bu farklılığı anlaması
- c) Ortaya çıkan bu farklılığın kişide kaygıya neden olması
- d) Kişinin bu kaygıdan uzaklaşmak için girişimde bulunması

e) Kişinin kaygıdan kurtulmak için başladığı girişimlerin engelle karşılaşmasıdır (Öğülmüş, 2006).

Problem kavramını daima kötü, olumsuz olarak görmek doğru olmamaktadır. Problem üzerine düşünülmesi, çözüme kavuşturulması gereken bir durum yarattığından bireyin dengesinin bozulmasına sebep olmaktadır. Birey denge bozulunca tekrardan dengeyi oluşturabilmek amacıyla bilişsel becerilerini, hayal gücünü kullanarak en üst aşamada gayret göstermek zorunda kalır. Bu nedenle de problemin kişinin zihinsel becerilerini kullanıp geliştirmeye imkân sağladığı düşünülmektedir (Aydın, 2009). Problem çözmenin farklı şekilde adlandırmaları bulunmaktadır. Budak'a göre problem çözme daha önceki yaşantılarla kazanılmış bilgi ve becerileri yeni belirsiz durumlarda kullanma; bir sorun olduğunu fark etme, bunu adlandırma, kalıcı olmasa da çözümler oluşturma, oluşturulan bu çözümlerinde doğru olup olmadığını deneme gibi üst düzeyde zihinsel süreçlerin kullanılmasıdır (Budak, 2005, s. 611).

Problemler ile uzun süreli ve kısa süreli olanlar, kolay seviyede ya da zor seviyede olanlar şeklinde karşı karşıya kalınabilir. Problemler fiziksel, iktisadi ve duygusal hal ile ilgili olabilmektedir. Birbiriyle ilgili olmayan, farklı problem çeşitleri birbirleriyle karışıp devasa ve karmakarışık problem şekline dönüşebilirler (Cüceloğlu, 2006). Problem çözme süreci kişinin problemi fark etmesinden başlayıp problemi ortadan kaldırıncaya kadar geçirilen aşamaların bütünü olarak adlandırılmaktadır (Güçlü, 2003). Problem çözme süreci; hedefe ulaşmaya çalışırken karşı karşıya kalınan zorlukları aşma yöntemlerinin toplamıdır. Birey problemin çözümüne yaratıcılığını kullanarak kendisine özgü yollarla da erişebilir. Bu süreçte zihinsel becerilerin yanı sıra davranış ve duygu durumunun da önemli olduğu görülmektedir (Tekeli, 2010, s.70-71). Problem çözme, çerçevesi belirli olan güç bir durumla mücadele etme, güçlükle ilgili bilgi toplama, güçlüğü ortadan kaldırmak için çeşitli yöntemler oluşturma, bu yöntemleri sınamaya, problemlerin yalın halde ifade şekillerini bulmayı kapsamaktadır (Yavuz, 2009).

Heppner'e (1987) göre problem çözme yaşamın her alanında geliştirilebilecek bir yetidir. Büyüme, gelişme ile problem çözme yeteneği birbiriyle sıkı sıkıya bağlantılıdır. Kişi, problem ve problemi ortadan kaldırma yöntemleri ile uğraşmaya küçük yaşta başlamaktadır. Problem çözebilme yeterliliği, okul yaşamı başlamadan bireyin ailesi ve yakın çevresi yardımıyla, okul yaşamı başladıktan sonra ise eğitim kademelerinde kazanılarak yaşam boyunca kullanılır (Aksan, 2006, s.11).

Kabadayı (1992) problem çözmeyi hem bilişsel bir etkinlik, maharet hem de eğitimde yol, yöntem olarak değerlendirerek eğitimde hangi şekilde yer alabileceğini sıralamıştır.

Bunlar:

- * Zihinsel bir nitelik veya hareket
- * Duygusal nitelik
- * Bir metot, bir yaşam tarzıdır

İnsan doğduğu andan başlayarak yaşamı son buluncaya kadar birbirinden farklı çok sayıda problemle karşılaşmaktadır. Bu problemleri ortadan kaldırabilmesi için ürettiği metotlarla yaşamda uyumlu olmayı ve yaşamda denge oluşturmayı sağlayabilmektedir. Gelişim kuramcılarında Eric Ericson karşılaşılan sorunların kişiyi olgunlaştırdığını, başarılı kimlik oluşturanların hayatlarında sorunlarla karşı karşıya kaldığını ve bu sorunları ortadan kaldırdığını ifade etmiştir. Ericson'a göre etkili olan kişinin karşı karşıya kaldığı sorunları kendini geliştirme imkânı olarak görmesidir (Burger, 2006). Problem çözme becerisini kazanma, bireylerin ve toplulukların yaşadığı sosyal ortamla uyumlu olmasına katkı sağlamaktadır. Bütün nesiller bu uyumu yakalayabilmek için bu beceriyi kazanmalıdır. Karşılaşılan sorunların bir kısmının net cevapları ya da doğru çözüm metotları bulunmaktadır. Bu sorunlar için bazı yol ve yöntemleri kullanıp en sağlıklı çözüme erişmek kolay iken bir kısmının ise çözümleri bu şekilde kolay olmamaktadır. Böyle durumlarda çeşitli disiplinler

arası paylaşımı, farklı bakış açılarını ve değişik düşünme biçimlerini zorunlu kılmaktadır (Senemoğlu, 2010).

Problem çözme becerisi zihinsel ve davranış boyutuyla da incelenmiştir. D'Zurilla ve Goldfried (1971), bu beceriyi karşı karşıya kalınan problemin üstesinden gelebilmek için işe yarayacak çözüm seçenekleri oluşturma bu seçenekler içinden en uygun olanını belirleme olarak adlandırmışlardır. Bu aşamalarda karar verme becerisi de yer almaktadır. Kişi sorunla karşı karşıya kaldığı zaman en faydalı çözümün ne olacağına ve bunu uygularken gerekli koşulların neler olduğuna karar vermelidir. Bunlar kişinin ruhsal yönden sağlıklı olması ve yaşamında denge olabilmesi için son derece önem taşımaktadır (Sardoğan, Karahan ve Kaygusuz, 2006).

Dewey problem çözme aşamalarını şöyle sıralamıştır.

- 1.Problemi fark etme
- 2.Problemi adlandırma
- 3.Problemi ortada kaldırmak için çözü yolları üretme
- 4.Çözüm yollarını değerlendirebilmek için gerekli olan verileri bir araya getirme
- 5.Toplanan verileri değerlendirme
- 6.Sonuçlandırma
- 7.Çözüm yolunu uygulama ve değerlendirme yapma (Açıkgöz, 2009, s. 142).

Ergenlik döneminde olan bireyin karşılaştığı sorunların üstesinden gelememesi durumunda yetersizlik duygusu oluşabilmektedir. Ergenlik döneminde bulunan gençte karşılaştığı sorunları çözemediği zaman güçsüzlük duygusu oluşur ve kendisine yetemediğini düşünür. Zihinsel olarak bu sorunla meşgul olur ve sorunu çözemediği süreçte güveni zedelenir, engellenme duygusunu yaşar, agresiflik ve kızgınlık davranışlarına yansıyabilir, kalıcı olacak boyutta psikolojik açıdan zedelenme meydana gelebilir. Ergen için karşı karşıya kaldığı sorunları çözebilmesi bulunduğu sosyal ortam içinde kabul edilebilmesi ve yaşamında denge

sağlayabilmesi adına son derece önemlidir. Ergen fazla zorluk yaşamadan sorunlarına çözüm bulabilirse kendisine olan güveni artar, psikolojik açıdan da kendisini rahat hisseder (Gökbüzoğlu, 2008).

D'Zurilla ve Goldfield (1971), problemi doğru şekilde anlayan, iyi değerlendiren kişilerin problemi doğru metotlarla ortadan kaldırebildiklerini ifade etmiştir. Kişi problemle alakalı ne denli çok ve ayrıntılı bilgiye sahip ise problemin ortadan kalkması da o denli kolay olmaktadır. Kişinin problemin varlığını kabul etmesi problemin çözümünde önemlidir. Kişi problemi yok sayıp, varlığını kabul etmezse çözüm içinde herhangi bir mücadelesi olmayacaktır ve çözüm üretemeyecektir. Problemlerle karşı karşıya kalan kişi çözüm üretirken karşılaşacağı zorluklarla tedirginlik duyabilmektedir. Bu durumdan kurtulabilmesinde dirençli ve sabırlı olması önemli görülmektedir. Çünkü problemi ortadan kaldırmanın önündeki büyük engellerden birisi de yılgınlık göstermek, sabırsız olmak ve çözüm üretmeyi bırakmaktır. Çözümü bulduğunda ise yaşadığı duygu hali bireyde dengeyi yeniden kurması için sebep oluşturmaktadır (Aydın, 2009). İnsanların yaşamlarından memnuniyet duyabilmeleri ve keyif alabilmeleri karşı karşıya kaldıkları problemlerle mücadele etme yeterlikleriyle ilişkili olabilmektedir. Karşılaşılan tüm problemler için insanların ortak kabul ettiği bir çözüm biçimi bulunmamaktadır. Her insanın kendisine özgü geliştirdiği bir problemi ortadan kaldırma şekli bulunmaktadır. Kişisel olarak da yaşamda başarıyı ve mutluluğu yakalayabilmeleri geliştirdikleri bu beceriyi yaşamlarında uygulayabilmeleriyle ilintilidir (Saracaloğlu, Serin ve Bozkurt, 2001). Bununla birlikte problem çözme konusunda kendisine güven duyan, karşı karşıya kaldığı problemlerle mücadele eden kişilerin, yaşamlarında kolay iletişim kurabilen, okul yaşamlarında neyi, nasıl öğrendiğini kavrayabilen ve bunu destekleyecek şekilde yöntemler oluşturan, kullanışlı olmayan fikirlerle ilgilenmektense olumlu, gelişimine katkı sağlayacak metotları kullanabilen insanlar olduğu kabul edilmektedir (Şahin, Şahin ve Heppner, 1993). Problemleri ortadan kaldırebilen kişiler, problemi görmezden gelmek yerine

ılımlı şekilde ele alarak çözümleyici yaklaşmaktadırlar. Bundan dolayı kabalığa, zulüme şahit olan öğrencilerin arasından problem çözme yeterliği olanlar, başka öğrencilerin tam tersine problemi yok saymak yerine zarara uğrayan kişilere destek çıkabilir ve problemi ortadan kaldırmak için çabalayabilirler (Kutlu, 2014, s. 112). Kişinin problemi çözebilmesi ile çözüm becerilerini kavrayışının, bireyin ileriki yaşamına dair duygularının, düşüncelerinin ve benlik algısının etkisinde olduğu görülmektedir (Ağır, 2007, s. 9). Kabadayı (1992), problem çözmenin bilişsel bir aktivite olduğu kadar eğitim alanında da teorik veya metot olarak bulunduğunu ifade etmekte, bunun eğitim alanında hangi biçimde yer alabileceğini göz önünde bulundurarak, problem çözme sürecinin zihinsel, hissedilebilir ve hareketlerde gözlenebilir özellikleri kapsayan bir süreç olduğunu belirtmektedir.

İlgili Kuramlar

Thorndike'in problem çözmeye ilişkin kuramı: Thorndike tarafından aç olan kedinin içinde bulunduğu kafesteki maniveleya basıp çıkararak yiyeceğe ulaşabilmesini sağlamak amacıyla geliştirdiği sistemle deneme-yanılma yoluyla çözme modeli oluşturulmuştur. Kedi kafese en başta alındığında tesadüfen manivelaya basarak kafesten çıkabilmiştir. Daha sonra kedinin amacına ulaştırmayan hareketleri yapmayıp direkt amacına ulaştıracak hareketleri yaparak kafesten çıkabildiği görülmüştür. Thorndike, bu deneyimler neticesinde; insanın sınaama -yanılma yoluyla problemini çözmeye çabaladığını ve kendisini amaca ulaştıran davranışlar kalıcı olurken kendisine fayda sağlamayan, amaca ulaştırmayan diğer davranışların söndüğü sonucuna varmıştır (Erden ve Akman, 2017). Thorndike; problem çözme aşamasında, yapılan hareketler içerisinde doyurucu olanların, fayda sağlayanların kalıcı olduğu, fayda sağlayacak hareketlerin neler olduğunu ise ancak sınaama- yanılma metoduyla anlaşılabilirdiği çıkarımında bulunmuştur. Deneme- yanılma metoduyla problemleri çözümlenme, genellikle aralarında anlamlı bir bağın bulunmadığı problemlerle karşılaşıldığında veya probleme dair temel bilginin yeterli olmadığı hallerde kullanılabilir (Söylemez, 2002).

Bandura'nın problem çözmeye ilişkin ve kendine yetkinlik kuramı: Kendine yetkinlik modelinde; insanların yeterlik ve yetenekleriyle ilgili özgüvenlerinin problem çözmeye becerisine dair algılarına, düşüncelerine ve de problemle karşı karşıya kaldıkları zaman sarf edecekleri gayrete ve azime tesir edeceği kabul edilmektedir (Çilingir, 2006, s. 32). Bandura öğrenmenin gerçekleşmesinde ve davranışları kalıcı hale getirmede bilişsel süreçlerin üzerinde durmuştur. Birey bir tavır, davranış sergilediği zaman çevresindeki insanların tepkisinin etkisiyle o tavır, davranış ya devam ettirme halinde olur ya da artık devam ettirmez. İnsan davranış ve tavrının etkisini diğer insanlar üstündeki etki bağlamında zaman içinde şekillendirir. Bandura davranışın şekillenmesinde pekiştiricilerin de önemine değinmektedir. Sonuçlar düşünce bağlamında davranış etkisi altına almaktadır. Pekiştirice inanç varsa pekiştiricinin özelliğine göre davranışa etkisi daha fazla görülebilmektedir. Kişi şayet pekiştirice inanmaz ise pekiştirme pozitif yönde olsa dahi davranışın yapılma sıklığını çoğaltmaz (Taylan, 1990).

İç görü öğrenmesi yoluyla Köhler'in problem çözmeye ilişkin kuramı: Problem çözümü Gestalt modeline göre ani ve bütünüyle gerçekleşir. Problemin çözülmesi veya çözülmemesi biçiminde iki seçenek bulunmaktadır. Bunların ortasına bulunan kısmen çözüm diye bir seçenek bulunmamaktadır. Fakat bu şekilde problem çözmeye ön çözüm evresi için diğer evrelere ayrılan zamandan daha fazla zaman ayırmak gerekmektedir. Bu evrede kişi problemle alakalı değerlendirmeyi zihninde yaparak problemi çözmeye yollarını ve bunlar arasından en kullanışlı, işe yarar olanda karar kılarak gerekli adımları atar. En sonunda da kişi problemi ortadan kaldırabilmişse, bu yöntemleri benzer başka problemlerle karşılaştığında kullanabilmek üzere saklar (Erden ve Akman, 2017). İnsanlar, problemi çözmeye çalışırken genellikle kafalarında aniden gelişen çözüm yolu ile ortadan kaldırabilmektedir. Bu sebeple özenli bir biçimde hazırlık yapılmadıysa, aşama aşama ilerleyerek problem çözülmediyse bir müddet mola verip problem üzerine düşünmek sonra tekrardan probleme odaklanmak sağlıklı

olabilir. Zaman zaman problemlerin detaylarıyla çok ilgilenmek göz önünde olan çözümün fark edilmemesine neden olabilmektedir (Morris, 2002).

Karl Popper'ın problem çözmeye ilişkin kuramı: Popper problem çözenin, amaca ulaşmaya çalışırken karşımıza çıkan zorluklara yanıt arama süreci olduğunu ifade etmektedir. Fakat problem çözmeye sonu gelmeyecek bir yoldur bulunan her çözüm yöntemi çözülmesi gereken başka bir problemin başlangıcı olabilmektedir. Popper düşünceye ve eleştiriye dayanan, sanatla ilgili, sosyal, idari sahalarda anlaşılması güç sorunların eleştirel düşünce biçimiyle geri bildirim yapılarak aşama aşama sonuçlandırılabilceğini kabul etmektedir (Yıldız, 2003, s. 23-24). Popper'ın kuramına göre insanın istedikleri gerçekleşemediğinde, tersliklerden dolayı meydana gelen olumsuzluklar insanın bilgisinin artmasına, öğrenmeye istekli olmasına, daha iyi gözlem yapmasına ve tecrübeler kazanmasına fırsat vermektedir. Problemlerle baş etme yaşamda kalabilme sorunudur. Hayattaki tüm canlılar problem çözmeye meşgul olmaktadır. Popper'a göre hayatta kalabilmek en önemli problemle mücadele etme sürecidir. Ayrıca Popper toplumların problemlerle mücadele edebilir yapıda olması gerektiğini vurgulayarak toplumu sorunları giderici yapı olarak değerlendirmektedir. Problem çözmeyi toplum ile ilişkilendirerek değerlendiren Popper demokratikleşme ile yaşam standartlarının yüksek olabilmesini problem çözmeye becerisi ile ilişkilendirmektedir (Sungur, 1997).

Hermann'ın problem çözmeye ilişkin kuramı: Ned Hermann, beynin bölümleri ve düşünme yapısı üzerine incelemeler, çalışmalar yürütmüştür. Beyini görevsel olarak dört parçaya ayırarak, insanların tüm parçaları aynı şekilde kullanmadığını ifade etmektedir (Düzakın, 2004, s.26). Ned Hermann'a göre insan beyninin bir parçasını daha fazla kullanmaktadır. Buna beyin başatlığı adı verilmektedir. Beyin başatlığı insanın daha çabuk ve geniş kapsamlı düşünmesini sağlamaktadır (Özden, 2005). Her bir insanın kendine has kullandığı bir düşünme şekli vardır. İnsan herhangi bir problemle karşılaştığı zamanda kendi

metodunu uygulamaktadır. Hermann yaratıcı şekilde problemi ortadan kaldırabilmenin ise beynin bütün parçalarının ortak görevi olduğunu belirtmektedir (Düzakın, 2004, s. 26).

Alex Osborn'un problem çözmeye ilişkin kuramı: Problem çözmeye sürecinin üç aşamadan geçtiğini ifade eden Alex Osborn Beyin Fırtınası tekniğini de geliştiren kişidir.

1.Problemi saptama

2.Düşünce üretme

3.Çözüm üretme

Problemi saptama, problemin ne olduğunun belirlenmesini, adlandırılmasını ve çözüm için hazırlığı gerektirmektedir. Problemi adlandırma, etrafındakilerden arındırarak problemi ortaya çıkarmayı, hazırlık ise problem çözümünde kullanılacak verileri toplamayı içermektedir. Problemi adlandırmada duruma geniş kapsamlı bakarak ana problemi saptama daha sonra da alt problemleri saptama yer almaktadır.

Düşünce üretme, problemi ortadan kaldıracak düşünceler oluşturma ve geliştirmeyi içermektedir. Bu evrede çok sayıda düşünce üretilmektedir ve ardından üretilen düşünceler arasında bağlantı kurma, yenide düzenleyip en doğru sonuca ulaşma amaçlanmaktadır.

Çözüm üretme evresi, değerlendirme yapma ve uygun çözüm yolunu seçmeden oluşmaktadır. Çözüm yolları birbiri ile kıyaslanmakta veya diğer yöntemlerle denetlenerek çözüme kavuşturulmaktadır (Sungur, 1997).

Dewey'in yansıtımlı düşünce ve problem çözmeye ilişkin kuramı: Dewey yaratıcı düşünce kavramını açıklarken özenli şekilde davranarak "reflective" ifadesini (yansıtımlı, tepkisel manasında) kullanmayı tercih etmiştir (Sungur, 1997). John Dewey problem çözmeyi kademelere bölerek değerlendirmiştir. Sonra çok sayıda kişi buna benzer şekilde sıralamalar yapmıştır. Dewey'e göre problem çözmeye; problemi anlama-adlandırma, çözüm için seçenekler belirleme, bu seçenekler arasından en uygun, doğru olanı tercih etme, seçilen seçeneği uygulama olmak üzere 5 aşamadan oluşmaktadır (Varış, 1994).

Mountrose'nun beş kademeli problem çözme kuramı: Mountrose (2000) sorun çözümede beş basamaklı yaklaşım ortaya atmıştır. Bu yaklaşım içinde duygularda yer almaktadır. Mountrose bir davranışın farklılaşmasının temelinde yer alan düşünce ve duyguların ortaya çıkarılması gerektiği üzerinde durmaktadır. Mounrose'nin çocukla sağlıklı iletişim kurmayı da kapsayan sorun çözme basamakları şöyledir:

Sorunu adlandırma: Yetişkin insanların çocuğa yalnızca ne olduğuna dair sorular sormaları ve çocuğun ağzından dökülen cümleleri dinlemeleri uygun olmaktadır.

Duyguları dile dökme: Çocuğun var olan durumla ilgili hissettiklerini anlatması, bu anlatımlardan yola çıkarak çocuğun duygularını anlamasına ve sözel yolla aktarabilmesine yetişkinler kolaylık sağlayabilirler.

Olumsuz inancı keşfetme: Probleme kaynaklık eden, görünenin ardında bulunan düşüncelerin ve inançların neler olduğunun anlaşılması önem taşımaktadır.

Olumlu inancı keşfetme: Doğruluk, değişim, dönüşüm gibi ilkelerden faydalanarak var olan olumsuz inanışları olumluya çevirmek yarar sağlamaktadır.

Gelecekle ilgili senaryo kurma: Olumsuz düşünce ve inançları olumlu hale dönüşen birey oluşan düşünce ve inançlarıyla problemle yeniden ilgilenip, geleceğe dair kurduğu hayalleri bu inançla canlı tutmaktadır (Öğülmüş, 2006).

Problem Çözme Aşamaları

Problem çözme kuramı incelendiğinde; çok sayıda kuramın özünde John Dewey'in kuramıyla benzerlik gösterdiği anlaşılmaktadır. Bu kuramda problemi çözmeye gereksinim hissetmeyle başlama ardından problemi adlandırma, problemi ortadan kaldırmak için seçenekler oluşturup geliştirme, geliştirilen seçenekler arasından kullanılacak olanı belirleme, belirlenen seçeneği uygulamaya koyma ve son aşamada da uygulanan çözüm metodunun yeterli olup olmadığı değerlendirme yer almaktadır (Sungur, 1997).

Bununla birlikte alan yazında farklı sıralamalarda bulunmaktadır. Problem çözmeyle alakalı çok sayıda çalışma yapan Peter Drucker ise bu süreci problemi adlandırma, problemle ilgili analizler yapma, seçenekler geliştirme, tercih yapma ve tercih edilen seçeneği uygulamaya koyma şeklinde sıralama yapmıştır (Demirtaş ve Dönmez, 2008, s. 177-198).

Problem Çözmede Etkili Olan Etmenler

Problem çözme kendi için birçok yönü bulunan ve karışık bir süreçtir. Çok yönlü olan bu süreci; kişiye özgü özellikler, zekâ seviyesi, kişinin algısı, sahip olunan tutum ve değerler, yaşantı, tecrübeler, anne baba tutumları gibi çok sayıda etmen etkilemektedir. Tüm bunlar bireyin problem çözme becerisini farklı ölçülerde etkisi altına almaktadır (Gökbüzoğlu, 2008, s.58). Bir problemin ortadan kalkabilmesi birden çok değişkenle ilgili olmaktadır. Bu değişkenler yaş, hazır bulunuşluk hali, öz bilgi, sağlık durumu, problemi algılayış, sonucun kişiye yarar sağlama durumu ve kişiliğe özgü özelliklerdir (Gelbal, 1991).

Araştırmacılar problem çözmeye etki eden unsurları farklı biçimlerde incelemişlerdir. Saygılı (2000) inceleme çalışmalarının sonucunda bu unsurları iki ana başlık altına alarak değerlendirmiştir.

1. Bireysel özellikler

- a. Bireyin motivasyonu
- b. Zeka seviyesi
- c. Ön bilgi seviyesi
- d. Bireyin işleyle ilgilenmesi

2. Toplumla ilgili özellikler

- a. Ailenin çocuk eğitimiyle ilgili tutumu ve uygulamaları
- b. Çocuğun sosyal yönden gelişimi
- c. Çocuğun okulunun fiziki imkanları ve sınıf mevcudu

Kendine güven duyma, kişisel özelliklerini benimseme, sorumluluk sahibi, girişimci, azimli ve yaratıcı olma, düşünce bakımından tarafsız olma, korkularla mücadele etme becerisi bireyin

problemleri çözebilme başarısını direkt etkileyerek bireye içsel olarak güç vermektedir (Bingham, 1998). Bazen bireyin karşı karşıya kaldığı problemi ortadan kaldırmasına engel olan etken bireyin herhangi bir girişimde bulunmaması, en başından beri problemin ortadan kalkmayacağına dair inanç taşımasıdır. Düzenli ve akla uygun bir çizgi izlendiği müddetçe çözümlenemeyecek bir sorun bulunmamaktadır. Sorunla karşı karşıya gelindiğinde akla uygun bir çizginin takip edilmesi, belirlenmiş basamakların izlenmesi kuvvetli yol iken genellikle insanlar tesadüfî yollar denemekte ya da herhangi bir gayret göstermemektedir (Güner, 2000). Bireyin geçmiş yaşamındaki tecrübeleri, problemlerle baş etmesini etkileyen etmenlerdendir. Bireyin önceden karşı karşıya kaldığı problemin üstesinden gelebilmesi ya da gelememesi, bu konudaki tecrübeleri karşılaşılabileceği yeni problemlere bakış açısına, tavrına etki edebilmektedir. Birey önceden karşılaştığı problemi uyguladığı metotla çözebilmişse sonraki süreçte aynı metodu uygulamayı sürdürecektir, eğer çözememişse değişik metotlar geliştirmeye, uygulamaya çalışacaktır (Öğülmüş, 2006). Bireyin duygularında yoğun şekilde endişe, bunalım, mahcubiyet yaşaması engelleyici olabilirken tatmin olması, umutlu olması da rahatlatıcı olabilmektedir. Mesela birey insanlarla iletişim kurmakta zorlanıyorsa bu, bireyi engelleyici bir durum olabilir. Bunun aksine umut duygusu yaşamına son verme riskinde olan bir kişi için kurtarıcı olabilir. Bu sebeple problemle mücadele ederken bireyin duygularının ne şekilde yansıttığını anlamak fayda sağlamaktadır. Özetle problem çözme sürecinde gösterilen duygusal tepkiler kişinin düşünce ve davranışları üzerinde etkili olmaktadır (Taylan, 1990). Bununla birlikte içsel zekâ ile duygusal zekâ da problem çözme sürecine etki eden değişkenlerdir. Duygusal zekâ kişinin özelliklerini, isteklerini anlama, yeterli ve yetersiz olduğu yönleri tanıma, duygularını denetleyebilme ve sağlıklı ilişkiler kurabilme becerileri kazandırmaktadır (Tetik ve Açıkgöz, 2013).

Öğretmenlerle yürütülen bir çalışmada öğretmenlerin içsel zekâsı yükseldikçe problem çözme becerilerine olan güvenlerinin de yükseldiği görülmüştür (Genç, 2012). Kasap'ın (1997),

öğrencilerle yaptığı çalışmada; öğrencilerin problem çözme tutumları ile problemleri çözümlenebilirlik kazanımları arasında bir bağ bulunmuştur. Çocukluk çağında yaşadığı imkân ve farklı problemlerle karşı karşıya kalma fırsatı verilmiş, olumlu pekiştirmelerle geri bildirim almış öğrencilerin problem çözme noktasında kendilerine güven duydukları bir tutum sergiledikleri görülmüştür. Aynı zamanda bu şekilde olumlu tutum sergileyen öğrencilerin problemle daha iyi mücadele edebildiği belirtilmiştir.

Ergenlik Çağı ve Problem Çözme

Problem çözme çocukluk çağında öğrenilmeye başlanmaktadır ve sonraki okul yıllarında da ilerletilebilmektedir. Eğitim sürecinde problem çözme becerilerin geliştirilmesine imkân verilmesi bireyde üst seviyede zihinsel becerilerin kullanılmasını da sağlamaktadır. Bu bağlamda problemlerle uğraşan ergen olaylara geniş bakış açısıyla bakarak, uygulanabilir, akla uygun çözümler geliştirebilir (Kalaycı, 2001). Problem çözme becerilerini kazanma ve uygulama yönünden ergenlik dönemi önemli görülmektedir. Birey çocukluk çağında karşılaştığı problemlerle baş etmeye çalışırken etrafında bulunan yetişkin insanlardan destek alırken, ergenlik çağında bu desteği kabul etmemektedir. Ergen bu çağda kimliğini kazanmaya çalışarak, toplum içinde birey olarak var olmaya çabalamaktadır. Bu yüzden karşılaştığı sorunları kendi başlarına ortadan kaldırmayı amaçlamaktadır. Bundan dolayı karşılaştığı problemlere çözüm yollarını kendileri aramaktadır. Ergen amaçlarına ulaşabilmek, ihtiyaçlarını giderebilmek, kendine güven duygusunu pekiştirmek ve yaşamını sağlıklı sürdürebilmek için sorununu kendisi çözüme ulaştırmayı istemektedir (Gökbüzoğlu, 2008, s.67).

Ergenin problemlerle mücadele edebilmesi stres, gerginlik durumlarını daha alt seviyede yaşamasını sağlamaktadır. Ergenin herhangi bir problem karşısında kendini yetersiz görmesi, güçlük çekmesi stres yaşamasına ve devamında yaşadığı strese problem çözümünün uzamasına sebep olabilmektedir (Gölgeleyen, 2011, s.2). Bireyin problemi çözmek istemesi çözüm sürecinde gereklidir fakat sadece bunun olması yeterli olmamaktadır. Bireyin

problemlerle baş edebilmesi, yaşamında ruhsal yönden iyi olabilmesi ve de toplumsal yönden uyumlu olması için problemleri çözebilecek becerileri taşıması gerekmektedir (Gündoğdu, 2010)

Ergenlik döneminde bulunan bireyin problemleri; yaşına, ebeveynlerinin ergene karşı gösterdikleri tutuma, eğitim yaşamının olup olmamasına, zekâ düzeyine, bulunduğu sosyal ortamda kabul edilme seviyesine göre farklılık göstermektedir. Yapılan çalışmalar; ergenlik döneminde bireylerin akranlarıyla yaşadığı uyuşmazlıklar, boş vakitlerini geçirebilecekleri imkânların azlığı, okul ortamında yapılan etkinliklere uyum sağlamada güçlük çekme ve gelecek kaygısı gibi konularda sorun yaşadıkları görülmüştür (Kulaksızoğlu, 2004).

Problem çözme becerisini etkileyen önemli faktörlerden birinin anne baba tutumları olduğunu belirten Gordon'a göre çocuğun karşılaştığı problemle uğraşmasına fırsat vermeyerek problemi sahiplenmek ve çocuğun yerine sonuca kavuşturmak anne babaların yaptığı hatalardandır. Ebeveynler böyle davranırsa çocuk sorunlarını çözmeyi öğrenemeyecektir. Bu nedenle çocuğun sorunla kendisinin uğraşması için ona fırsat ve sorumluluk vermek çocuğa destek olmanın en faydalı biçimidir (Öğülmüş, 2006). Ebeveynler çocuklara kendilerini rahat hissedebilecekleri ve anlatacakları bir atmosfer oluştururlarsa çocuğun kendisine olan güveni yükselir, çevresinde bulunan insanlarla güçlük çekmeden iletişim kurabilir, topluluk içinde kendini ifade etmekten kaçınmaz ve sorunları giderecek değişik çözümler üretebilir. Erken çocukluk döneminden itibaren düşünerek sorunlara değişik çözümler üretebilen, empati becerisi gelişmiş çocuklar başarıya ulaşırlar. Göz önünde bulundurulması gereken nokta hiçbir zaman sorun çıkmamasını sağlamak ya da sorunları göz ardı etmek demek değil, sorunlarla mücadele edebilmektir (Ömeroğlu ve Kandır 2005).

Anne Baba (Ebeveyn) Tutumları

Aile, çocuğun ruhsal yönden sağlıklı olmasını sağlayan, doğru davranışları kazandıran, çocuk dünyaya gelmeden önce etkilemeye başlayıp yaşam son bulana kadar da etkisini devam

ettiren bir yapıdır (Erbil, Divan, Önder, 2006). Ebeveynler birey için yaşam boyunca en çok öneme sahip kişilerdir (Yavuzer, 2010). Ebeveynler çocuğun sosyalleşmesinde etkili olan tek etmen olmasa dahi etkileşim ailede başladığından en çok rol oynayan etmen olarak kabul edilmektedir (Demir ve Şendil, 2008).

Anne ve babaların davranış ve tutumlarını şekillendiren farklı unsurlar vardır. Anne babanın hayat tecrübeleri, eğitim dereceleri, yaşları, icra ettikleri iş, çalışıyor veya çalışmıyor olmaları, kendi aileleriyle olan ilişkileri, kaç çocuk sahibi oldukları, çocuklardan beklentileri, bunalım ya da benzer ruhsal rahatsızlık durumuna sahip olup olmamaları anne babanın çocuğa karşı yaklaşımını, tutumunu doğrudan ya da dolaylı olarak etkilemektedir (Toksöz, 2010). Çocuğun kendisine saygı geliştirmesini olumlu veya olumsuz etkileyebilecek unsurlardan birisi de ebeveyn tutumlarıdır. Ailelerin çocuk yetiştirirken sergilediği tutum, kültüre, topluma, göre değişkenlik göstermektedir. Aynı zamanda aynı toplumda olsa dahi aileler arasında da değişkenlik gösterebilmektedir. Değişik tutum ile büyütülüp, yetiştirilen çocuklar arasında kişilik özellikleri bakımından farklılık görülebilecektir (Yavuzer, 2010). Adler, kişilik gelişiminde aile etkisine vurgu yapmaktadır. Ailede çocuğa çok fazla özen gösterildiğinde çocuğun kendisini diğer insanlardan üstün görmeye başlayacağını bunun da zaman içinde çocuğun kişiliğine zarar vereceğini açıklamaktadır. Aksi şekilde de gerekli ilginin gösterilmediği ailelerde yetişen çocuklarda ise toplum kurallarına uyum sağlayamama sorunun ortaya çıkabileceğini ifade etmektedir. Adler'e göre çocuğun dünyaya gözlerini açış biçimi de kişiliğini etkileyebilmektedir. Mesela hamilelik sürecini güç geçiren ailelerde bebek dünyaya geldikten sonra bebeğe fazla özen gösterildiği ve bununda ifade edilen sorunlara neden olabileceğini ikinci sırada veya sonraki sıralarda bulunan çocuğun ilk çocuğa kıyasla yeterli ilgi görmediğini belirtmektedir. Çocuk yetiştirme konusunda deneyimli anne babaların doğru davranışlar göstererek sağlıklı bir insan yetiştirdikleri düşünülmektedir (Tuna ve Kayaoğlu, 2013, s.74). Ericson anne babanın çocuğa yaklaşımının yaşamın ilk yıllarında güven

duygusunun gelişmesinde ya da gelişmemesinde önemli rol aldığını belirtmektedir. Bebek bilhassa annesinin kendini sahiplenen, seven, temel ihtiyaçlarını karşılayan, terk etmeyeceğini hissettiren tavrını anlarsa temel güven duygusunu kazanmaya başlar. Bu zaman içinde bebeğin kendisine ve dış çevreye güven duygusunu geliştirmesini sağlamaktadır (Kulaksızoğlu,1998).

Farklılaşan zaman içinde ebeveynlerin görevi yalnızca çocuğun temel gereksinimlerini karşılamaktan ibaret değil ayrıca koşulsuz sevgi, kabul etme gibi duyguları da hissettirerek bireysel gelişimine de katkı sağlayacak şekilde destek olmaktır. Çocuğun zihinsel, sosyal duygusal gelişimlerini destekleyecek ilk kişiler anne ve babalardır. Ebeveynlerin çocukla geliştirdikleri iletişim ve kurdukları bağ çocuğun aileye aidiyetini ve değerini hissettirerek bireysel gelişimini, duygu ve düşüncelerini biçimlendirir. Diğer bir deyişle çocuğun kendi ve çevresiyle ilgili farkındalıkları, dış dünyaya gösterdiği tepkiler ebeveynlerinin ona karşı gösterdiği tutumla ilişkilidir (Erdoğan ve Uçukoğlu, 2011).

Baumrind (1971), anne babaların çocuk yetiştirirken gösterdiği tutumları nitelik olarak dört başlıkta toplamıştır.

Bunlar; ebeveynlerin denetimi, ebeveyn ve çocuk arasındaki iletişimin açık olması, olgunluk göstergesi, anne babanın sunduğu destek ve bakımdır (Akt. Yılmaz,1999).

Ebeveynlerin denetimi: Ebeveynlerin koyduğu sınırlamalara çocuğun hangi derecede uyması gerektiğini göstermektedir.

Ebeveyn ve çocuk arasındaki iletişimin açık olması: Ailede alınacak kararlarda çocuğun söz hakkının olup olmaması, bu noktada çocuğun motive edilmesi ve kural konulacaksa bu kuralların ne denli açığa kavuşturulduğunu ifade etmektedir.

Olgunluk göstergesi: Çocuğun bilişsel, sosyal uyum becerileri ve gösterdiği tepkiler açısından yeterli olabilmesi için anne baba tarafından ne denli yönlendirildiğini göstermektedir.

Anne babanın sunduğu destek ve bakım: Anne babanın çocuğu yetiştirirken onunla nasıl bir iletişim kurduğunu, sevecenlik, yakınlık, candan davranışları ne kadar gösterdiğini ifade etmektedir.

Baumrind, bu niteliklerin toplamında da üç çeşit anne baba tutumunun olduğunu belirtmektedir. Bunlar; demokratik, izin verici ve otoriter anne baba tutumdur (Yılmaz, 2000, s.20). Araştırmacılar ebeveynlerin çocuklarına karşı davranışlarını etkileyen tutumları farklı biçimlerde gruplandırmıştır. Anne babaların tutumları olumlu olumsuz biçimde gruplandırılırken farklı yaklaşımlar göz önünde bulundurulmuştur.

Yavuzer (2014), anne baba tutumlarını gevşek (çocuk merkezli), dengesiz ve kararsız, otoriter ve baskıcı, güven verici ve destekleyici, ilgisiz ve kayıtsız, hoşgörölü tutum şeklinde, Yaprak ve Filiz (2009), otoriter, koruyucu, ilgisiz, demokratik tutum şeklinde, Kuzgun (1972), tarafından ise koruyucu-istekçi, otoriter, demokratik tutum şeklinde gruplandırılmıştır.

Çalışmada Kuzgun tarafından gruplandırılan tutum çeşitleri açıklanmaktadır.

Otoriter ebeveyn tutumu: Bu tutumda gözle görülen özelliklerden biri anne baba tarafından çocuğa gösterilen baskının varlığıdır. Anne baba çocuğun hareketlerini, davranışlarını denetim altında bulundurmaya, şekil vermeye çalışarak çocuktan itaat etmesini beklemektedirler. İtaatin üstün bir özellik olduğunu düşünerek çocuk üzerinde hâkimiyet kurmaya çalışmaktadırlar. Kendilerinin söylediklerinin koşsuz şekilde doğru kabul edilmesini beklemektedirler (Kulaksızıoğlu, 2004). Otoriter anne baba tutumuyla yetiştirilen çocukların akranlarına kıyasla sosyal iletişim ve girişkenlik becerileri yönünden yetersiz olduğu anlaşılmaktadır. Anne babada en doğruyu ve iyiyi ben bilirim fikri olduğu için çocuklarının fikrini almaya gerek görmeyip sözlerinin itiraz edilmeden kabul edilmesini beklemektedirler. Bu sebeple çocuklarıyla iletişim kurmaya gereksinim hissetmemektedirler. Zorla kendisinden beklenen davranışı gösteren çocukta oluşan korku doğru davranışı kazanmasına engel olarak davranışın kısa süreli değişmesine yol açmaktadır. Bu tutumda ceza aracı olarak disiplin kabul

edilmektedir (Yavuzer, 2014). Bu tutumda cezanın kullanılması, çocuğun vicdan gelişimine olumsuz etkide bulunarak çocukta suçluluk duygusunun gelişmesine neden olabilir. Çocuğun kendisine olan saygısının zedelenmesine, başka birine bağımlılık geliştirmesine ve anne babaya karşı kızgınlık, korku duygularını geliştirmesine sebep olmaktadır (Çağdaş, 2002).

Koruyucu ebeveyn tutumu: Çocuğun zarar görebileceği durumlardan sakınılması, korunmaya çalışılması her anne babanın göstermesi gereken bir tutum olarak görülse de aşırıya kaçılarak bunun abartılması doğru kabul edilmemektedir. Anne babanın aşırı koruyucu olması durumu çocuğun bireysel olarak yapabileceği birçok faaliyeti, işi engelleyerek yapmamasına yol açar. Anne babaların aşırı koruyucu olması çocuğun yaşında kazanması gereken becerileri gerçekleştirememesine neden olur ve anne baba çocuğa nasıl davranması, ne yapması gerektiği konusunda sürekli yönerge vermeye ihtiyaç duymaktadırlar (Kulaksızoğlu, 2004). Anne babanın aşırı koruyucu olması gereğinden fazla hassasiyet göstermesi ve sürekli denetleyici olması anlamını taşımaktadır. Bu durum ise çocuğun dışa bağımlı, duygusal yönden hassas, özgüveni zayıf olarak yetişmesine sebep olmaktadır. Çocuğun bu şekilde bağımlı olması sonraki yaşamında da devam edebilir, evlendiğinde de aynı tutumu eşinden görmek isteyebilir. Aşırı koruyucu anne baba tutumu bireyin yaşamını idame etmesine engel olarak sosyalleşmesini sınırlandırmakta ve başkalarına bağımlı olmasına yol açmaktadır (Yavuzer, 2014).

Aşırı hoşgörülü ebeveyn tutumu: Anne babanın hoşgörülü olması çocuğun kendine güven duymasını, kendini yaratıcı yollarla ifade etmesini ve sosyal yönden girişken olmasını desteklemektedir. Normal seviyede kabul edilen hoşgörü çocuğun zihinsel, sosyal ve duygusal gelişimine katkı sağlarken hoşgörünün çok fazla olması çocuğun bencil olmasına ve bağımlılık geliştirmesine etki edebilir. Hoşgörünün fazla olması durumunda çocuğun tüm istekleri onaylanmakta ve davranışlarına sınır konulmamaktadır. Bu tutumla yetiştirilen çocuk çevresindekilerin dikkatini üzerinde hissetmek ister ve kendisine hizmet edilmesini bekler.

Davranışlarına sınır konulmadığı için başka insanları rahatsız edecek şekilde davranış sergileyebilmektedir (Özyürek ve Şahin, 2010).

Aşırı hoşgörünün hâkim olduğu ortamda yetişen çocuk çaba sarf etmeden istediklerine ulaşabilmektedir. Fakat kendisi yanlış ve doğruyu ayır etmesini sağlayacak disiplin anlayışından mahrumdur. Herhangi bir kurala uymayarak isteklerine ulaşmayı alışmaktadır. Bu tutum çocuğun sadece kendini düşünerek bencilce davranmasına neden olabilir ve paylaşmasına, işbirliği yapmasına ve fedakârlık göstermesine mani olabilir. Bu sonuçta çocuğun çevresindekiler tarafından istenme, sevilme durumunu etkileyerek sağlıklı sosyal ilişkiler kurmasına ket vurmaktadır (Çağdaş, 2002). Aşırı hoşgörülü tutumla yetiştirilen çocuk sınırlandırılmadığı için neyin doğru neyin yanlış olduğunu ayırt edememektedir. Küçük yaşta iken ebeveynleri, büyüdülerinde ise iletişim kurdukları insan üzerinde hâkimiyet kurmaya çalışmaktadırlar. Almaya alışan çocuk özveri gösterme, paylaşma ve yardımlaşma özelliklerini gösterememektedir (Özgüven, 2001).

İlgisiz ebeveyn tutumu: Bu anne baba tutumunda çocuğun ihtiyaçlarını görmezden gelme, çocuğu yalnızlık duygusuyla başbaşa bırakma gibi davranışlar çocukta duygusal istismarı ortaya çıkarabilmektedir. İlgisiz anne baba tutumunun olduğu aile ortamında çocuk ile ebeveynler arasındaki ilişki en alt seviyede bulunmaktadır (Yavuzer, 2014). Manevi ve maddi gereksinimleri karşılanmayan çocuk bulunduğu sosyal çevre tarafından kabul edilmeyebilir. Bunun sonucunda da saldırganlık gösterebilmekte ya da içe dönük, kişisel haklarını koruyamayan, pasif olma özellikleri de taşıyabilmektedir (Özgüven, 2001).

Yavuzer'e (2010), göre anne babaları tarafından ihmal edilen çocukların davranışlarında asabiyet görülebilir ve yaşamlarında sevgiye açlık olduğunu söylemek mümkündür. Bu açlığı doyumak içinde çocuk arayışa girmekte, anne babasından uzaklaşmaya başlayıp dışarda arayabilmektedir. Sonrasında anne babanın çocuğa ihtiyaç duyduğu zamanda da çocuk ailesine

karşı ilgisiz kalmaktadır.

Demokratik ebeveyn tutumu: Demokratik anne baba tutumunu sergileyen ailelerde çocuk ayrı bir kişilik olarak görülmekte ve bağımsız bir birey olması konusunda desteklenmektedir. Anne baba çocuğa saygı duymakta, gelişim özelliklerini bilmekte, takibini sağlamakta ve yaşına, gelişim özelliklerine uygun olan davranışlar sergilemektedir. Anne baba çocuğun temel gereksinimlerini karşılamanın yanı sıra çocuğa koşulsuz sevgilerini de vermektedir. Çocuğun kendisini rahat bir şekilde ifade etmesine fırsat vermekte ve katı, değişmez kurallar yerine gerektiğinde esnek davranışlar gösterebilmektedir (Kulaksızoğlu, 2004). Dilek ve Aksoy'a (2013), göre çocuk hata yaptığında verilen cezaların katı olmasına değil çocuğa bir şeyler öğretmesine özen gösteren ve insanların hata yapabileceğini, değerli olanın yapılan hatayı telafi etme yollarını çocuğa öğretebilen aileler çocuğun özgüvenini geliştirme noktasında önemli rol oynamaktadır.

İlgili Çalışmalar

Benlik saygısı ile anne baba tutumlarının incelendiği çalışmalar: Ergenlik yılları sürecinde benlik saygısında değişiklik görüldüğünden yapılan araştırma sonuçları da değişiklik göstermektedir.

Torucu (1990), sosyo ekonomik seviyesi düşük olan ergenlerin kendilerine saygılarının da düşük olduğunu, ebeveynlerin eğitim seviyelerinin yükselmesiyle ergenlerin kendilerine saygı seviyeleri arasında dikkate değer bir bağın olduğunu ifade etmiştir.

Benzer şekilde Aksoy'un (1992), yaptığı çalışmada ebeveynlerin eğitim seviyeleriyle, ailenin ekonomik imkânlarının öğrencilerin kendilerine saygı seviyelerini etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Benlik kavramının irdelendiği, detaylı incelendiği bir çalışmada alt özelliklere bakıldığında kız öğrencilerin dürtü-duygu ile davranışlarını denetleyebilme noktasında erkek öğrencilere göre daha olumlu benlik geliştirmiş oldukları, erkek öğrencilerin ise dış çevreyle

iletişim, eğitim ve toplumsal konularda kız öğrencilere göre daha olumlu benlik geliştirmiş oldukları tespit edilmiştir (Akboy, 1998, s.189-197).

Yapılan bir çalışmada üniversite eğitimi alan öğrencilerin ailesel, bireysel, ruhsal ve toplumsal özellikleriyle ilgili birtakım değişkenlerin benlik saygısı üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre kişinin bedensel görünümünden hoşnut olması, depresyon derecesinin az olması, kişinin kazancının yeterli gelmesi, eleştiriye karşı hassasiyetinin azalması halinde benlik saygısının yükseldiği anlaşılmıştır. Karşı cinsten yakın arkadaşına sahip olan kişilerin benlik saygısı yüksek çıkmıştır. Aile içinde babayla iletişimin fazla olması, ailenin gelirinin yeterli seviyede görülmesi benlik saygısını olumlu etkilemiştir. Doğum sırası, kaç kardeş bulunduğu ve ebeveynlerin gösterdiği ilgi ile benlik saygısı arasında bir bağ görülmüştür (Maşrabacı, 1994).

Pişkin'in (1997), yaptığı çalışmaya 315 öğrenci katılım sağlamıştır. Bunlardan 190'ı İngiliz, 315'i de Türk öğrencidir. Çalışmaya iki ülkenin öğrencilerinin katılması sağlanarak benlik saygısı ile kültürler arası farklılaşma olup olmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışmada İngiliz öğrencilerinin kendilerine saygı seviyelerinin Türk öğrencilerin kendilerine saygı seviyelerinden yüksek olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin cinsiyetlerine göre yapılan karşılaştırmada Türk ve İngiliz erkek öğrencilerin kendilerine saygı puanları ile Türk ve İngiliz kadın öğrencilerin kendilerine saygı puanları arasında kayda değer bir fark saptanmamıştır. Türk kadın ve erkek öğrenciler karşılaştırıldığında belirgin bir fark oluşmazken İngiliz öğrenciler arasında erkek öğrencilerin kendilerine saygı seviyelerinin kadın öğrencilerin kendilerine saygı seviyelerinden yüksek olduğu görülmüştür.

Aştı (1997), Haktanır ve Baran (1998), yaptıkları araştırmalarda anne baba tutumları ile bireyin kendisine saygı geliştirme arasında anlamlı bir ilişki olduğunu açıklamaktadırlar. İlgisiz ve otoriter tutum bireyin kendisine saygısının az olmasına sebep olmaktadır, demokratik anne baba tutumu da bireyin kendisine saygısının fazla olmasını desteklemektedir (Adana ve Kutlu,

2008). Anne baba tutumlarını araştıran çalışmalara bakıldığında Güngör'n (1989), çalışmasında annenin demokratik tutuma sahip olmasının gencin benlik saygısı gelişiminde babanın tutumundan daha çok etkili olduğu saptanmıştır. Aksi yönde Erol (2004) ile Güngör ve Sümer'in (1999), çalışmalarında lise eğitimi gören öğrencilerin benlik saygısı gelişimi üzerinde anne tutumlarının etkisinin bulunmadığı belirtilmiştir. Babanın demokratik tutuma sahip olması benlik saygısının gelişimini olumlu etkilemiştir. Güngör'n (2000), yaptığı çalışmada ergenler arasında güvenli bağlanan grubun güvensiz (saplantılı olan, korku duygusu yaşayan) bağlananlara kıyasla, benlik algıları yönünden avantaja sahip olduğu, daha dezavantajlı grubun ise korkulu bağlananlardan oluştuğu belirlenmiştir.

Ailede alınan kararlarda söz sahibi olan gençlerin kendilerine saygılarının söz sahibi olmayan gençlere kıyasla yüksek olduğu belirtilmektedir. Yapılan bir çalışmada lise eğitimini sürdüren gençlerin kararlarının anne babaları tarafından desteklenmesi ile gençlerin kendilerine saygı seviyesi arasında bağlantı olduğu ve anne babası tarafında destek gören gençlerin kendilerine saygı puanlarının yüksek olduğu görülmektedir (kiz, 2000).

Suner'in (2000), farklı liselerde eğitim gören gençlerin benlik saygısı, okul başarısı ile yaşadıkları kaygı seviyeleri arasındaki ilişkiyi anlamak için yürüttüğü çalışmada, öğrencinin kendine saygı düzeyi ile akademik bakımdan başarısının dikkate değer negatif şekilde ilişkili olduğu bulunmuştur. Ailenin ekonomik seviyesi ile okul türünün öğrencinin benlik saygısını etkilediği, özel eğitim kurumlarında eğitim gören öğrencilerin benlik saygısının yüksek olduğu, ergenin bedensel özelliklerine dair algısının benlik saygısıyla ilgili olduğu belirtilmiştir. Ailesinin ğrencinin kararları doğru şekilde alıp doğru şekilde davrandığını düşünmesinin öğrencinin benlik saygısını etkilediği, anne baba ile sağlıklı, yakın ilişkileri olan öğrencinin okul başarısının ve benlik saygısının da yüksek olduğu saptanmıştır.

Doğru ve Peker (2004), lise 1. sınıfta eğitim gören 16 kişiden oluşan bir deney grubuna kendilerine saygı duymalarını desteleyecek bir çalışma uygulamış ve ardından kontrol ile deney

grubu arasındaki farklılığı tespit etmiştir. Deney grubunda yer alan katılımcıların öz saygı seviyeleri fazla bulunmuştur. Erol'un (2004), Aksaray'ın (1992), çalışmalarında da anne ve babanın demokratik ve otoriter tutuma sahip olmaları ebeveyne göre fark etmeksizin gencin benlik saygısı üzerinde eşit oranda etkiye sahip olmuştur.

Baybek ve Yavuz (2005), Muğla Üniversitesinde eğitim gören 8214 öğrenci üzerinde evrendeki temsil sayısına uygun olacak şekilde 820 öğrenciyle çalışma yaparak öğrencilerin benlik saygılarıyla ilgili aşağıdaki sonuçlara ulaşmıştır.

- Sahip olunan kardeş sayısı arttıkça öğrencinin benlik saygısı seviyesi düşmüştür.
- Annesi memur olan öğrencinin benlik saygısı yükselmiştir.
- Annenin eğitim seviyesi yükseldikçe öğrencinin de benlik saygısı yükselmiştir.
- Ailenin gelir seviyesi yükseldikçe öğrencinin benlik saygısı seviyesi de yükselmiştir.
- Anne babası subay, polis, müfettiş olan öğrencinin benlik saygısı seviyesi düşmüştür.
- Aile tutumu olarak demokrat olan öğrencinin benlik saygısı seviyesi yükselmiştir.
- Aile tutumu olarak ilgisiz olan öğrencinin benlik saygısı seviyesi düşmüştür.

Coopersmith (1967), benlik saygısı kavramını tüm boyutlarını irdeleyip 8 yıl devam eden geniş kapsamlı bir çalışmayla incelemiştir. Bu çalışmada anne baba ve çocuk ilişkilerinin benlik saygısı üzerindeki etkisi de ele alınmıştır. Çalışma ilkokulun son yıllarını kapsayan sınıflarda uygulanmıştır. Çalışmada benlik saygısı envanteri kullanılmış ve çalışma sonunda alınan puana göre öğrenciler benlik saygısı düşük ve yüksek olanlar şeklinde iki alt gruba bölünmüştür. Çalışmada anne ve babaların eğitimle ilgili düşüncelerini ve çocuklarıyla ilişkilerini anlayabilmek için annelerin cevaplandırması gereken soru listeleri oluşturulmuş ilaveten yapılandırılmış görüşme tekniği de uygulanmıştır. Çalışma sonucunda anne baba ve çocuk ilişkileri bakımından önemli görülen bulgulara ulaşılmıştır. Benlik saygısı puanı yüksek bulunan öğrencilerin anne babalarının, çocuğunu koşulsuz kabul eden, rahat hissetmesini sağlayıp çevresini çocuğa göre ayarlamakla beraber çocuğun uyması gereken sınırları çizen,

çocuğun okul yaşamında ve okul dışı yaşamında beklentilerine göre başarılar elde edeceğini düşünen ve bunun olası bir durum olduğunu kabullenen anne babalar oldukları görülmüştür. Benlik saygısı puanı düşük bulunan öğrencilerinde anne babalarının, çocuklarını kabul etmeyen, onlara mesafeli olan, çocuklarına karşı sınırları ve beklentileri net olmayan, ödül ve ceza yöntemini uyguluyorsa bunların zamanını belirtmeyen, taviz ve ceza metodunu sık uygulayan, beklentilerini karşılama konusunda çocuklarına güvenmeyen, başarısızlıklarında yeterli ilgiyi göstermeyip kabullenen bireyler olduğu tespit edilmiştir (Kılıçcı, 2006, s.47-48).

Çankaya (2007), tarafından yapılan çalışmada lisede eğitim gören öğrenciler üzerinde benlik saygısının, öğrencinin cinsiyetine, okul başarısına, sosyal kaygı seviyesine göre değişip değişmediğini anlamak amacıyla 550 öğrenciyle yaptığı çalışmada okulda başarılı olan öğrencilerin kendilerine saygılarının da yüksek olduğu anlaşılmıştır. Benlik saygısı yüksek olan öğrencinin sosyal kaygı seviyesinin düşük olduğu, cinsiyete bağlı olarak benlik saygısında kayda değer bir farklılaşma olmadığı görülmüştür.

Harter'in (1990-1993), yaptığı çalışmada kız çocuklarının fiziksel yönden beğeni algılarında yaşa bağlı olarak düşüş olduğu görülürken erkek çocuklarında böyle bir durum görülmemiştir. Küçük yaşlarda kız çocukları ile erkek çocukları arasında bu açıdan farklılık görülmezken lise çağına gelindiğinde kadın öğrencilerin puanlarında erkek öğrencilerinkine göre düşüş olduğu görülmüştür. İlk ergenlik çağında kadın öğrencilerin benlik saygısının erkek öğrencilerinkinden düşük çıkması yaşlıları tarafından kabul edilmenin önemiyle alakalı görülebilir. Erkeklerle kıyaslandığında kadın öğrenciler; görüntüleri, beğeni görmeleri, arkadaş çevresi konularında biraz daha kaygılı olmaktadır. Bu sebeple kadın öğrencilerin, erkek öğrencilere karşın kendileriyle ilgili olumsuz ifadeler kullanmaları, yetenek ve becerilerini yeterli görmemeleri ve başka insanların onlarla vakit geçirme konusunda istenip istenmedikleriyle ilgili kaygı duymaları mümkündür. Ergenlik döneminde bulunan kadın öğrenciler akademik yönden de başarılı olma noktasında kaygı duymaktadırlar. Bilhassa

ortaokula geçme dönemlerinde, okul derslerinde başarılı olabilme ile toplumsal açıdan başarılı olabilme beklentisi arasında sıkışıp kaldığını düşünebilirler (Steinberg, 2007).

Ünüvar (2007), lise eğitime devam eden öğrencilerle algıladıkları ebeveyn tutumları ile öğrencilerin öz saygıları arasında ilişki olup olmadığını incelemiştir. Bu çalışma Konya ilinin Seydişehir ilçesinde bulunan liselerdeki 571 öğrenciyle yapılmıştır. Ulaşılan bulgularda cinsiyete göre algılanan anne baba tutumunda (koruyucu, otorite, demokratik) bir farklılık gözlenmemiştir. Öğrencilerin okul türüne göre otoriter, koruyucu anne baba tutumlarında kayda değer bir farklılık görülmemiş demokratik anne baba tutumu yönünden Anadolu Lisesi tarafında kayda değer bir farklılık görülmüştür.

Sarı (2007), üniversite öğrencileri üzerinde ebeveyn tutumlarının benlik saygısına etkisinin olup bulunmadığını araştırmasını yapmıştır. Çalışma sonunda öğrencilerin öz saygıları üzerinde ebeveyn tutumlarının etkisinin olduğu, otoriter tutumun da olumsuz etkisinin olduğu saptanmıştır. Bireylerin yaşadıkları psikolojik problemler ile ebeveyn tutumlarının ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

Çeçen'in (2008), üniversite öğrencileriyle yaptığı çalışmada anne babasının tutumunu demokratik olarak algılayan gençlerin ailelerinden daha çok destek gördükleri ve daha az yalnızlık hissettikleri belirlenmiştir.

Hemşirelik eğitimi alan öğrencilerle yapılan bir çalışmada da birinci sınıfa devam eden öğrencilerin en düşük benlik saygısı puanına, dördüncü sınıfa devam eden öğrencilerin ise en yüksek benlik saygısı puanına ulaştıkları görülmüştür. Bahsedilen çalışmada sınıf yükseldikçe benlik saygısının da yükselmesinde, lisans eğitimi devam ederken kazanılan tecrübe ve bilginin benlik saygısını etkilemiş olabileceği ifade edilmiştir. Ayrıca son sınıfa devam eden öğrencilerin yaşamsal tecrübeleri, mesleki açıdan daha donanımlı olmaları, ders hocaları, sağlık elemanları ile daha fazla zaman geçirmelerinin ve iletişim kurmalarının benlik saygılarını

olumlu yönde etkilediği görüşüne ulaşılmıştır. Bu bağlamda üniversite eğitiminin benlik saygısının gelişmesine katkı sağladığı sonucuna varılmıştır (Karadağ ve ark. 2008).

Karadağ ve arkadaşlarının (2008), yaptığı çalışmada öğrencilerin sınıf seviyesi yükseldikçe benlik saygılarının da arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Lise kademesindeki öğrencilerle yürütülen araştırma bulgularında da öğrencilerin benlik saygı puanları ile sınıf seviyelerinin pozitif ilişkili olduğu anlaşılmıştır.

Yiğit'in (2010), Sivas ilinde üç ilköğretim okulunda 7. ve 8. sınıfa devam eden toplam 401 öğrenciyle yaptığı çalışma sonucunda cinsiyetin, öğrencinin doğum sırasının ve babanın eğitim seviyesinin benlik saygısı üzerinde istatistiksel olarak etkisinin olmadığı görülmüştür.

Başka bir çalışmada Hamarata, Üre, Baltacı, ve Demirbaş (2010), tarafından yapılarak lise öğrenimi gören öğrencilerde anne baba tutumu ile utangaçlık seviyeleri arasındaki ilişki araştırılmıştır. Lise öğrencilerinden anne baba tutumunu demokratik algılayanların, otoriter algılayanlara göre utangaçlık seviyesi daha düşük çıkmıştır.

Aktaş (2011), iki farklı lisede eğitim gören öğrencilerin kendilerine saygı düzeyleri ve algıladıkları ebeveyn tutumlarını incelemiştir. Çalışmada cinsiyet, kardeş sayısı gibi değişkenlere benlik saygısının anlamlı düzeyde farklılaşmadığı, spor aktivitesi yapan, gelir düzeyini yüksek gören öğrencinin benlik saygısının anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunmuştur. Bununla birlikte öğrencilerin algıladığı tutum demokratik olunca öz saygısında yükselme görülmekte, öğrencilerin algıladığı tutum otoriter ve koruyucu olunca öz saygısında düşme olduğu görülmüştür.

Moksnes, Moljord, Espnes ve Byrne (2010), yaptıkları çalışmada ergenlerin benlik saygısı, duygu durumları ve yaşadıkları stres seviyesi arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmada erkek öğrencilerinin benlik saygısı seviyelerinin kız öğrencilere göre yüksek çıktığı ve benlik saygısı ile duygu durumları arasında yüksek seviyede bağlantı olduğu görülmüştür. Tüm stres faktörleri, ev hayatı, duygusal ilişkiler, okula devam etme durumu, akademik başarı,

ekonomik baskı ile duygu durumları (endişe, bunalım) benlik saygısını olumsuz yönde etkilemiştir (Akt. Asıcı, 2013).

Ceylan'ın (2013), 10. sınıf öğrencileriyle yürüttüğü çalışmada öğrencinin cinsiyeti, kaç kardeşe sahip olduğu, ailede kaçınıcı sıradaki çocuk olduğu, babanın eğitim seviyesi gibi değişkenlerin gencin benlik saygısı üzerinde bir etkisinin olmadığı fakat annenin eğitim seviyesi yükseldikçe gencin benlik saygısının da yükseldiğini saptamıştır. Bunun yanı sıra ailenin ekonomik durumunu orta seviyede kabul eden gencin, ailenin ekonomik durumunu düşük seviyede kabul eden gence göre benlik saygısının fazla olduğu sonucu bulunmuştur.

Problem çözme becerilerinin incelendiği çalışmalar: Güçray (2001), ergenlerde öz saygı algısı, karar alma ve sorunları giderebilme becerilerinin birbiriyle ilişkisini belirlemek amacıyla 235 erkek, 276 kızdan oluşan toplam 511 lise öğrenciyle bir çalışma gerçekleştirmiştir. Araştırma sonucundaki bulgularda öğrencilerin sorunları giderme, karar alma ve öz saygı becerileri arasında olumlu biçimde kayda değer ilişki bulunmuştur. Öğrencinin cinsiyeti, okuduğu okul türü ve babasının mesleği gibi değişkenlerin de karar verme becerileri üzerinde etkisi olduğu ortaya konmuştur.

Jaffee ve Zurilla'nın (2003), yürüttükleri çalışmada ergenlerin ve ebeveynlerinin saldırganlık, suçluluk ve sosyal problem çözme becerileri araştırılmıştır. Çalışmaya 117 lise öğrencisi, 73 baba ve 83 anne katılarak sosyal problem çözme ölçeğini doldurmuşlardır. Ebeveynlerin problem çözme becerileri öğrencilerinkinden kayda değer seviyede yüksek çıkmıştır. Bununla beraber öğrencilerin problem çözme becerilerinin babaların problem çözme becerileriyle bağlantısı bulunmazken annelerin problem çözme becerileriyle kayda değer biçimde bağlantısı yüksek bulunmuştur. Çalışmada riskli araba kullanımı ve madde kullanımının problem çözümeyle ilgili olabileceği düşünülmüştür. Öğrencilerin dışsallaştırılmış sorunlarıyla anne babanın problem çözme becerisi ilişkisinin asgari seviyede olduğu bulgusuna erişilmiştir. Annelerin problem çözme becerilerinin incelenmesinden sonra öğrencinin problem

çözme becerilerinde yüksek oranda dışsallaştırılmış tedbirlerin sorumlu olduğu düşünülmektedir. Problem çözme becerileri bakımından annelerin babalara göre daha iyi düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ulusoy, Demir ve Baran (2005), ergenlik döneminde bulunan bireylerin anne baba tutumları ile ergenlik döneminde karşılaşılan problemler arasında ilişki olup olmadığını araştırmışlardır. Anne babaların çocuk yetiştirme tarzları ile ailenin sosyal ve ekonomik açıdan yeterli olması, ergenin ya da ailesinden birinin madde kullanıyor olması, aile içindeki ilişkiler varsa şiddet, ergenin yaşamını anlamlı, değerli görmemesi, kendisine zarar vermesi, evden kaçma potansiyelinin bulunması, okula devam etmemesi, yakın arkadaşlıklar kuramaması ile aralarında sıkı bir bağ olduğu belirlenmiştir. Bilhassa ilgisiz ve otoriter anne babası olan ergenlerin intihar davranışına yatkın olduğu saptanmıştır.

Gündoğdu (2010), Bursa ilinde çeşitli liselerde öğrenim göre toplam 519 öğrenci üzerinde problem çözme becerileri ile çatışma eğilimleri arasındaki ilişkiyi saptamaya yönelik çalışma yapmıştır. Öğrencilerin problem çözme becerileri ile çatışma eğilimlerinin ebeveynleri eğitim seviyesi, babanın çalışma durumu, öğrencinin okuduğu lise türü, kardeş sayısı değişkenlerine göre kayda değer bir farklılık göstermediği saptanmıştır. Bunun yanı sıra öğrencilerin cinsiyet ile annenin çalışma durumunun çatışma eğilimlerini etkilediği, sınıf düzeylerinin ise problem çözme becerilerini etkilediği görülmüştür. Çalışmada problem çözme ile çatışma eğilimlerinin ilişki olduğu sonucu elde edilmiştir.

Gölgeleyen 'in (2011), Endüstri Meslek Lisesinde eğitim gören öğrencilerle problem çözme becerilerine yönelik yaptığı araştırmaya 487 öğrenci dâhil olmuştur. Yapılan araştırmada kadın öğrencilerin, 11. ve 12. sınıf seviyesinde olan öğrencilerin, tutum olarak öğretmenlerini otoriter ve demokratik tutumla, annelerini otoriter tutumla değerlendiren öğrencilerin, serbest zamanlarını en uygun biçimde geçiren öğrencilerin, kendisini başarılı olarak gören öğrencilerin problemleri ortadan kaldırma noktasında olumlu manada farklılık gösterdiği saptanırken,

ebeveynlerin çalışma durumuna, yaşlıları ile iletişimlerine, babasının tutumunu değerlendirmesine, ailenin ekonomik durumuna, ebeveynlerin eğitim seviyesine, okulda yapılan etkinliklere katılma durumuna, eğitim gördüğü okul ve bölüme göre kayda değer bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır.

Yıldız ve Ekşisu (2011), tarafından hazırlanan problem çözme becerilerini geliştirme programını 9. sınıfa devam eden öğrenciler üzerinde uygulamışlardır. Çalışma grubu 9. sınıfa devam eden 20 öğrenci olarak belirlenmiştir. Program ortaöğretim kurumları 9. sınıf rehberlik programıyla ilişkilendirilerek 9.sınıfların karşılaşılabilecekleri kişisel, mesleki, eğitsel problem modelleri sıralanmıştır. Bu program 6 oturumdan oluşmakta olup problemin adlandırılması, problem çözme sürecine dair düşüncelerin saptanması, süreçle ilgili, duyguların belirlenmesi, sürecin iyileştirilmesi, olası çözüm yöntemlerinin belirlenmesi, bunların analiz edilmesi ve programla ilgili genel değerlendirme yapılmasını kapsamaktadır. Program süresi 6 hafta olup 90 dakika sürmüştür. Çalışma sonucunda deney grubu puanlarının önce ve sonrası arasında anlamlı farklılık oluşturduğu ve eğitime dâhil olan öğrencilerin problem çözme becerinde artış olduğu gözlemlenmiştir.

Yıldırım, Hacıhasanoğlu, Karakurt ve Türkleş (2011), lise öğrenimi devam eden öğrencilerin problem çözme becerilerini etkileyen faktörleri ele almışlardır. Çalışma Erzincan ilinde yapılmış ve çeşitli liselere devam eden toplam 911 öğrencinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda genel anlamda öğrencilerin problem çözme becerilerinin iyiye yakın derecede olduğu gözlemlenirken, 16-17 yaş grubundaki öğrencilerin 18 yaş ve üzerindeki öğrencilere kıyasla problem çözme konusunda seviyelerinin iyi olduğu belirlenmiş, yaş ile problem çözme becerisi arasında çok önemli farklılığın görülmediği anlaşılmıştır. Araştırmaya katılan öğrenciler arasından kadın öğrencilerin erkek öğrencilerden problem çözme bakımından üstünlüğü görülmüş, problem çözenin cinsiyete açısından fark gösterdiği anlaşılmıştır. Öğrenciler arasından 11. sınıfa devam edenlerin problem çözme

becerilerinin alt sınıflarda devam edenlere göre düşük olduğu saptanmış ve bu farklılık anlamlı bulunmuştur. Okul türü bakımından da Fen Lisesinde eğitim gören öğrencilerin problem çözme becerilerinin Anadolu Lisesinde ile Düz Lisede eğitim görenlere göre yüksek olduğu görülmüş ve bu farklılık anlamsız bulunmuştur. Öğrencilerden annesi memur olarak çalışıyor olan ve eğitim olarak üniversite mezunu olanların problem çözme becerileri anneleri ilköğretim ile ortaöğretimden mezun olanlara, ev kadını ve emekli olanlara kıyasla yüksek çıkmıştır; fakat annenin eğitim durumunun yükselmesiyle öğrencinin problem çözmesi arasında anlamlı bir ilişki ortaya çıkmamıştır. Öğrencilerden babası üniversite mezunu olanların problem çözme becerileri babaları ilköğretim ve ortaöğretim mezunu olanlara göre yüksek olduğu saptanmış ve babanın eğitim durumuyla problem çözme ilişkisinin anlamlı çıktığı görülmüştür.

Öğrencilerden babası emekli olanların babası çalışan veya işsiz olanlara kıyasla problem çözme becerileri daha yüksek çıkmakla beraber babanın yaptığı meslek ile öğrencinin problem çözmesi arasında belirli ilişki düzeyi saptanmıştır. Ailenin sahip olduğu aylık geliriyle öğrencinin problem çözmesi arasında herhangi bir ilişkiye rastlanmamıştır. Ayrıca çalışmada kalıcı sağlık problemi bulunmayan öğrencilerin problem becerilerinin kalıcı sağlık problemi bulunan öğrencilere kıyasla daha yüksek olduğu; fakat aradaki oranın istatistiksel bakımdan önemli olmadığı belirlenmiştir. Akademik yaşamında kendini başarılı gören ve derslerine programlı çalışan öğrencilerin, akademik yaşamda kendini başarısız gören ve programlı çalışmayan öğrencilere kıyasla problem çözme becerilerinin daha iyi seviyede olduğu görülmüş ve bu farkında önemli olduğu kabul edilmiştir. Tutum olarak anne babalarının tutumunu demokratik algılayan öğrencilerin problem çözme becerilerinin yüksek bulunduğu ve oranında istatistiksel bakımdan önemli olduğu kabul edilmiştir. Kendine güveni yüksek ve yalnızlık hissetmeyen öğrencilerin, kendine güven duymayan ve yalnızlık hisseden öğrencilere kıyasla problem çözme becerileri yüksek çıkmış ve bu anlamlı görülmüştür. Herhangi bir madde

(sigara, alkol) kullanmayan öğrencilerin, madde kullananlara göre problem çözme becerileri yüksek çıkmış ve bu anlamlı bulunmuştur.

Yavuzer, Karataş ve Gündoğdu'nun (2013), yaptığı çalışmada lise öğrencilerinin problem çözme becerileri birçok değişken açısından ele alınmıştır. Çalışma 1417 öğrenciyle gerçekleştirilmiştir. Çalışmada lise 1.sınıf öğrencilerinin ve kız öğrencilerin diğer öğrencilere kıyasla problem çözmeye daha sık başvurduğu erkek öğrencilerin ise saldırganca davranışlara başvurduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ay'ın (2015), 100 lise öğrencisiyle yürüttüğü çalışmada ebeveyn tutumlarının problem çözmeye ve depresyona etkisi araştırılmıştır. Erkek öğrencilerin kız öğrencilerden sorunları ortadan kaldırma konusunda daha başarılı oldukları görülmüştür. Öğrencinin yaşı, anne eğitim seviyesi yönünden kayda değer bir farklılık görülmemiştir. Bunun yanı sıra depresyonun ağırlaşmasının problem çözme becerilerine olumsuz etkide bulunduğu belirlenmiştir.

Aktepe'nin (2015), yaptığı çalışmada ergenlerin sorunlarla baş etme becerileri ile duygularını dışa vurma becerileri ve benimsedikleri değerleri araştırılmıştır. Araştırmanın örneklemini 278 kız öğrenci, 322 erkek öğrenciden olmak üzere toplam 600 öğrenci oluşturmaktadır. Öğrencilerin yaşları 13 ile 18 arasında farklılık göstermektedir. Bulgularda öğrencilerin sorunlarla baş etme ile duygularını dışa vurma becerileri arasında doğru orantıda bir bağlantı olduğu görülmüştür. Ayrıca sorunlarla baş etmeleri ile değerleri benimsemeleri arasında da doğru orantıda farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışmayla ilgili literatür araştırıldığında öz saygı, sorunlarla baş etme ve ebeveyn tutumları konularının epeyce çalışıldığı anlaşılmaktadır. Fakat çalışmalar içinde bu üç konunun bir arada yer aldığı çalışma bulunmamaktadır. Bununla birlikte çalışmada önceki çalışmalarda yer almayan ikamet ettikleri yer, okul türü, ailede model aldıkları kişi gibi değişkenler yer almaktadır.

Bölüm II: Yöntem

Araştırmanın Modeli

İlişkisel tarama modelinin uygulandığı çalışmada durumu değiştirme girişimi bulunmamaktadır. Olanı doğal haliyle yansıtabilmek, almak ve adlandırmak hedeflenir. Burada da öğrenciler tarafından algılanan ebeveyn tutumları, öğrencilerin öz saygı seviyeleri ve problem çözme becerileri arasındaki ilişki saptanacağından tarama modeli kullanılmaktadır.

Evren ve Örneklem

Çalışmanın evreni Çanakkale ili Ayvacık ilçesinin merkezinde ve Gülpınar köyünde bulunan toplam 5 lisenin öğrencilerinden oluşmaktadır. Çalışmanın örneklemini 205'i kadın 171'i erkek öğrenci olmak üzere toplam 376 öğrenci oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Çalışmadaki veriler; Coopersmith'in (1967) yılında geliştirdiği, Pişkin'in (1997) yılında ülkemizde uygulayarak kullanıma uygun hale getirdiği "Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri" (Kısa Form), Çevirisini Şahin ve Hepner'in yaptığı, Heppner'in geliştirdiği "Problem Çözme Ölçeği", ilk defa Kuzgun'un (1972) yılında geliştirdiği daha sonra Kuzgun ve Eldeleklioğlu'nun (1993) yılında yeniden düzenlediği koruyucu, otoriter ve demokratik olmak üzere birbirinden farklı 3 ayrı boyutta ve toplam 40 maddeden oluşan, Gazi Üniversitesi İdari Bilimler Fakültesinde okuyan öğrencilerle geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasını yaptığı "Anne Baba Tutum Ölçeği" ve araştırmacının veri toplamak amacıyla hazırladığı bilgi formu kullanılarak toplanmıştır.

Anne-baba tutum ölçeği: Kuzgun tarafından (1972) geliştirilen ölçme aracıdır. Daha sonra Kuzgun ve Eldeleklioğlu tarafından 1993 yılında yeniden düzenlenmiştir. Gazi Üniversitesi İdari Bilimler Fakültesinde öğrenimi devam eden 100 öğrenciyle yeniden düzenlenen ölçeğin geçerlilik ve güvenilirlik çalışması yapılarak tamamlanmıştır. Düzenlenen ölçek faktör analiz sonuçlarına göre koruyucu-istekçi, otoriter ve demokratik olmak üzere

birbirinden farklı 3 ayrı boyutta ve toplam 40 ifadeden oluşmaktadır. 5'li likert biçimdeki ölçekte 1,2, 6, 7, 13, 14, 15, 20, 21, 22, 29, 30, 36, 37, 39 sayılı ifadeler ile demokratik, 3,5, 8, 12, 16, 23, 31, 35, 38 ve 40 sayılı ifadeler ile otoriter, 4, 9, 10, 11, 17, 18, 19, 24, 25, 26, 27, 28, 32, 33, 34 sayılı ifadeler ile koruyucu-istekçi anne baba tutumu ölçülmektedir. Ölçekte bulunan alt boyutların iç tutarlık katsayıları hesaplanarak ölçeğin güvenilirliği saptanmıştır. Test-tekrar test yöntemi kullanılarak ölçeğin kararlılığı tespit edilmiştir. Güvenirlik sonuçlara göre Cronbach Alpha değerleri otoriter tutumun .78, koruyucu-istekçi tutumun .82, demokratik tutumun .89 olduğu görülmüştür. Kararlılık değerleri de demokratik tutumun .92, koruyucu-istekçi tutumun .75, otoriter tutumun .79, olarak hesaplanmıştır (Kuzgun, Eldeleklioğlu, 2012).

Coopersmith öz saygı envanteri: Coopersmith'in (1967), geliştirdiği envanter, bireyin çeşitli alanlarda kendisiyle ilgili değerlendirmeleri yapabilmesi için kullanılabilir. Ölçme aracının test- yeniden test yöntemi ile yapılan güvenilirlik çalışması beş haftalık ve üç yıllık aralıkla yapılarak belirlenmiştir. Beş haftalık aralıkla 0.88, sonucu üç yıl aralıkla 0.70, sonucu saptanmıştır. Coopersmith (1967), ölçme aracının yordama geçerliğini 40 ile 60 arasında farklılaşan değerler arasında bulmuştur. Ölçme aracının yapı geçerliliği yapılan çok sayıda çalışmayla kanıtlanmış, kaygı, istek düzeyi, yaratıcılık, ailesel tutum ve başka değişkenlerle arasında olan ilişki kuramsal açıdan tutarlı bir şekilde açıklanmıştır.

Envanter Türkçe'ye (1987), yılında Turan ve Tufan tarafından uygun hale getirilerek güvenilirlik, geçerlilik çalışmasıyla tamamlanmıştır. Ölçeğin geçerlilik çalışması Hacettepe Üniversitesi öğrencilerinden 200 kişiyle yapılmıştır.

Pişkin (1997), tarafından lise öğrenimi gören öğrencilerle testi yarılama tekniği kullanılarak ölçme aracının uzun ve kısa formunda güvenilirlik çalışması gerçekleştirilmiştir. Çalışma sonunda ölçeğin güvenilirlik katsayıları yeterli görülebilir seviyede tespit edilmiştir. Araştırmacı tarafından, KR-20 ile hesaplamada kısa formunun güvenirliliğinin .76, iç tutarlık güvenirliliğinin de .81 olduğu belirlenmiştir. Bunun yanı sıra ölçme aracının çocuklar ve

yetişkinler için uygulanabilecek iki ayrı formu da mevcuttur. Yetişkinler için kullanılacak form 25 maddeden oluşan kısa form ve 58 maddeden oluşan uzun form biçiminde iki çeşittir. Araştırmada 25 maddeden oluşan form kullanılarak verilere ulaşılmıştır. Her iki formda da 'Evet' ya da 'Hayır' şeklinde yanıtlanabilecek ifadeler bulunmaktadır. Formda beklenen cevaba göre 1 puan verilmektedir.

Yüksek puan alma ile benlik saygısı derecesi arasında doğru orantıda bağlantı bulunmaktadır. Ne kadar yüksek puan alınırsa kişinin öz saygısının yüksek seviyede olduğu, düşük puan alınırsa kişinin öz saygısının düşük seviyede olduğu ifade edilir.

Problem çözme envanteri: Peterson ve Heppner'in geliştirdiği envanterin (PÇE), Türkçeye uyarlamasını (1993) yılında Şahin, Şahin ve Heppner yapmıştır. Bu envanter kişinin sorunlarla ilgili algısını, sorunlara nasıl bir yaklaşım sergilediğini değerlendirmektedir. Ölçekte 6'lı likert biçiminde 35 ifade bulunmaktadır. Ölçekteki ifadeler kişinin davranış sıklığını tespit etmektedir. Puanlar hesaplanırken 9.- 22.- ve 29. ifadeler dahil edilmemektedir. 5. - 7. - 8. - 10. - 12.- 16. - 18.- 19.- 20.- 23. -24.- 27.- 28.- 31.- 32.- 33. ve 35. ifadeler “ Her zaman” seçeneği işaretlendiğinde 6 puanla, “Çoğunlukla” seçeneği işaretlendiğinde 5 puanla, “Sık sık” seçeneği işaretlendiğinde 4 puanla, “ Arada sırada” seçeneği işaretlendiğinde 3 puanla, “ Ender olarak” seçeneği işaretlendiğinde 2 puanla, “Hiçbir zaman” seçeneği işaretlendiğinde 1 puanla değerlendirilmiştir. 1.- 2.- 3.- 4.- 11.- 13.- 14.- 15.- 17.- 21.- 25.- 26.- 30. ve 34. ifadeler ise tersine 1-2-3-4-5-6 puanla değerlendirilmiştir.

Alınabilecek puan 32 ile 192 arasındadır. Puanın yüksek olması durumunda, kişinin problem çözmede kendisini yeterli hissetmediği değerlendirilmesi yapılabilir. Puan hesaplanırken 32 ile 80 arası puan alındığında bu becerinin yüksek olduğunu, 81-192 arası puan alındığında da becerinin düşük olduğunu göstermektedir. Başka bir ifadeyle puan aralığı aritmetik ortalamaya göre “1- 2,5” aralığında olması problem çözme becerisinin yüksek seviyede olduğunu ifade etmektedir. Fakat ortalamalar “2,51 ile 6” arasında olursa problem

çözme becerisinin düşük seviyede olduğunu ifade etmektedir (Saraçoğlu, Serin ve Bozkurt, 2004). Problem çözme envanterinin güvenilirliği 0,895 bulunmuş ve yüksek seviyede güvenilir kabul edilmiştir. Bu şekilde psikometrik yeterliklere sahip olduğu savunulmuştur.

Demografik bilgi formu: Öğrencilerin sosyo-demografik özellikleriyle ilgili verilere ulaşmak amacıyla araştırmacı demografik bilgi formunu hazırlamıştır. Hazırlanan form ile öğrencilerin cinsiyeti, yaşı, sınıfı, eğitim aldıkları okul türü, sahip olduğu kardeş sayısı, akademik açıdan başarısı, ebeveynlerin hayatta olma durumu ve birlikte yaşıyor olma durumu, ebeveynlerin eğitim durumu, meslekleri, ailenin ikamet ettiği yer, ailenin geliri, aileden kimi model aldıkları belirlenmeye çalışılmıştır.

Verilerin Toplanması

Araştırma için veri toplanırken önce Çanakkale İl Milli Eğitim Müdürlüğünden çalışmayı yürütmek için izin alınmıştır. Sonraki aşamada da okul müdürlükleri ile görüşülerek öğrencilerin çalışmaya katılmaları için izin alınmıştır. Ardından uygulama, okul idarelerince uygun görülen zamanlarda gerçekleştirilmiştir. Öğrencilere envanterlerle ilgili açıklamalar okunmuş, dağıtılan form ve envanterleri doldurma usulleri anlatılmış, verecekleri bilgilerin sadece araştırma amacıyla kullanılacağı ve gizli tutulacağı, böylelikle bilime katkıda bulunacakları bilgisi aktarılmıştır.

Çalışma için veriler 2018-2019 eğitim-öğretim yılının ikinci döneminde toplanmıştır. Çalışmaya 400 öğrenci katılım sağlamıştır. Uygulama çalışmaları bittikten sonra çalışmaya katılan öğrencilerin verileri kontrol edilmiş ve ölçeklerde birden çok ifadenin cevaplanmadığı 24 katılımcının verisi işleme alınmamıştır.

Çalışmada Ölçekler İçin Yapılan Geçerlilik ve Güvenirliliğe İlişkin Analizler

Çalışmada kullanılan ölçeklerin geçerliliğini incelemek amacıyla araştırmacı tarafından öncelikle verilerin analize uygunluğunu gösteren (KMO) Kaiser Mayer Olkin değeri incelenerek Anne Baba Tutumları Ölçeği ,879 Problem Çözme Ölçeği ,865 Coopersmith

Benlik Saygısı Ölçeği ise ,815 bulunmuştur. Değerden beklenen 0,60'ın üzerinde çıkmasıdır. Bartlett Testi sonucu ise üç ölçekte de $p < 0.001$ bulunmuştur. Bu değerinde anlamlı çıkmış olması faktör analizinin yapılmasının uygun olacağını göstermektedir.

Tablo 1: Problem Çözme Becerileri Ölçeği Geçerlilik Analizi

Kaiser-Meyer-Olkin Değer Yeterliliği		,865
Barlett's Testi	Ki-Kare	3991,855
	Sd	595
	Sig	,000

Tablo 2: Anne-Baba Tutum Ölçeği Geçerlilik Analizi

Kaiser-Meyer-Olkin Değer Yeterliliği		,879
Barlett's Testi	Ki-Kare	5009,230
	Sd	780
	Sig	,000

Tablo 3: Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği Geçerlilik Analizi

Kaiser-Meyer-Olkin Değer Yeterliliği		,815
Barlett's Testi	Ki-Kare	1574,147
	Sd	300
	Sig	,000

Çalışmada kullanılan ölçeklerin güvenilirliğini incelemek amacıyla Alpha modeli kullanılmıştır. Anne Baba Tutum Ölçeğinin güvenilirlik değeri ,709 Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeğinin güvenilirlik değeri ,798 Problem Çözme Becerileri Ölçeğinin güvenilirlik değeri ,785 olarak bulunmuştur.

Cronbach's Alpha değerleri şu şekilde yorumlanmaktadır:

-0,00 ile -0,40 arasında olduğunda “güvenirliği yeterli” kabul edilmemektedir.

-0,40 ile -0,60 olduğunda “güvenirliği düşük” kabul edilmektedir.

-0,60 ile -0,80 olduğunda “güvenirliği oldukça yüksek seviyede” kabul edilmektedir.

-0,80 ile 1,00 olduğunda “güvenirliği yüksek seviyede” kabul edilmektedir (Özdamar, 2004).

Bu doğrultuda Anne Baba Tutum Ölçeğinin, Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeğinin ve Problem Çözme Becerileri Ölçeğinin oldukça güvenilir olduğu söylenebilir.

Tablo 4: Anne Baba Tutum Ölçeğinin Güvenirlik Seviyesi

Cronbach's Alpha	Soru Sayısı
,709	40

Tablo 5: Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeğinin Güvenirlik Seviyesi

Cronbach's Alpha	Soru Sayısı
,796	25

Tablo 6: Problem Çözme Becerileri Ölçeğinin Güvenirlik Seviyesi

Cronbach's Alpha	Soru Sayısı
,782	35

Verilerin Analizi

Ulaşılan veriler “SPSS 21” programıyla analiz edilerek çözümlenmiştir. Uygulanan normallik testlerinde çarpıklık değerleri ile basıklık değerlerinin +1,5 le -1,5 arasında bulunduğu tespit edilmiştir. (2015) Tabachnick ve Fidell tarafından bu değerlerin +1,5 le -1,5 arasında kaldığında normallik koşulunu sağladığı ifade edilmiştir. Çalışmada normal dağılım oluştuğunda parametrik olan yöntemlerden İlişkisiz Gruplar için t Testi, Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA), Korelasyon, Lojistik Regresyon uygulanırken, normal dağılım oluşmadığında ise Mann-Whitney U testi uygulanarak veriler çözümlenmiştir. Veri analiz sonuçları % 95’lik güven aralığında ve 0,05 anlam düzeyinde değerlendirilmiştir.

Bölüm III: Bulgular

Bu kısımda örnekleme tanıtıcı ve çalışmada ulaşılan verilerin alt problemler kapsamında çözümlenmesi sonucunda ulaşılan bulgulara ve yorumlara yer verilmektedir.

Katılımcıları Tanımaya Yönelik Bulgular

Tablo 7: Demografik Değişkenlere Göre Dağılım Tablosu

Değişken	Grup	Frekans	Yüzde %
Cinsiyet	Kadın	205	54,5
	Erkek	171	45,5
Yaş	15	171	45,5
	16	118	31,4
	17	58	15,4
	18	29	7,7
Sınıf	9	170	45,2
	10	115	30,6
	11	58	15,4
	12	33	8,8
Okul Türü	Anadolu Lisesi	140	37,2
	Fen Lisesi	97	25,8
	İmam Hatip Lisesi	35	9,3
	Meslek Lisesi	104	27,7
Başarı Durumu	0-49,99	20	5,3
	50-59,99	52	13,8
	60-69,99	80	21,3
	70-84,99	149	39,6
	85-100	75	19,9
Kardeş Sayısı	1-3 arası	344	91,5
	4 ve üstü	32	8,5
Kaçınıcı Çocuk Olduğu	1-3. sırada olan	360	95,7
	4. ve üstü olan	16	4,3
Annenin Hayatta Olma Durumu	Yaşıyor	372	98,9
	Yaşamıyor	4	1,1
Babanın Hayatta Olma Durumu	Yaşıyor	357	95,5
	Yaşamıyor	17	4,5
Anne-Baba Birlikte Yaşama Durumu	Evet	336	89,6
	Hayır	39	10,4
Anne Öğrenim Durumu	Lise ve altı	338	90,9
	Ünv. ve üstü	34	9,1
Baba Öğrenim Durumu	Lise ve altı	312	87,4
	Ünv. ve üstü	45	12,6
Aile İkamet Yeri	Köy	185	49,2
	İlçe	163	43,4
	İl merkezi	28	7,4
Aile Gelir Durumu	Düşük	45	12,0
	Orta	308	81,9
	Yüksek	23	6,1
Annenin Mesleği	Ev kadını	299	80,4
	Çiftçi	12	3,2
	Esnaf	9	2,4
	İşçi	28	7,5
	Memur	9	2,4
	Emekli	2	,5
	Öğretmen	7	1,9
	Sağlıkçı	6	1,6

Babanın Mesleği	Çiftçi	94	26,4
	Oto tamircisi	6	1,7
	Kahveci	4	1,1
	Esnaf	40	11,2
	İşçi	54	15,2
	Hayvancılık	6	1,7
	İnşaat	38	10,7
	Emekli	13	3,7
	İşsiz	8	2,2
	Memur	32	9,0
	Serbest meslek	41	11,5
	Polis	6	1,7
	Asker	9	2,5
	Öğretmen	5	1,4
	Model Alınan Kişi	Anne	83
Baba		132	35,1
Kimseyi model almıyorum		62	16,5
Erkek kuzen		6	1,6
Anne ve baba		22	5,9
Teyze		2	,5
Kadın kuzen		2	,5
Abi		26	6,9
Hala		2	,5
Amca		4	1,1
Dayı		6	1,6
Dede nine		10	2,7
Abla		18	4,8

Çalışmaya katılan öğrencilerin önemli bir kısmı (% 45,2) 9. sınıfa devam ettiğinden 15 yaş grubunun da katılım oranının fazla (% 45,5) olduğu görülmüştür. Anadolu Lisesine devam eden toplam öğrenci sayısı diğer liselere devam eden öğrenci sayısından fazla olduğundan çalışmada Anadolu Lisesi öğrencilerinin katılımının en yüksek oranda olduğu, İmam Hatip Lisesine devam eden toplam öğrenci sayısı diğer liselere devam eden öğrenci sayısından az olduğundan çalışmada İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin katılımının en düşük oranda olduğu ifade edilebilir. Çalışma evrenini köy ve ilçede bulunan lise öğrencileri oluşturduğu için ailenin ikamet yeri olarak il merkezi oranı düşük (% 7,4) seviyededir. Bu öğrencilerde okulların bünyesinde bulunan yurtlarda barınmaktadırlar. Öğrencilerin annelerinin öğrenim durumlarının büyük bir kısmının (% 90,9) lise ve altı kademe olmasından meslek değişkeninde en yüksek oranı (% 80,4) ev kadını grubu oluşturmuştur. Bölgede kadınlar özellikle tarım işlerinde çalıştıkları için işçi (%7,5) ve çiftçi (% 3,2) oranlarının da oldukça yüksek olduğu, diğer taraftan öğrenim durumuna bağlı olarak öğretmen (%1,9), sağlıkçı (%1,6) oranlarının oldukça düşük

olduğu söylenebilir. Öğrencilerin babalarının öğrenim durumlarının büyük bir kısmı (% 87,4) lise ve altı kademedeyi almıştır. Kırsal bölgede geçim tarımla sağlandığından meslek dağılımında en yüksek oranın (% 26,4) çiftçi olduğu tarım, balıkçılık ve inşaat işçiliğinin yaygınlığından dolayı işçi (%15,2) ve inşaat (%10,7) oranlarının da yüksek olduğu, diğer taraftan öğrenim durumuna bağlı olarak öğretmen (%1,4) ve polis (%1,7) oranlarının düşük olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Ayrıca kırsal bölgede kahvehane sayısı olarak az olduğundan kahveci grubunun en az oranda (%1,1) olduğu bulgusu elde edilmiştir. Model alınan kişi değişkeninde en yüksek oranla (%35,1) baba yer almıştır. Bu bulgu kırsal bölgede aile içi ilişkilerde baba rolünün konumlandırılışıyla ilişkilendirilebilir. Ev içinde baba lider, karar alan, uygulayan kişi olarak kabul edilmektedir. Öğrencide babayı otorite kabul ederek model alınacak kişi olarak seçmektedir.

Alt Problemlere İlişkin Bulgular

Çalışmanın alt problemleriyle ilgili bulgulara geçmeden önce anne baba tutumları, benlik saygı seviyeleri, problem çözme becerileri açısından cinsiyet, yaş, sınıf, okul türü, başarı durumu, sahip olduğu kardeş sayısı, ailede kaçınıcı çocuk olduğu, annenin-babanın hayatta olması, annenin- babanın birlikte yaşaması, annenin-babanın öğrenim durumu, aile ikamet yeri, aile geliri, anne-baba meslek durumu, model alınan kişi değişkenlerinin normal dağılım analiz sonuçları verilmektedir.

Tablo 8: Anne Baba Tutumları Açısından Cinsiyet, Yaş, Okul Türü, Başarı Durumu, Kardeş Sayısı, Annenin- Babanın Hayatta Olma Durumu, Annenin -Babanın Öğrenim Durumu, Annenin-Babanın Mesleği, Model Alınan Kişi Normal Dağılım Analiz Sonuçları

		Skewness	Kurtosis
Cinsiyet	Kadın	,336	,129
	Erkek	-,084	,296
Yaş	15	,321	,177
	16	,141	,590
	17	-,105	,197
	18	-,003	-,799
Sınıf	9	,147	,154
	10	,170	,006

	11	,446	1,330
	12	-,194	-1,025
Okul Türü	Anadolu Lisesi	,158	,241
	Fen Lisesi	,645	1,082
	İmam Hatip Lisesi	-,306	-,080
	Meslek Lisesi	,090	-,364
Başarı Durumu	0-49.99	-,862	,593
	50-59.99	-,005	,063
	60-69.99	-,092	,096
	70-84.99	,535	,328
	85-100	-,243	-,142
Kardeş Sayısı	1-3 Arası Kardeş	,128	,261
	4 ve Üstü Kardeş	,954	1,474
Kaçıncı Çocuk	1-3. Sırada Olanlar	,168	,232
	4. ve Üstü Olanlar	,339	,420
Anne Hayatta Olma Durumu	Sağ	1,563	1,770
Baba Hayatta Olma Durumu	Sağ	,184	,223
Anne Baba Birlikte Yaşama Durumu	Evet	,136	,137
	Hayır	1,109	1,408
Anne Eğitim	Lise ve Altı	,063	,091
	Üniversite ve Üstü	,740	,282
Baba Eğitim	Lise ve Altı	,032	,010
	Üniversite ve Üstü	,952	,682
Aile İkamet Yeri	Köy	,045	,089
	İlçe	,199	,064
	İl Merkezi	,317	,130
Ailenin Geliri	Düşük	-,201	,393
	Orta	,240	,163
	Yüksek	,227	1,432
Anne Meslek	Ev Kadını	,121	,084
	Çiftçi	,451	-1,165
	Esnaf	,717	1,400
	İşçi	-,104	,018
	Memur	1,082	-,071
	Öğretmen	1,223	1,026
	Sağlıkçı	-,134	-,494
Baba Meslek	Çiftçi	,071	-,032
	Oto Tamircisi	-,962	1,479
	Kahveci	-,329	-1,487
	Esnaf	,081	,441
	İşçi	,269	,311
	Hayvancılık	1,232	1,383
	İnşaat	-,002	-,848
	Emekli	-1,022	-,209
	İşsiz	-1,094	1,204
	Memur	,446	,743
	Serbest Meslek	,107	,289
	Polis	,644	,632
	Asker	,585	,766

Ailede Model Alınan Kişi	Öğretmen	1,450	1,404
	Anne	,962	1,435
	Baba	-,158	,134
	Kimseyi Model Almıyorum	-,128	,553
	Erkek Kuzen	,731	,603
	Anne Baba	-,230	-,574
	Abi	,338	-,171
	Dayı	-,152	,913
	Dede Nine	1,249	,356
	Abla	,611	-,187

Tablo 9: Benlik Saygı Seviyeleri Açısından Cinsiyet, Yaş, Okul Türü, Başarı Durumu, Kardeş Sayısı, Annenin- Babanın Hayatta Olma Durumu, Annenin -Babanın Öğrenim Durumu, Annenin-Babanın Mesleği, Model Alınan Kişi Normal Dağılım Analiz Sonuçları

		Skewness	Kurtosis
Cinsiyet	Kadın	-,232	-,607
	Erkek	-,259	-,642
Yaş	15	-,290	-,504
	16	-,016	-,793
	17	-,223	-,768
	18	-,982	,524
Sınıf	9	-,242	-,401
	10	-,027	-,960
	11	-,514	-,626
	12	-,525	,275
Okul Türü	Anadolu Lisesi	-,458	-,439
	Fen Lisesi	-,061	-,625
	İmam Hatip Lisesi	,080	-1,394
	Meslek Lisesi	-,281	-,354
Başarı Durumu	0-49.99	,275	,104
	50-59.99	-,409	-1,006
	60-69.99	-,355	-,720
	70-84.99	-,277	-,305
	85-100	-,184	-,806
Kardeş Sayısı	1-3 Arası Kardeş	-,287	-,598
	4 ve Üstü Kardeş	,220	-,665
Kaçınıcı Çocuk	1-3. Sırada Olanlar	-,250	-,589
	4. ve Üstü Olanlar	,180	-1,191
Anne Hayatta Olma Durumu	Sağ	1,559	1,692
Baba Hayatta Olma Durumu	Sağ	-,241	-,631
Anne Baba Birlikte Yaşama Durumu	Evet	-,274	-,587
	Hayır	,204	-,796
Anne Eğitim	Lise ve Altı	-,298	-,625
	Üniversite ve Üstü	,390	-,533
Baba Eğitim	Lise ve Altı	-,287	-,655

	Üniversite ve Üstü	,229	-,437	
Aile İkamet Yeri	Köy	-,330	-,630	
	İlçe	-,203	-,589	
	İl Merkezi	-,015	-,663	
Ailenin Geliri	Düşük	,291	-,959	
	Orta	-,267	-,557	
	Yüksek	,037	-1,023	
Anne Meslek	Ev Kadını	-,274	-,593	
	Çiftçi	,376	-,923	
	Esnaf	-,657	-,123	
	İşçi	-,236	-1,068	
	Memur	-,112	-1,438	
	Öğretmen	,477	,804	
	Sağlıkçı	-,349	-1,017	
	Çiftçi	-,514	-,201	
Baba Meslek	Oto Tamircisi	,813	-,967	
	Kahveci	1,414	1,469	
	Esnaf	-,012	-,923	
	İşçi	-,195	-,503	
	Hayvancılık	,717	-,107	
	İnşaat	-,385	-,887	
	Emekli	-,169	-1,491	
	İşsiz	,214	,752	
	Memur	-,379	,258	
	Serbest Meslek	,039	-1,039	
	Polis	-,781	1,218	
	Asker	-,379	-1,068	
	Öğretmen	-,299	-1,021	
	Ailede Model Alınan Kişi	Anne	-,145	-,896
		Baba	-,208	-,679
Kimseyi Model		-,216	-,248	
Almıyorum				
Erkek Kuzen		,913	-1,383	
Anne Baba		-,785	,373	
Abi		-,346	-,832	
Dayı		-,179	-,869	
Dede Nine		-,896	-,409	
Abla		-,333	-,916	

Tablo 10:Problem Çözme Becerileri Açısından Cinsiyet, Yaş, Okul Türü, Başarı Durumu, Kardeş Sayısı, Annenin- Babanın Hayatta Olma Durumu, Annenin -Babanın Öğrenim Durumu, Annenin-Babanın Mesleği, Model Alınan Kişi Normal Dağılım Analiz Sonuçları

		Skewness	Kurtosis
Cinsiyet	Kadın	-,468	,247
	Erkek	-,665	-,080
Yaş	15	-,482	-,060
	16	-,517	,197
	17	-1,183	1,257
	18	-,072	-,431

Sınıf	9	-,533	,031
	10	-,551	,316
	11	-,712	,173
	12	-,385	-,905
Okul Türü	Anadolu Lisesi	-,572	-,201
	Fen Lisesi	-,187	-,218
	İmam Hatip Lisesi	-1,009	,952
	Meslek Lisesi	-,901	,870
Başarı Durumu	0-49.99	-,892	,811
	50-59.99	-1,098	1,482
	60-69.99	-,615	,118
	70-84.99	-,401	-,449
	85-100	,022	-,020
Kardeş Sayısı	1-3 Arası Kardeş	-,501	-,049
	4 ve Üstü Kardeş	-1,371	,427
Kaçınıcı Çocuk	1-3. Sırada Olanlar	1,815	1,768
	4. ve Üstü Olanlar	-2,033	1,651
Anne Hayatta Olma Durumu	Sağ	1,580	1,900
Baba Hayatta Olma Durumu	Sağ	-,410	-,178
Anne Baba Birlikte Yaşama Durumu	Evet	-,425	-,178
	Hayır	-,167	-,432
Anne Eğitim	Lise ve Altı	-,582	,192
	Üniversite ve Üstü	-,476	-,839
Baba Eğitim	Lise ve Altı	-,616	,140
	Üniversite ve Üstü	-,328	-,410
Aile İkamet Yeri	Köy	-,526	-,139
	İlçe	-,643	,063
	İl Merkezi	-,401	,779
Ailenin Geliri	Düşük	-1,171	1,038
	Orta	-,507	,133
	Yüksek	-,557	-,797
Anne Meslek	Ev Kadını	-,620	,255
	Çiftçi	-,185	,169
	Esnaf	,565	-,445
	İşçi	,159	,111
	Memur	-,081	,794
	Öğretmen	,794	,587
	Sağlıkçı	,027	,845
Baba Meslek	Çiftçi	-,606	-,461
	Oto Tamircisi	1,104	-,452
	Kahveci	-,796	-,874
	Esnaf	-,431	-,522
	İşçi	-,167	-,104
	Hayvancılık	1,005	1,446
	İnşaat	,383	,750
	Emekli	-,423	-1,374
	İşsiz	,752	1,481
	Memur	-,206	-,818
	Serbest Meslek	-,879	,577

Ailede Model Alınan Kişi	Polis	,694	,107
	Asker	-,305	-1,377
	Öğretmen	,214	,913
	Anne	-,873	,596
	Baba	-,560	-,020
	Kimseyi Model Almıyorum	-,866	,622
	Erkek Kuzen	-,918	-,968
	Anne Baba	,214	-,937
	Abi	,087	,005
	Dayı	-,432	-,665
	Dede Nine	,752	1,481
	Abla	-,515	-,783

Anne baba tutumları ile öz saygı seviyeleri ve problem çözme yeterliğinin ilişkisi:

Tablo 11: Anne-Baba Tutumları, Öz saygı Seviyeleri ile Problem Çözme Yeterliğinin Birbirleriyle İlişki Analizi

		Benlik Saygı Seviyeleri	Problem Çözme Yeterliği	Demokratik Tutum	Koruyucu-İstekçi Tutum	Otoriter Tutum
Benlik Seviyeleri	Korelasyon Katsayısı	1,000	-,273**	,469**	-,310**	-,453**
	Anlamlılık Düzeyi	.	,000	,000	,000	,000
	n	374	373	373	374	372
Problem Yeterliği	Korelasyon Katsayısı	-,273**	1,000	-,247**	,087	,270**
	Anlamlılık Düzeyi	,000	.	,000	,092	,000
	n	373	375	374	375	373
Demokratik Tutum	Korelasyon Katsayısı	,469**	-,247**	1,000	-,241**	-,567**
	Anlamlılık Düzeyi	,000	,000	.	,000	,000
	n	373	374	375	375	373
Koruyucu Tutum	Korelasyon Katsayısı	-,310**	,087	-,241**	1,000	,572**
	Anlamlılık Düzeyi	,000	,092	,000	.	,000
	n	374	375	375	376	374
Otoriter Tutum	Korelasyon Katsayısı	-,453**	,270**	-,567**	,572**	1,000
	Anlamlılık Düzeyi	,000	,000	,000	,000	.
	n	372	373	373	374	374

**Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Tablo 12:Değişkenlerin Hesaplanan Korelasyon (R) Değeri Ve İlişkinin Derecesi

R	İlişkinin Derecesi
0.00-0.20	İlişki bulunmuyor ya da çok az seviyede
0.21-0.39	İlişki düşük seviyede
0.40-0.59	İlişki orta seviyede
0.60-0.79	İlişki yüksek seviyede
0.80-1.0	İlişki çok yüksek seviyede

Lise öğrencileri tarafından algılanan demokratik ebeveyn tutumu ile kendilerine saygı seviyeleri puanlarının arasındaki ilişki durumunu ölçmek için yapılan Spearman korelasyon testinde algılanan demokratik ebeveyn tutumu ile kendilerine saygı seviyelerinin birbiriyle ilişkisinin anlamlı, pozitif yönlü orta seviyede olduğu görülmüştür ($r = ,469^{**}$ $p < 0,05$). Kendilerine saygı seviyelerindeki değişimin % 21’lik kısmı algılanan demokratik ebeveyn tutumu tarafından açıklanmaktadır.

Lise öğrencileri tarafından algılanan koruyucu-istekçi ebeveyn tutumu ile kendilerine saygı seviyeleri puanlarının arasındaki ilişki durumunu ölçmek için yapılan Spearman korelasyon testinde algılanan koruyucu istekçi ebeveyn tutumu ile kendilerine saygı seviyelerinin birbiriyle ilişkisinin anlamlı, negatif yönlü zayıf seviyede olduğu görülmüştür ($r = -,310^{**}$ $p < 0,05$). Kendilerine saygı seviyelerindeki değişimin % 09’luk kısmı algılanan koruyucu-istekçi ebeveyn tutumu tarafından açıklanmaktadır.

Lise öğrencileri tarafından algılanan otoriter ebeveyn tutumu ile kendilerine saygı seviyeleri puanlarının arasındaki ilişki durumunu ölçmek için yapılan Spearman korelasyon testinde algılanan otoriter ebeveyn tutumu ile kendilerine saygı seviyelerinin birbiriyle ilişkisinin anlamlı, negatif yönlü orta seviyede olduğu görülmüştür ($r = -,453^{**}$ $p < 0,05$). Kendilerine saygı seviyelerindeki değişimin % 20’lik kısmı algılanan otoriter ebeveyn tutumu tarafından açıklanmaktadır.

Lise öğrencileri tarafından algılanan demokratik ebeveyn tutumu ile problem çözebilme yeterliği puanlarının birbiriyle ilişkisini ölçmek için yapılan Spearman korelasyon testinde algılanan demokratik ebeveyn tutumuyla problem çözebilme yeterliliğinin birbiriyle ilişkisinin anlamlı, pozitif yönlü zayıf seviyede olduğu görülmüştür ($r = -.247^{**}$ $p < 0,05$). Problem çözme becerilerindeki değişimin % 06'lık kısmı algılanan demokratik ebeveyn tutumu tarafından açıklanmaktadır.

Lise öğrencileri tarafından algılanan koruyucu istekçi ebeveyn tutumu ile problem çözebilme yeterliği puanlarının birbiriyle ilişkisini ölçmek için yapılan Spearman korelasyon testinde algılanan koruyucu istekçi ebeveyn tutumuyla problem çözebilme yeterliğinin birbiriyle ilişkisinin anlamlı olmayan, negatif yönlü yüksek seviyede olduğu görülmüştür ($r = .087$ $p < 0,05$). Problem çözme becerilerindeki değişimin % 007'lik kısmı algılanan koruyucu istekçi ebeveyn tutumu tarafından açıklanmaktadır.

Lise öğrencileri tarafından algılanan otoriter ebeveyn tutumu ile problem çözebilme yeterliği puanlarının birbiriyle ilişkisini ölçmek için yapılan Spearman korelasyon testinde algılanan otoriter ebeveyn tutumuyla problem çözebilme yeterliğinin birbiriyle ilişkisinin anlamlı, negatif yönlü yüksek seviyede olduğu görülmüştür ($r = .270^{**}$ $p < 0,05$). Problem çözme becerilerindeki değişimin % 72'lik kısmı algılanan otoriter ebeveyn tutumu tarafından açıklanmaktadır.

Lise öğrencilerinin kendilerine saygı seviyeleri ile problem çözebilme yeterliği puanlarının birbiriyle ilişkisini ölçmek için yapılan Spearman korelasyon testinde kendilerine saygı seviyeleri ile problem çözebilme yeterliğinin birbiriyle ilişkisinin anlamlı, pozitif yönlü çok zayıf seviyede olduğu görülmüştür ($r = -.273^{**}$ $p < 0,05$). Problem çözme becerilerindeki değişimin % 07'lik kısmı kendilerine saygı seviyeleri tarafından açıklanmaktadır.

Lise öğrencileri tarafından algılanan demokratik ebeveyn tutum puanları ile otoriter ebeveyn tutum puanları ve koruyucu-istekçi ebeveyn tutum puanlarının birbiriyle ilişkisinin anlamlı, negatif yönde olduğu görülmüştür. Öğrencilerin algıladığı otoriter ebeveyn tutum puanları ile koruyucu-istekçi ebeveyn tutum puanlarının birbiriyle ilişkisinin anlamlı, pozitif yönde olduğu görülmüştür.

Araştırmada kullanılan ölçeklerin puanları hesaplanarak Anne Baba Tutum Ölçeğinde 40-119 puan aralığı 0, 120-200 puan aralığı 1, Benlik Saygısı Ölçeğinde 0-12 puan aralığı 0, 13-25 puan aralığı 1, Problem Çözme Becerileri Ölçeğinde 32-80 puan aralığı 0, 81-192 puan aralığı 1 olarak belirlenmiş daha sonra lojistik regresyon analizi uygulanmıştır.

Tablo 13:Anlamlılıkla İlgili Test

		(χ^2) Ki-kare	sd	p
Adım 1	Adım	7,541	2	,023
	Blok	7,541	2	,023
	Model	7,541	2	,023

Omnibus Testinde ki-kare değeri anlamlı çıkmıştır ($x^2=7,541$, $p<,05$). Bu sonuç anlamlılık düzeyinden küçük olduğu için anlamlı kabul edilmektedir.

Tablo 14:Model Özeti

Adım	-2Log likelihood	Cox ve Snell R2	Nagelkerke R2
1	323,720 (a)	,020	,034

Modelde bulunan Cox ve Snell, Nagelkerke değerleri 0,020 ve 0,034 'tür. Bu değerlere göre oluşturulan modelin kapsamında bulunan değişkenler tarafından açıklanma seviyesinin yeterli olmadığı söylenebilmektedir %2 -%3.

Tablo 15:Model Uyum İyiliği Testi

Adım	(χ^2) Ki-kare	Sd	p
1	1,323	2	,516

Model uyum iyiliğine dair ki-kare değeri anlamlı çıkmamıştır ($x^2=1,323$, $p>,05$). Ulaşılan değer anlamlılık değerinden büyük olduğu için model verilere uygun görülmektedir.

Tablo 16: Anne Baba Tutumlarının ve Öz Saygının, Problem Çözmeye Etki Tablosu

	B	S.E	Wald	df	Sig.	Exp (B)	95% C.I. for EXP(B)	
							Lower	Upper
Algilanan Anne Baba Tutumu	,411	,287	2,053	1	,152	1,508	,860	2,646
Benlik Saygı Seviyesi	,945	,425	4,950	1	,026	2,573	1,119	5,918
Constant	1,273	,197	41,731	1	,000	3,570		

a.Variable(s) entered on step 1: Algılanan Anne Baba Tutumu, Benlik Saygı Seviyesi

Elde edilen sonuca göre katsayılarından (B), algılanan anne baba tutum değişkenine ait katsayı anlamlı değilken ($p > ,05$) benlik saygısı değişkenine ait katsayısının problem çözebilme yeterliği üzerinde etkisinin anlamlı olduğu sonucu çıkmıştır ($p < ,05$). Diğer bir ifadeyle öz saygının problem çözme becerilerinin yordayıcısı olduğu söylenebilir. Bu durum benlik saygısı değişkeninin problem çözme becerisi üzerinde etkili olduğunu göstermektedir. Bununla beraber modelin sabiti de anlamlıdır ($p < ,05$). Exp değeri, Odds olasılık oranlarını göstermektedir. Problem çözme becerileri üzerinde etkisi olan değişkenlerin önem sırasına göre katkı sağlayıp sağlamadığı Exp değerleri göz önüne alınarak değerlendirilmiştir. Anlamlı bulunan benlik saygı seviyesi değişkeni için B katsayısı pozitif çıkmıştır. B katsayısı pozitif çıkan değişkenler için bu oran pozitif ilişki göz önünde bulundurularak artış yönünde biçimde yorumlanmaktadır. Bu ifadeden yola çıkılarak Exp olasılık oranları şu şekilde yorumlanabilir. Benlik saygısında 1 birimlik artış problem çözme becerilerinde 5,91 kat değişime yol açmaktadır.

Tablo 17: Problem Çözme Becerisi İkili Lojistik Regresyon Analizi Sınıflandırma Tablosu

Gözlemlenen		Öngörülen		
		Problem Çözme Becerisi Puanı	Sonuç	Doğrulama Yüzdesi%
Problem Çözme Becerisi	32-80 (0)	0	61	,0
	81-192(1)	0	309	100,0
Genel Yüzde				

a.Constant is included in the model.

b.The cut Value is 500.

Sınıflandırma tablosu incelendiğinde Problem çözme becerilerine ait ölçek sorularına verilen cevaplarda toplam %83,5 'i doğru sınıflandırılmıştır. Bu değer modelin uygulanabilir olduğunu göstermektedir.

Tablo 18:Anlamlılıkla İlgili Test

		(χ^2) Ki-kare	sd	p
Adım 1	Adım	7,959	2	,019
	Blok	7,959	2	,019
	Model	7,959	2	,019

Omnibus Testinde ki-kare değeri anlamlı çıkmıştır ($\chi^2= 7,959$, $p <, 05$). Sonuç belirlenen anlamlılık düzeyinden küçük olduğundan anlamlı kabul edilmektedir.

Tablo 19:Model Özeti

Adım	-2Log likelihood	Cox ve Snell R2	Nagelkerke R2
1	383,466 (a)	,021	,033

Modelde bulunan Cox ve Snell, Nagelkerke değerleri 0,021 ve 0,033 'tür. Bu değerlere göre oluşturulan modelin kapsamında bulunan değişkenler tarafından açıklanma seviyesinin yeterli olmadığı söylenebilmektedir %2 -%3.

Tablo 20:Model Uyum İyiliği Testi

Adım	Ki-kare (χ^2)	Sd	p
1	1,323	2	,516

Model uyum iyiliğine dair ki-kare değeri anlamlı çıkmamıştır ($\chi^2=1,323$, $p>,05$).

Ulaşılan değer anlamlılık değerinden büyük olduğu için model verilere uygun görülmektedir.

Tablo 21:Anne Baba Tutumlarının ve Problem Çözme Becerilerinin, Öz Saygıya Etki Tablosu

		B	S.E	Wald	df	Sig.	Exp(B)	95% C.I.for EXP(B)	
								Lower	Upper
Step 1 ^a	Algılanan Anne Baba Tutumu	,402	,256	2,471	1	,116	1,494	,906	2,466
	Problem Çözme Becerisi	,945	,425	4,950	1	,026	2,573	1,119	5,918
	Constant	,948	,175	29,215	1	,000	2,581		

a. Variable(s) entered on step 1: Algılanan Anne Baba Tutumu, Problem Çözme Becerisi

Elde edilen sonuca göre katsayılarından (B), algılanan anne baba tutum değişkenine ait katsayı anlamlı değilken ($p>,05$) problem çözme becerisi değişkenine ait katsayısının benlik saygı seviyesi üzerinde etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir($p<,05$). Diğer bir ifadeyle

problem çözme becerilerinin öz saygı seviyesinin yordayıcısı olduğu söylenebilir. Bu durum problem çözme becerisi değişkeninin benlik saygı seviyesi üzerinde etkili olduğunu göstermektedir. Bununla beraber sabiti de olarak anlamlıdır ($p < ,05$). Exp değeri, Odds olasılık oranlarını göstermektedir. Problem çözme becerileri üzerinde etkisi olan değişkenlerin önem sırasına göre ne kadar katkı sağladığı Exp değerleri göz önüne alınarak değerlendirilmiştir. Anlamlı bulunan problem çözme becerisi değişkeni için B katsayısı pozitif çıkmıştır. B katsayısı pozitif çıkan değişkenler için bu oran pozitif ilişki göz önünde bulundurularak artış yönünde biçimde yorumlanmaktadır. Bu ifadeden yola çıkılarak Exp olasılık oranları şu şekilde yorumlanabilir. Problem çözme becerilerinde 1 birimlik artış problem çözme becerilerinde 5,91 kat değişime yol açmaktadır.

Tablo 22: Benlik Saygı Seviyesi İkili Lojistik Regresyon Analizi Sınıflandırma Tablosu

Gözlemlenen		Öngörülen		Doğrulama Yüzdesi%
		Benlik Saygısı Puanı Sonuç		
Benlik Saygısı	0-12 (0)	0	82	,0
	13-25(1)	0	288	100,0
Genel Yüzde				77,8

a. The cut value is .500

Sınıflandırma tablosu incelendiğinde Benlik saygısına ait ölçek sorularına verilen cevaplarda toplam %77,8 'i doğru sınıflandırılmıştır. Bu değer modelin uygulanabilir olduğunu göstermektedir.

Algılanan anne - baba tutumlarının cinsiyet bakımından incelenmesi: Lise öğrencilerinin cinsiyete göre algılanan demokratik anne baba tutumları için uygulanan t testinde istatistiksel açıdan anlamlılık tespit edilmemiştir[$t(373) = -,463$ $p < 0,05$].

Tablo 23: Cinsiyet ve Otoriter Anne Baba Tutumu

Gruplar	N	\bar{x}	S	sd	t	p
Kadın	204	21,36	6,79	372	-2,723	,007
Erkek	170	23,29	6,83			

Lise öğrencilerinin cinsiyete göre algılanan otoriter anne baba puanlarını ölçmek için uygulanan t testinde, cinsiyet değişkenini kadın olarak işaretleyenlerin otoriter anne baba tutumları ortalama puanları ($\bar{x}= 21,36$) ile cinsiyet değişkenini erkek olarak işaretleyenlerin otoriter anne baba tutumları ortalama puanları ($\bar{x}= 23,29$) arasında bulunarak istatistiksel açıdan erkek öğrenciler lehine anlamlı bulunmuştur [$t(372) = -2,723$ $p < 0,05$].

Tablo 24:Cinsiyet ve Koruyucu- İstekçi Anne Baba Tutumu

Gruplar	N	\bar{x}	S	sd	t	p
Kadın	205	39,64	9,57	374	-2,351	,019
Erkek	170	41,97	9,53			

Lise öğrencilerinin cinsiyete göre algılanan koruyucu-istekçi anne baba tutumlarını ölçmek için uygulanan t testinde, cinsiyet değişkenini kadın olarak işaretleyenlerin koruyucu-istekçi anne baba tutumları ortalama puanları ($\bar{x}= 39,64$) ile cinsiyet değişkenini erkek olarak işaretleyenlerin koruyucu-istekçi anne baba tutumları ortalama puanları ($\bar{x}=41,97$) arasında bulunarak istatistiksel açıdan erkek öğrenciler lehine anlamlı bulgu elde edilmiştir [$t(374) = -2,351$ $p < 0,05$].

Kendilerine saygı seviyelerinin cinsiyet bakımından incelenmesi: Lise öğrencilerinin cinsiyete göre benlik saygı seviyelerini ölçmek için uygulanan t testinde istatistiksel açıdan anlamlılık tespit edilmemiştir [$t(372) = -1,295$ $p < 0,05$].

Problem çözme becerilerinin cinsiyet bakımından incelenmesi: Lise öğrencilerinin cinsiyete göre problem çözme becerileri puanlarını ölçmek için uygulanan t testinde istatistiksel açıdan anlamlı bir bulguya ulaşılamamıştır [$t(373) = -,979$ $p < 0,05$].

Algılanan anne - baba tutumlarının yaş bakımından incelenmesi: Lise öğrencilerinin yaşına göre anne baba tutumları puanlarını ölçmek için yapılan ANOVA testinde istatistiksel açıdan anlamlılık tespit edilmemiştir [$F_{(3-372)} = ,347$ $p > 0,05$].

Kendilerine saygı seviyelerinin yaş bakımından incelenmesi: Lise öğrencilerinin yaşına göre kendine saygı düzeyleri puanlarını ölçmek için yapılan ANOVA testinde istatistiksel açıdan anlamlı bir bulguya rastlanmamıştır [$F_{(3-372)} = ,773$ $p > 0,05$].

Problem çözme becerilerinin yaş bakımından incelenmesi: Lise öğrencilerinin yaşına göre problem çözme becerileri puanlarını ölçmek için yapılan ANOVA testinde istatistiksel açıdan anlamlılık bulunamamıştır [$F_{(3-372)} = ,1017$ $p > 0,05$].

Algılanan anne - baba tutumlarının sınıf düzeyi bakımından incelenmesi: Lise öğrencilerinin sınıf düzeyine göre anne baba tutumları puanlarını ölçmek için yapılan ANOVA testinde istatistiksel açıdan anlamlılık tespit edilmemiştir [$F_{(3-372)} = 1,13$, $p > 0,05$].

Kendilerine saygı seviyelerinin sınıf düzeyi bakımından incelenmesi: Lise öğrencilerinin sınıf düzeyine göre kendine saygı düzeyleri puanlarını ölçmek için yapılan ANOVA testinde istatistiksel açıdan anlamlı bir bulguya ulaşılamamıştır [$F_{(3-372)} = 0,72$, $p > 0,05$].

Problem çözme becerilerinin sınıf düzeyi bakımından incelenmesi: Lise öğrencilerinin sınıf düzeyine göre problem çözme beceri puanlarını ölçmek için yapılan ANOVA testinde istatistiksel açıdan anlamlı bir bulgu bulunamamıştır [$F_{(3-372)} = 0,69$, $p > 0,05$].

Algılanan anne - baba tutumlarının okul türü bakımından incelenmesi:

Tablo 25:Okul Türü ve Algılanan Anne Baba Tutumu

Varyans kaynağı	Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	p	Anlamlı fark
Gruplar arasında	1581,181	3	527,060	2,553	0,05	Fen L. – Meslek L.
Gruplar içinde	76810,497	372	206,480			
Toplam	73391,687	375				

Lise öğrencilerinin okul türüne göre algılanan anne baba tutumları puanlarını ölçmek için yapılan ANOVA testinde, okul türünü Anadolu Lisesi olarak işaretleyen katılımcıların algılanan anne baba tutumları ortalama puanları ($\bar{x}_A= 120,15$), okul türünü Fen Lisesi olarak işaretleyen katılımcıların algılanan anne baba tutumları ortalama puanları ($\bar{x}_F= 118,63$), okul türünü İmam Hatip Lisesi olarak işaretleyen katılımcıların algılanan anne baba tutumları ortalama puanları ($\bar{x}_I= 119,37$), okul türünü Meslek Lisesi olarak işaretleyen katılımcıların algılanan anne baba tutumları ortalama puanları ($\bar{x}_M= 123,89$) arasında bulunarak istatistiksel açıdan anlamlılık tespit edilmiştir [$F_{(3-372)} = 2,55, p < 0,05$]. Test sonucu hesaplanan etki büyüklüğü ($\eta^2 =0,02$) bu farkın küçük düzeyde olduğunu göstermektedir. Yapılan Tukey çoklu karşılaştırma testi sonucunda anlamlı farkın, Fen Lisesi ve Meslek Lisesinden çalışmaya katılan öğrencilerin puanları arasında olduğu görülmüştür.

Kendilerine saygı seviyelerinin okul türü bakımından incelenmesi: Lise öğrencilerinin okul türüne göre kendine saygı düzeyleri puanlarını ölçmek için yapılan ANOVA testinde istatistiksel açıdan anlamlılık tespit edilmemiştir [$F_{(3-372)} = 1,65, p > 0,05$].

Problem çözme becerilerinin okul türü bakımından incelenmesi:

Tablo 26:Okul Türü ve Problem Çözme Becerileri

Varyans kaynağı	Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	p	Anlamlı fark
Gruplar arasında	4484,826	3	1494,942	4,103	0,007	Anadolu L. – Meslek L.
Gruplar içinde	135525,503	372	364,316			
Toplam	140010,330	375				

Lise öğrencilerinin okul türüne göre problem çözme beceri puanlarını ölçmek için yapılan ANOVA testinde, okul türünü Anadolu Lisesi olarak işaretleyen katılımcıların problem çözme beceri ortalama puanları ($\bar{x}_A= 108,32$), okul türünü Fen Lisesi olarak işaretleyen katılımcıların problem çözme beceri ortalama puanları ($\bar{x}_F= 111,87$), okul türünü İmam Hatip Lisesi olarak işaretleyen katılımcıların problem çözme beceri ortalama puanları ($\bar{x}_I= 109,77$),

okul türünü Meslek Lisesi olarak işaretleyen katılımcıların problem çözme beceri ortalama puanları ($\bar{x}_M= 116,85$) arasında bulunarak istatistiksel açıdan anlamlılık tespit edilmiştir [$F_{(3-372)} = 4,10, p < 0,05$]. Test sonucu hesaplanan etki büyüklüğü ($\eta^2 =0,03$) bu farkın küçük düzeyde olduğunu göstermektedir. Yapılan Tukey çoklu karşılaştırma testi sonucunda anlamlı farkın, Anadolu Lisesi ve Meslek Lisesinden çalışmaya katılan öğrencilerin puanları arasında olduğu görülmüştür.

Algılanan anne - baba tutumlarının başarı durumu bakımından incelenmesi:

Tablo 27:Başarı Durumu ve Algılanan Anne Baba Tutumu

Varyans kaynağı	Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	p	Anlamlı fark
Gruplar arasında	2291,215	4	572,804	2,792	0,026	70-84,99 / 85-100
Gruplar içinde	76100,463	371	205,123			
Toplam	78391,678	375				

Lise öğrencilerinin başarı durumlarına (Not Ortalaması) göre anne baba tutumları puanlarını ölçmek için yapılan ANOVA testinde, not ortalamasının 0-49.99 arasında olduğunu işaretleyen katılımcıların anne baba tutumları ortalama puanları ($\bar{x}_A= 125,45$), not ortalamasının 50-59.99 arasında olduğunu işaretleyen katılımcıların anne baba tutumları ortalama puanları ($\bar{x}_B= 122,27$), not ortalamasının 60-69.99 arasında olduğunu işaretleyen katılımcıların anne baba tutumları ortalama puanları ($\bar{x}_C= 121,25$), not ortalamasının 70-84.99 arasında olduğunu işaretleyen katılımcıların anne baba tutumları ortalama puanları ($\bar{x}_D= 121,58$), not ortalamasının 85-100 arasında olduğunu işaretleyen katılımcıların anne baba tutumları ortalama puanları ($\bar{x}_E= 116,12$) arasında bulunarak istatistiksel açıdan anlamlılık tespit edilmiştir [$F_{(4-371)} = 2,79, p < 0,05$]. Test sonucu hesaplanan etki büyüklüğü ($\eta^2 =0,03$) bu farkın küçük düzeyde olduğunu göstermektedir. Yapılan Tukey çoklu karşılaştırma testi sonucunda, anlamlı farkın not ortalaması 70-84,99 ile 85-100 arasında olan öğrencilerin puanları arasında olduğu görülmüştür.

Kendilerine saygı seviyelerinin başarı durumu bakımından incelenmesi: Lise öğrencilerinin başarı durumlarına (Not Ortalaması) göre kendine saygı düzeyleri puanlarını ölçmek için yapılan ANOVA testinde istatistiksel açıdan anlamlılık tespit edilmemiştir [$F_{(4-371)} = 2,11, p > 0,05$].

Problem çözme becerilerinin başarı durumu bakımından incelenmesi: Lise öğrencilerinin başarı durumlarına (Not Ortalaması) göre problem çözme beceri puanlarını ölçmek için yapılan ANOVA testinde istatistiksel açıdan anlamlı bir bulgu elde edilememiştir [$F_{(4-371)} = 2,14, p > 0,05$].

Algılanan anne - baba tutumlarının sahip olunan kardeş sayısı bakımından incelenmesi:

Tablo 28: Kardeş Sayısı ve Demokratik Anne Baba Tutumu

Gruplar	N	\bar{x}	S	sd	t	p
1-3 Arası kardeş	344	58,00	11,23			
4 ve Üstü kardeş	31	53,87	12,69	373	1,981	,048

Lise öğrencilerinin kardeş sayısına göre algılanan demokratik anne baba tutum puanlarını ölçmek için yapılan t testinde, kardeş sayısını 1-3 olarak işaretleyen katılımcıların algılanan demokratik anne baba tutum ortalama puanları ($\bar{x}= 58,00$) ile kardeş sayısını 4 ve üstü olarak işaretleyen katılımcıların algılanan demokratik anne baba tutum ortalama puanları ($\bar{x}= 53,87$) arasında bulunarak istatistiksel açıdan 1-3 arası kardeş olan öğrenciler lehine anlamlılık tespit edilmiştir [$t(373) = 1,981 p < 0,05$].

Lise öğrencilerinin kardeş sayısına göre algılanan otoriter anne baba tutum puanlarını ölçmek için yapılan t testinde istatistiksel açıdan anlamlı bir bulguya ulaşılamamıştır [$t(372) = ,075 p < 0,05$].

Lise öğrencilerinin kardeş sayısına göre algılanan koruyucu-istekçi anne baba tutum puanlarını ölçmek için yapılan t testinde istatistiksel açıdan anlamlılık bulunmamıştır [t(374) = 1,627 p < 0,05].

Kendilerine saygı seviyelerinin sahip olunan kardeş sayısı bakımından incelenmesi: Lise öğrencilerinin kardeş sayısına göre benlik saygı seviyeleri puanlarını ölçmek için yapılan t testinde istatistiksel açıdan anlamlılık tespit edilmemiştir [t(372) = ,387 p < 0,05].

Problem çözme becerilerinin sahip olunan kardeş sayısı bakımından incelenmesi: Lise öğrencilerinin kardeş sayısına göre problem çözme becerileri puanlarını ölçmek için yapılan t testinde istatistiksel açıdan anlamlı bir bulgu elde edilmemiştir [t(373) = -1,389 p < 0,05].

Algılanan anne-baba tutumlarının ailede kaçınıcı çocuk olduğu bakımından incelenmesi:

Tablo 29:Kaçınıcı Çocuk Olduğu ve Algılanan Demokratik Anne Baba Tutumu

Gruplar	N	\bar{x}	S	sd	t	p
1.-3. Sırada olanlar	360	57,97	11,34			
4. ve Üstü olanlar	15	52,06	11,57	373	1,975	,049

Lise öğrencilerinin kaçınıcı çocuk olduğuna göre algılanan demokratik anne baba tutum puanlarını ölçmek için yapılan t testinde, kaçınıcı çocuk olduğunu 1-3 arasında olarak işaretleyen katılımcıların algılanan demokratik anne baba tutum ortalama puanları (\bar{x} = 57,97) ile kaçınıcı çocuk olduğunu 4 ve üstünde olarak işaretleyen katılımcıların algılanan demokratik anne baba tutum ortalama puanları (\bar{x} = 52,06) arasında bulunarak 1-3 arasında olarak işaretleyen öğrenciler lehine anlamlılık tespit edilmiştir[t(373) = 1,975 p < 0,05].

Lise öğrencilerinin kaçınıcı çocuk olduğuna göre algılanan otoriter anne baba tutum puanlarını ölçmek için yapılan t testinde istatistiksel açıdan anlamlı bir bulguya ulaşılmamıştır [t(372) = ,219 p < 0,05].

Lise öğrencilerinin kaçınıcı çocuk olduğuna göre algılanan koruyucu-istekçi anne baba tutum puanlarını ölçmek için yapılan t testinde istatistiksel açıdan anlamlılık tespit edilmemiştir [t(374) =1,336 p < 0,05].

Kendilerine saygı seviyelerinin ailede kaçınıcı çocuk olduğu bakımından incelenmesi: Lise öğrencilerinin kaçınıcı çocuk olduğuna göre benlik saygı seviyeleri puanlarını ölçmek için yapılan t testinde istatistiksel açıdan anlamlı bir bulgu elde edilmemiştir[t(372) = ,748 p < 0,05].

Problem çözme becerilerinin ailede kaçınıcı çocuk olduğu bakımından incelenmesi: Lise öğrencilerinin kaçınıcı çocuk olduğuna göre problem çözme becerileri puanlarını ölçmek için yapılan Mann-Whitney U testinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmemiştir[U= 2606,000 p<0,05].

Algılanan anne - baba tutumlarının annenin hayatta olma durumu bakımından incelenmesi: Lise öğrencilerinin annelerinin hayatta olma durumlarına göre algılanan anne baba puanlarını ölçmek için yapılan Mann-Whitney U testinde istatistiksel açıdan anlamlılık tespit edilmemiştir [U= 743,5, p > 0,05].

Kendilerine saygı seviyelerinin annenin hayatta olma durumu bakımından incelenmesi: Lise öğrencilerinin annelerinin hayatta olma durumlarına göre kendilerine saygı düzeyleri puanlarını ölçmek için yapılan Mann-Whitney U testinde istatistiksel açıdan anlamlı bir bulguya ulaşılmamıştır [U= 409,5, p > 0,05].

Problem çözme becerilerinin annenin hayatta olma durumu bakımından incelenmesi: Lise öğrencilerinin annelerinin hayatta olma durumlarına göre problem çözme beceri puanlarını ölçmek için yapılan Mann-Whitney U testinde istatistiksel açıdan anlamlılık tespit edilmemiştir [U= 685,00, p > 0,05].

Algılanan anne - baba tutumlarının babanın hayatta olma durumu bakımından incelenmesi: Lise öğrencilerinin babalarının hayatta olma değişkenine göre algılanan anne baba tutumları puanlarını ölçmek için yapılan t testinde istatistiksel açıdan anlamlı bir bulguya ulaşılmamıştır [$t(372) = -0,54, p > 0,05$].

Kendilerine saygı seviyelerinin babanın hayatta olma durumu bakımından incelenmesi: Lise öğrencilerinin babalarının hayatta olma değişkenine göre kendine saygı düzeyleri puanlarını ölçmek için yapılan t testinde istatistiksel açıdan anlamlılık tespit edilmemiştir [$t(372) = -1,72, p > 0,05$].

Problem çözme becerilerinin babanın hayatta olma durumu bakımından incelenmesi: Lise öğrencilerinin babalarının hayatta olma değişkenine göre problem çözme beceri puanlarını ölçmek için yapılan t testinde istatistiksel açıdan anlamlı bir bulgu elde edilmemiştir [$t(372) = -0,55, p > 0,05$].

Algılanan anne - baba tutumlarının anne-baba birlikte yaşama durumu bakımından incelenmesi: Lise öğrencilerinin anne ve babalarının birlikte yaşama değişkenine göre algılanan anne baba tutumları puanlarını ölçmek için yapılan t testinde istatistiksel açıdan anlamlılık bulunmamıştır [$t(373) = -1,56, p > 0,05$].

Kendilerine saygı seviyelerinin anne-baba birlikte yaşama durumu bakımından incelenmesi: Lise öğrencilerinin anne ve babalarının birlikte yaşama değişkenine göre kendine saygı düzeyleri puanlarını ölçmek için yapılan t testinde istatistiksel açıdan anlamlılık tespit edilmemiştir [$t(373) = 0,33, p > 0,05$].

Problem çözme becerilerinin anne-baba birlikte yaşama durumu bakımından incelenmesi: Lise öğrencilerinin anne ve babalarının birlikte yaşama değişkenine göre problem çözme beceri puanlarını ölçmek için yapılan t testinde istatistiksel açıdan anlamlı bir bulgu elde edilmemiştir [$t(373) = -1,32, p > 0,05$].

Algılanan anne - baba tutumlarının anne eğitim düzeyi bakımından incelenmesi: Lise öğrencilerinin anne eğitimine göre algılanan demokratik anne baba tutum puanlarını

ölçmek için yapılan t testinde istatistiksel açıdan anlamlılık tespit edilmemiştir [$t(369) = -1,845$ $p < 0,05$].

Lise öğrencilerinin anne eğitimine göre algılanan otoriter anne baba tutum puanlarını ölçmek için yapılan t testinde istatistiksel açıdan anlamlı bir bulgu elde edilmemiştir [$t(368) = ,044$ $p < 0,05$].

Lise öğrencilerinin anne eğitimine göre algılanan koruyucu-istekçi anne baba tutum puanlarını ölçmek için yapılan t testinde istatistiksel açıdan anlamlılık tespit edilmemiştir [$t(370) = ,355$ $p < 0,05$].

Kendilerine saygı seviyelerinin anne eğitim düzeyi bakımından incelenmesi: Lise öğrencilerinin anne eğitimine göre benlik saygı seviyeleri ortalama puanlarını ölçmek için yapılan t testinde istatistiksel açıdan anlamlılık bulunmamıştır [$t(368) = ,446$ $p < 0,05$].

Problem çözme becerilerinin anne eğitim düzeyi bakımından incelenmesi: Lise öğrencilerinin anne eğitimine göre problem çözme becerileri ortalama puanlarını ölçmek için yapılan t testinde istatistiksel açıdan anlamlılık tespit edilmemiştir [$t(369) = -,841$ $p < 0,05$].

Algılanan anne - baba tutumlarının baba eğitim düzeyi bakımından incelenmesi:

Tablo 30: Babanın Öğrenim Durumu ve Demokratik Anne Baba Tutumu

Gruplar	N	\bar{x}	S	sd	t	p
Lise ve altı	312	56,96	11,51			
Üniversite ve üstü	45	62,08	9,64	355	-2,844	0,005

Lise öğrencilerinin baba eğitimine göre algılanan demokratik anne baba tutum ortalama puanlarını ölçmek için yapılan t testinde, baba eğitimini lise ve altı olarak işaretleyen katılımcıların algılanan demokratik anne baba tutum ortalama puanları ($\bar{x} = 56,96$) ile, baba eğitimini üniversite ve üstü olarak işaretleyen katılımcıların algılanan demokratik anne baba tutum ortalama puanları ($\bar{x} = 62,08$) arasında bulunarak üniversite ve üstü olarak işaretleyen öğrenciler lehine istatistiksel açıdan anlamlılık tespit edilmiştir [$t(355) = -2,844$ $p < 0,05$].

Lise öğrencilerinin baba eğitimine göre algılanan otoriter anne baba tutum puanlarını ölçmek için yapılan t testinde istatistiksel açıdan anlamlı bir bulguya ulaşılmamıştır [$t(353) = ,076$ $p < 0,05$].

Lise öğrencilerinin baba eğitimine göre algılanan koruyucu-istekçi anne baba tutum puanlarını ölçmek için yapılan t testinde istatistiksel açıdan anlamlı bir bulgu elde edilmemiştir [$t(355) = ,930$ $p < 0,05$].

Kendilerine saygı seviyelerinin baba eğitim düzeyi bakımından incelenmesi: Lise öğrencilerinin baba eğitimine göre benlik saygı seviyeleri puanlarını ölçmek için yapılan t testinde istatistiksel açıdan anlamlılık tespit edilmemiştir [$t(353) = ,508$ $p < 0,05$].

Problem çözme becerilerinin baba eğitim düzeyi bakımından incelenmesi: Lise öğrencilerinin baba eğitimine göre problem çözme becerileri ortalama puanlarını ölçmek için yapılan t testinde istatistiksel açıdan anlamlılık bulunmamıştır [$t(354) = -,878$ $p < 0,05$].

Algılanan anne - baba tutumlarının ailenin ikamet ettiği yer bakımından incelenmesi: Lise öğrencilerinin aile ikamet yerine göre anne baba tutum puanlarını ölçmek için yapılan One-Way ANOVA testinde istatistiksel açıdan anlamlılık tespit edilmemiştir [$F_{(2-373)} = ,499$ $p > 0,05$].

Kendilerine saygı seviyelerinin ailenin ikamet ettiği yer bakımından incelenmesi: Lise öğrencilerinin aile ikamet yerine göre kendine saygı düzeyleri puanlarını ölçmek için yapılan One-Way ANOVA testinde istatistiksel açıdan anlamlı bir bulguya ulaşılmamıştır [$F_{(2-373)} = ,663$ $p > 0,05$].

Problem çözme becerilerinin ailenin ikamet ettiği yer bakımından incelenmesi: Lise öğrencilerinin aile ikamet yerine göre problem çözme becerileri puanlarında farklılık olup olmadığını ölçmek için yapılan One-Way ANOVA testinde istatistiksel açıdan anlamlılık tespit edilmemiştir [$F_{(2-373)} = ,959$ $p > 0,05$].

Algılanan anne - baba tutumlarının ailenin geliri bakımından incelenmesi: Lise öğrencilerinin aile gelir durumuna göre anne baba tutumları puanlarında farklılık olup

olmadığını ölçmek için yapılan One-Way ANOVA testinde istatistiksel açıdan anlamlı bir bulgu elde edilmemiştir [$F_{(2-373)} = 2,989$ $p > 0,05$].

Kendilerine saygı seviyelerinin ailenin geliri bakımından incelenmesi: Lise öğrencilerinin aile gelir durumuna göre kendine saygı düzeyleri puanlarını ölçmek için yapılan One-Way ANOVA testinde istatistiksel açıdan anlamlılık tespit edilmemiştir [$F_{(2-373)} = 3,466$ $p > 0,05$].

Problem çözme becerilerinin ailenin geliri bakımından incelenmesi: Lise öğrencilerinin aile gelir durumuna göre problem çözme becerileri puanlarını ölçmek için yapılan One-Way ANOVA testinde istatistiksel açıdan anlamlı bir bulguya ulaşılmamıştır [$F_{(2-373)} = 1,699$ $p > 0,05$].

Algılanan anne - baba tutumlarının annenin mesleği bakımından incelenmesi: Lise öğrencilerinin anne meslek durumuna göre anne baba tutumları puanlarını ölçmek için yapılan One-Way ANOVA testinde istatistiksel açıdan anlamlı bir bulguya ulaşılmamıştır [$F_{(7-364)} = 2,090$ $p > 0,05$].

Kendilerine saygı seviyelerinin annenin mesleği bakımından incelenmesi: Lise öğrencilerinin anne meslek durumuna göre kendine saygı düzeyleri puanlarını ölçmek için yapılan One-Way ANOVA testinde istatistiksel açıdan anlamlılık tespit edilmemiştir [$F_{(7-364)} = 1,031$ $p > 0,05$].

Problem çözme becerilerinin annenin mesleği bakımından incelenmesi: Lise öğrencilerinin anne meslek durumuna göre problem çözme becerileri puanlarını ölçmek için yapılan One-Way ANOVA testinde istatistiksel açıdan anlamlı bir bulgu bulunmamıştır [$F_{(7-364)} = 1,288$ $p > 0,05$].

Algılanan anne - baba tutumlarının babanın mesleği bakımından incelenmesi: Lise öğrencilerinin baba meslek durumuna göre anne baba tutumları puanlarını ölçmek için yapılan

One-Way ANOVA testinde istatistiksel açıdan anlamlılık tespit edilmemiştir [$F_{(13-342)} = ,771$ p > 0,05].

Kendilerine saygı seviyelerinin babanın mesleği bakımından incelenmesi: Lise öğrencilerinin baba meslek durumuna göre kendine saygı düzeyleri puanlarını ölçmek için yapılan One-Way ANOVA testinde istatistiksel açıdan anlamlı bir bulguya ulaşılmamıştır [$F_{(13-342)} = 1,520$ p > 0,05].

Problem çözme becerilerinin babanın mesleği bakımından incelenmesi: Lise öğrencilerinin baba meslek durumuna göre problem çözme becerileri puanlarını ölçmek için yapılan One-Way ANOVA testinde istatistiksel açıdan anlamlı bir bulgu elde edilmemiştir [$F_{(13-342)} = ,587$ p > 0,05].

Algılanan anne - baba tutumlarının öğrencinin ailede model aldığı kişi bakımından incelenmesi: Lise öğrencilerinin model aldıkları kişiye göre anne baba tutumları puanlarını ölçmek için yapılan One-Way ANOVA testinde istatistiksel açıdan anlamlılık tespit edilmemiştir [$F_{(12-362)} = ,986$ p > 0,05].

Kendilerine saygı seviyelerinin öğrencinin ailede model aldığı kişi bakımından incelenmesi: Lise öğrencilerinin model aldıkları kişiye göre kendine saygı düzeyleri puanlarını ölçmek için yapılan One-Way ANOVA testinde istatistiksel açıdan anlamlı bir bulguya ulaşılmamıştır [$F_{(12-362)} = ,921$ p > 0,05].

Problem çözme becerilerinin öğrencinin ailede model aldığı kişi bakımından incelenmesi: Lise öğrencilerinin model aldıkları kişiye göre problem çözme becerileri puanlarını ölçmek için yapılan One-Way ANOVA testinde istatistiksel açıdan anlamlı bir bulgu elde edilmemiştir [$F_{(12-362)}=1,145$ p > 0,05].

Bölüm IV: Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Tartışma

Bu bölümde, lise öğrencilerin algıladıkları anne baba tutumları, öz saygı seviyeleri, problem çözme becerileri ile değişkenler ele alınarak ilgili literatür doğrultusunda tartışılmıştır. Her bir alt problem kapsamında ulaşılan bulgular daha önceki çalışmalarla olan benzerlik ve farklılıklar yönünden incelenmiştir. Bu şekilde, çalışmada elde edilen bulguların ne ifade ettiği yorumlanarak sonuçlara ulaşılmıştır.

Algılanan tutum, problem çözme ve benlik saygı seviyelerinin birbiriyle ilişkisini değerlendirme: Çalışmada lise öğrencileri tarafından algılanan demokratik anne baba tutumu ile kendilerine saygı seviyelerinin birbiriyle ilişkisi istatistiksel olarak pozitif yönlü ve anlamlı bulunmuştur. Öğrencilerin algıladığı demokratik anne baba tutum puanı yükseldikçe kendilerine saygı seviyesinin de yükseldiği ifade edilebilir.

Demokratik anne baba tutumu, bireyi merkeze alarak, çocuğa aile içinde söz hakkı tanıyarak, çocuğun kendine has özellikleri olduğunun farkında olarak kendini değerli hissetmesini sağlayıp güven geliştirici yaklaşım sergilediğinden çocukta öz değer ve öz saygının gelişmesine katkı sağlayabilir.

Çalışmanın bulgularıyla paralellik gösteren araştırmalarda da Ceral ve Dağ (2005), Tunç ve Tezer (2006), Aktaş (2011), Ceylan (2013), algılanan demokratik anne baba tutumu puanlarının artmasıyla benlik saygısı puanlarının da arttığı sonucu elde edilmiştir.

Çalışmada lise öğrencileri tarafından algılanan koruyucu-istekçi anne baba tutumu ile kendilerine saygı seviyelerinin birbiriyle ilişkisi istatistiksel olarak negatif yönlü ve anlamlı bulunmuştur. Öğrencilerin algıladığı koruyucu-istekçi anne baba tutum puanı yükseldikçe kendilerine saygı seviyesinin düştüğü ifade söylenebilir.

Koruyucu-istekçi anne baba çocuğa yerine getirebileceği sorumluluklar vermeyerek, yapması gereken görevleri yapmasına fırsat tanımayarak kendine yetebilme hazzını yaşamasından uzak kalmasına neden olabilir. Çocuğa özgüven duygusu yeterli ölçüde kazandırılmadığından, birey olarak bağımsızlaşması desteklenemediğinden, sürekli kontrol altında tutulmak istendiğinden çocukluk döneminde ve sonraki dönemlerde de duygusal açıdan zayıf, kendi özelliklerinin farkında olmadan, dışa bağımlı olma gibi özellikleri gösterebilir bu durum benlik saygısının gelişimini olumsuz biçimde etkileyebilir.

Çalışmanın bulguları Sezer ve Oğuz'un çalışmasıyla tutarlılık göstermektedir. Sezer ve Oğuz (2010), tarafından yapılan çalışmada anne babasının tutumunu düşük düzeyde koruyucu algılayan öğrencilerin anne babasının tutumunu orta ve yüksek düzeyde koruyucu algılayan öğrencilere kıyasla kendilerini daha olumlu değerlendirdikleri görülmüştür. Koruyucu-istekçi tutum arttıkça olumlu değerlendirmenin azaldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Yine Ersoy (2013), tarafından yapılan çalışmada da benzer bulgulara rastlanmıştır. Ailenin koruyucu-istekçi tutumu arttıkça ortaokul öğrencilerinde benlik saygısı azalmıştır.

Çalışmada lise öğrencileri tarafından algılanan otoriter anne baba tutumu ile kendilerine saygı seviyeleri arasında istatistiksel olarak negatif yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır. Öğrencilerin algıladığı otoriter anne baba tutum puanı yükseldikçe kendilerine saygı seviyesinin düştüğü ifade edilebilir.

Otoriter anne baba tutumunda çocuğun yerine düşünen, karar alan, çocuğun özelliklerini ve isteklerini görmeyen ebeveynler bulunmaktadır. Sevginin koşula bağlandığı, fiziksel veya psikolojik şiddetin normal kabul edildiği, sıcaklığın ve samimiyetin olmadığı resmi ilişkilerin hakim olduğu katı, kuralcı, disiplinli yaklaşımda yetişen çocuk kendini güvende hissedemeyerek, kendi özelliklerinin farkına varamayarak özgüveni zayıf olup başkalarının

etkisinde kalabilir, kişilik gelişimi ve benlik saygısı gelişimi bu durumdan olumsuz etkilenebilir.

Çalışma bulguları Aktaş ve Kaya'nın yaptığı çalışmalarla paralellik taşımaktadır. Aktaş (2011), tarafından yapılan çalışmada algılanan otoriter tutum puanları arttıkça benlik saygısı puanının azaldığı belirlenmiştir. Kaya (2017), tarafından yapılan çalışmada da benlik saygısı puanları yükseldikçe algılanan otoriter tutum puanının düştüğü sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışmada lise öğrencileri tarafından algılanan demokratik anne baba tutumuyla problem çözme becerilerinin birbiriyle ilişkisi istatistiksel olarak pozitif yönlü ve anlamlı bulunmuştur.

Öğrencilerin algıladığı demokratik anne baba tutum puanı yükseldikçe problem çözebilme becerilerinin de arttığı söylenebilir.

Demokratik tutumla yetişen çocuklar gerekli sevgiyi, ilgiyi anne babasından görüp, sorumluluklarını üstlenirken kendine güven duygusunu geliştirir. Öz farkındalığa sahip olup yeterliklerini ve yetersizliklerini de keşfedebilirler. Kendisini tanıyan çocuk özgüven duygusuyla girişimci yönünü de geliştirebilir. Bu tutumda büyüyen çocuk karşılaştığı sorunları anlamaya, tanımaya çalışıp, karar verebilme, çözüm üretebilme ve uygulama noktasında çekingen davranmayabilir. Yeterliliği ve özgüveni doğrultusunda problemle baş etmeye çalışabilir.

Çalışmanın bu bulgusu Atabay ve Zincirli'nin çalışma bulguları ile desteklenebilir. Atabay (2004), tarafından yapılan çalışmada lise öğrencilerinin algıladığı demokratik anne baba tutumu yükseldikçe problem çözme becerilerinin de yükseldiği görülmüştür. Zincirli (2014), tarafından öğretmen adaylarıyla yaptığı çalışmada da problem çözme becerileri ile demokratik anne baba tutumu arasında pozitif ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışmada lise öğrencileri tarafından algılanan koruyucu-istekçi anne baba tutumu ile problem çözme becerilerinin birbiriyle ilişkisi istatistiksel olarak negatif yönlü anlamsız bulunmuştur. Öğrencilerin algıladığı koruyucu-istekçi anne baba tutum puanı yükseldikçe problem çözme becerilerinin azaldığı söylenebilir.

Koruyucu tutumla yetişen çocukta, sorunlarla karşılaştığında sorunu daima başkaları tarafından çözüldüğü için güven duygusunun yetersizliği görülebilir. Bağımlı kişilik özelliği taşıdığından sorumluluk almaktan kaçınan, çekingen davranan çocuk sonraki dönemlerde de bir problemle karşılaştığında probleme çözüm üretme ve uygulama noktasında yetersizlik hissedip başkalarından yardım bekleme durumu yaşayabilir.

Aynı sonuca ulaşılan farklı çalışmalar yapılmıştır. Arı ve Seçer'in (2003), yaptığı çalışmada annesini aşırı koruyucu olarak algılayan çocuklarda psikososyal problem çözme becerisinin zayıf olduğu sonucu bulunmuştur. Bozaslan vd. (2012), tarafından yapılan çalışmada problem çözme becerisi zayıf olan üniversite öğrencilerinin koruyucu-istekçi tutumla yetiştikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışmada lise öğrencileri tarafından algılanan otoriter anne baba tutumu ile problem çözme becerilerinin birbiriyle ilişkisinin istatistiksel olarak negatif yönlü ve anlamlı olduğu görülmüştür. Öğrencilerin algıladığı otoriter anne baba tutum puanı yükseldikçe problem çözme becerilerinin azaldığı ifade edilebilir.

Değişmez kuralların bulunduğu, çocuğun kimliğinin yok sayıldığı, fikir ve isteklerinin görmezden gelindiği, eleştirinin fazla olduğu otoriter tutuma maruz kalan çocuk özelliklerinin farkında olamayıp, özgüvensiz, her durumda arka planda kalmayı tercih eden bir bireye dönüşebilirler. Kişilik gelişimi olumsuz etkilenen çocuk, dışa bağımlı birey özellikleri taşıdığından yaşamda karşı karşıya kaldığı problemlere çözüm üretme aşamasında yetersiz kalabilir.

Çalışmanın bu bulgusu Terzi Işık'ın (2000) çalışma sonucuyla benzerlik taşımaktadır. Terzi Işık (2000), tarafından yapılan çalışmada otoriter anne baba tutumuna sahip ortaokul öğrencilerinin kişiler arası problem çözme becerilerinin düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Pamuk (2016), tarafından yapılan çalışmada ise öğrencilerin sosyal problem çözme becerileri ile otoriter anne baba tutum algısı arasında bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışmada lise öğrencilerinin kendilerine saygı seviyeleri ile problem çözme becerilerinin birbiriyle ilişkisi istatistiksel olarak pozitif yönlü, anlamlı bulunmuştur. Öğrencilerin kendilerine saygı seviyeleri yükseldikçe problem çözme becerilerinin de arttığı söylenebilir.

Ebeveynler çocuğun yeterliliği doğrultusunda becerilerini kullanmasına fırsat vererek çocuğun başarı hazzını yaşamasına elverişli ortam yarattığında çocuğun özgüven duygusunu kazanmasının yolunu açabilir. Çocukta özgüven duygusu, çocuğun kendini değerli hissetmesi, olumlu ve olumsuz özellikleriyle kendisini kabul etmesi, öz farkındalığın gelişmesi birbiriyle ilişkilidir. Bunların gelişimi çocuğun kendini yeterli hissetmesini sağlayarak bağımsızlaşmasını destekleyebilir. Bu etkileşim çocukta öz saygı gelişimini de destekleyebilir. Öz saygı gelişimi aile içi ilişkiler, arkadaş ilişkileri, okul hayatı gibi çocuğun yaşamının birçok alanını etkileyebilir. Çocuktaki öz saygı duygusu, karşı karşıya kaldığı problemlere yaklaşımında da önemli rol oynayabilir. Öz saygının varlığı probleme nasıl yaklaşması gerektiği, en etkili çözümü nasıl üreteceği noktasında karar verirken çocuğa güç verebilir. Dolayısıyla çocuğun benlik saygısının yüksek olması problemle karşılaştığında, problemi fark etmesi, anlaması, çözme sürecinde etkili davranmasını etkileyebilir.

Alp Özdemir'in (2016), yaptığı çalışmada öğrencilerin problem çözme becerilerinin benlik saygısının orta ve yüksek olmasına göre farklılaştığı sonucu elde edilmiştir. Problem çözme becerisi yüksek olan öğrencilerin benlik saygı seviyelerinin orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Çalışmada elde edilen sonuçlarda öğrencilerin algıladığı demokratik, otoriter ve koruyucu-istekçi tutum puanları arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu anlaşılmıştır. Öğrencilerin algıladığı otoriter ile koruyucu-istekçi tutum puanları arasında pozitif yönlü ilişki olduğu görülmüştür. Elde edilen sonuçlara göre öğrencilerin demokratik tutum algısı artarken otoriter ve koruyucu-istekçi tutum algısı azalmakta, otoriter ve koruyucu-istekçi tutum algıları arasında da birbirini arttırma durumu olduğu tespit edilmiştir.

Algılanan tutum ile benlik saygı seviyelerinin problem çözme yeterliğini yordama gücünü değerlendirme: Çalışma bulgusuna göre öğrenciler tarafından algılanan ebeveyn tutumunun problem çözme becerisi üzerinde yordayıcı olmadığı benlik saygı seviyesinin ise yordayıcı olduğu görülmüştür. Bu sonuç benlik saygı seviyesi değişkeninin problem çözme becerisi üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu göstermiştir. Yani öğrencilerin benlik saygı seviyelerindeki olumlu yönde olan farklılaşma problem çözme becerileri üzerinde de olumlu değişimi sağlayabilir.

Algılanan tutum ile problem çözme yeterliğinin benlik saygı seviyelerini yordama gücünü değerlendirme: Çalışma bulgusuna göre öğrenciler tarafından algılanan ebeveyn tutumunun benlik saygısı üzerinde yordayıcı olmadığı problem çözme becerisinin ise yordayıcı olduğu sonucu elde edilmiştir. Bu sonuç problem çözme becerisi değişkeninin benlik saygı seviyesi üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu göstermiştir. Yani öğrencilerin problem çözme becerilerindeki olumlu yönde olan farklılaşma benlik saygı seviyeleri üzerinde de olumlu değişimi destekleyebilir.

Cinsiyet bakımından algılanan tutum, problem çözme yeterliği ve benlik saygı seviyelerini değerlendirme: Çalışma bulguları incelendiğinde öğrencilerin algıladıkları demokratik anne baba tutumu cinsiyet açısından anlamlı bir farklılık göstermemiştir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin %54,5 i kadın, % 45,5i erkek öğrencilerden oluşmaktadır. Alan yazın araştırıldığında algılanan anne baba tutumunun cinsiyet değişkeni açısından farklılık

Öfeme Üüvar'ın yaptığı çalışmasıyla benzerlik taşımaktadır. Üüvar'ın (2007), yaptığı çalışmada anne baba tutumlarının cinşiyete göre farklılık taşımadığı buluna erişilmiştir.

Bu çalışmanın bulgularına göre ise öğrencilerin algıladıkları otoriter anne baba tutumu cinsiyet açasından erkekler lehine anlamlı bir farklılık göstermiştir.

Erkenlik döneminde erkeklerin duygusal ve davranışsal tepkilerinin fevri olmaı, çatışmaya yatkın halde olmaları anne babanın baıkıcı, kııtlayıcı olduğunu düşünmelerine ve onların otoriter olarak alılanmaına neden olabilir.

Öğrencilerin anne baba tutumlarını otoriter olarak algılamalarında araştırmaya katılan öğrencilerin önemli bir kısmının anne ve baba eğitim durumunun (anne %89, baba %83) lise ve altı kademelerden oluşması ile ilişkilendirilebilir. Anne babanın eğitim seviyesinin çok yüksek olmaması çocukları ile kuracakları iletişim üzerinde etkili olabilir. Yaşanılan bölgeye, şehire, köye ya da aileye göre farklılık gösterse de toplumsal olarak erkek ve kadınların hareket serbestliğinde, davranışların çeşitliliğinde erkeklerin daha az kontrol edildiği kabul edilmektedir. Bu noktada anne babaların çocukları üzerinde denetim sağlama girişimleri erkek öğrenciler tarafından otorite olarak algılanabilir. Kadın öğrenciler bu konuda daha kabullenici yaklaşım sergiliyor olabildiğinden otorite olarak algılama yaklaşımından uzak kalabilirler.

Yılmaz (2009), tarafından yapılan çalışmada benzer sonuç elde edilmiştir, erkek öğrencilerin anne baba tutumlarını kadın öğrencilere göre koruyucu-istekçi ve otoriter algıladığı kadın öğrencilerin ise erkek öğrencilere göre demokratik algıladığı sonucuna varılmıştır.

Çalışmanın bulgularına göre öğrencilerin algıladıkları koruyucu-istekçi anne baba tutumu cinsiyet açasından erkekler lehine anlamlı bir farklılık göstermiştir.

Anne baba bu dönemde arkadaş gruplarının ve çevrenin gençler üzerinde olumsuz etkileri olabileceğini çevrelerinden duyduğu, haber programlarından izlediği için çocuğunu tehlikeli durumlardan korumak amacıyla denetleyici davranışlar sergileyebilirler. Araştırmaya

katılan öğrencilerin önemli bir kısmının (%49,2) yerleşim yerinin köy olduğu göz önünde bulundurulacak olursa işgücü olarak erkek çocuklara daha fazla gereksinim hissedilebilir. Bu beklenti ve sorumlulukları etkileyebilir. Bunun sonucunda da anne babanın yaklaşımında erkek çocukları daha fazla koruma, denetleme davranışlarının oluşmasına neden olabildiğinden erkek öğrencilerde bu tutumu koruyucu-istekçi tutum olarak algılayabilirler.

Aktaş'ın (2011), yaptığı çalışmada erkek öğrencilerin anne baba tutumlarını otoriter ve koruyucu-istekçi olarak algıladığı, kadın öğrencilerin ise anne baba tutumlarını demokratik algıladığı sonucu elde edilmiştir.

Ünüvar (2007), tarafından yapılan çalışmada ise demokratik-koruyucu- otoriter anne baba tutumlarında cinsiyet değişkeni açısından anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bu sonuç çalışma bulguları ile tezatlık göstermektedir.

Bulgular incelendiğinde öğrencilerin kendilerine saygı seviyelerinde ve problem çözme becerilerinde cinsiyet açısından anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür.

Öğrencilerin kendilerine saygı seviyelerinde cinsiyetin beklendiği şekilde etkili olmamışta buldukları dönemden kaynaklı daha fazla etkiye sahip beden alımı, arkadaş çevresi gibi unsurların etkisinin ön planda olduğu düşünülebilir.

Öğrencilerin kendilerine saygı seviyesinin cinsiyet açısından farklılık göstermemesi İkiz (2000), Yenidünya (2005), Ünüvar (2007), Aktaş (2011) ve Ceylan'ın (2013), yaptıkları çalışmaların sonuçları ile benzerlik taşımaktadır.

Kurşun'un (1998), yaptığı çalışmada kadın öğrencilerin benlik saygısının yüksek, erkek öğrencilerin benlik saygısının ise orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir bu sonuçla araştırma sonucu farklılık göstermektedir.

Yaş bakımından algılanan tutum, problem çözme yeterliği ve benlik saygı seviyelerini değerlendirme: Bulgulara bakıldığında öğrencilerin algıladıkları anne ve baba tutumlarının yaş değişkeni açısından anlamlı bir farklılık göstermediği sonucu elde edilmiştir.

Aktaş'ın (2011), yaptığı çalışmada öğrencilerin yaşlarıyla aldığı otoriter tutum pozitif ilişkili, demokratik tutum ise negatif ilişkili olduğu sonucuna varılmıştır. Yani öğrencilerin yaşı yükseldikçe alınan demokratik anne baba tutum puanı düşmektedir. Bu sonuç ile çalışma sonucu farklılık göstermektedir. Çalışmanın bulguları incelendiğinde öğrencilerin kendilerine saygı seviyelerinde ve problem çözme becerilerinde yaş değişkeninin anlamlı bir fark yaratmadığı tespit edilmiştir.

Sınıf düzeyi bakımından algılanan tutum, problem çözme yeterliği ve benlik saygı seviyelerini değerlendirme: Bulgular incelendiğinde öğrencilerin anne baba tutumlarını algılamalarında, kendilerine saygı seviyesinde ve problem çözme becerilerinde sınıf düzeylerinin anlamlı bir fark yaratmadığı görülmüştür.

Sayın (2010), tarafından yapılan çalışmada da öğrencilerin aldıkları anne baba tutumu ile sınıf değişkeni arasında bir ilişki bulunmamıştır. Toksöz'ün (2010), ortaokul öğrencileriyle yaptığı çalışmada ise sınıf düzeyleri yükseldikçe anne babalarından aldıkları denetlenme ve kontrol düzeyi düşmüştür. Diğer çalışmalarda da farklı sonuçlar elde edilmiştir. Özkan (1994) ve Yılmaz vd. (2012), öğrencilerin benlik saygı seviyeleri ile sınıf değişkeni arasında ilişki olmadığı sonucuna varmışlardır. Bununla birlikte Jone ve Meredith (1996), Wielfield ve ark. (1991), ise benlik saygı seviyesinin sınıf yükseldikçe arttığı sonucuna ulaşmışlardır (Akt. Bayraktar ve ark. 2009, s.49).

Okul türü bakımından algılanan tutum, problem çözme yeterliği ve benlik saygı seviyelerini değerlendirme: Bulgulara bakıldığında algılanan anne baba tutumlarının okul türüne göre Fen Lisesi ve Meslek Lisesinde eğitime devam eden öğrenciler arasında farklılık gösterdiği anlaşılmıştır. Fen Lisesine devam eden öğrencilerin ailelerinin ilgi ve beklentileri ile Meslek Lisesine devam eden öğrencilerin ailelerinin ilgi ve beklentileri birbirinden farklılık gösterebilir. Bu farklılığın oluşmasında aile içi etkileşimin yeterli olması, öğrencinin akademik yönden başarılı olmasının da etkisi bulunabilir. Akademik başarısı yüksek olan öğrencinin

farkındalığı ve muhakeme becerisinin yüksek olma ihtimali fazla olacağından ailedeki anne baba tutumunu daha sağlıklı analiz etme yeterliliğine sahip olabilir. Diğer taraftan ilginin alakanın yeterli olmadığı, anne babanın rolüne uygun davranışlar geliştirmede aile ortamında yetişen öğrenci anne baba tutumunu irdelemeye ve analiz etmeye gereksinim hissetmediğinden bu konuda fikir geliştirmemiş olabilir.

Aktaş'ın (2011), yaptığı çalışmada Anadolu Lisesine devam eden öğrencilerin Düz Liseye devam eden öğrencilere göre ebeveynlerini daha az koruyucu-istekçi, otoriter ve daha çok demokratik algıladığı görülmüştür. Öğrencilerin kendilerine farklı seviyelerinin okul türüne göre anlamlı bir farklılık göstermediği anlaşılmıştır. Ünüvar (2007), tarafından yapılan araştırmada öğrencilerin kendilerine farklı seviyeleri ile okul türü değişkeni arasında ilişki bulunmamıştır. Aktaş'ın (2011), yaptığı çalışmada Anadolu Lisesine ve Düz Liseye devam eden öğrencilerin benlik farklı seviyeleri arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Bunlar, çalışma bulgusu ile paralellik taşımaktadır. İkiz (2000), tarafından yapılan çalışmada ilköğretim okullara sınavla yerleşen öğrencilerin kendilerine farklı seviyeleri daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç çalışma bulgusuyla tezatlık göstermektedir.

Bulgularda problem çözme becerilerinin okul türüne göre Anadolu Lisesi ile Meslek Lisesine devam eden öğrenciler arasında farklılık gösterdiği anlaşılmıştır. Öğrenciler lise öğrenimine geçişte sınav puanına göre okullara yerleşmektedirler. Anadolu Liseleri ile Meslek Liseleri arasında da puan farklılığı okuldaki okula değişmekle birlikte Anadolu Liselerinin puan üstünlüğü bulunmaktadır. Bu düşünce temel alındığında puan üstünlüğüyle Anadolu Liselerine yerleşen öğrencilerin özgüveni, farkındalığı daha yüksek olabilir bunun sonucunda yaşamda karşılaştığı problemlere karşı daha etkin çözümler üretme becerisine sahip olduğu düşünülebilir.

Ferah (2000), Derin (2006), Gölgeleyen (2011), tarafından yapılan çalışmalarda başarı ve okul türü değişkenleri ilişkilendirilerek problem çözme becerileri üzerinde etkisi bulunup

bulunmadığı anlaşılmaya çalışılmış ve farklılaşmanın olduğu anlaşılmıştır. Bu sonuç, çalışma bulgusuyla benzerlik göstermektedir. Bununla birlikte Çilingir (2006), Çağlayan (2007) ve Gündoğdu'nun (2010), çalışmalarında ise okul türü, başarı değişkenlerinin problem çözme becerileri üzerinde etkisinin olmadığı görülmüştür.

Başarı durumu bakımından algılanan tutum, problem çözme yeterliği ve benlik saygı seviyelerini değerlendirme: Bulgular incelendiğinde algılanan anne baba tutumlarının başarı değişkenine göre 70-84,99 puan aralığı ile 85-100 puan aralığı arasında farklılık gösterdiği anlaşılmıştır. Çalışmaya katılan öğrencilerden 149 kişinin 70-84,99 puan aralığında 75 kişinin ise 85-100 puan aralığında olduğu görülmüştür. Kayısal olarak aradaki farkın yüksek olması anne baba tutum puanının 70-84,99 puan aralığında olanlar lehine yüksek çıkmaına neden olabilir. Diğer taraftan akademik başarıyı yüksek olan öğrencilerin başarıya odaklanmaları nedeniyle çevresel durumlara karşı farkındalığı azalmış olabilir bu durumda anne baba tutumlarında ayrıştırıcı bir nokta görmemelerine sebep olabilir.

Aktaş'ın (2011), yaptığı çalışmada da öğrencilerin aldıkları anne baba tutum puanları diploma notuna göre farklılık göstermiştir. Bu sonuç çalışma bulgusuyla benzerlik taşımaktadır. Öğrencilerin kendilerine kaygı seviyelerinin ve problem çözme becerilerinin başarı durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediği anlaşılmıştır.

Sahip olunan kardeş sayısı bakımından algılanan tutum, problem çözme yeterliği ve benlik saygı seviyelerini değerlendirme: Bulgulara bakıldığında algılanan demokratik anne baba tutumlarının 1-3 kardeş sayısına sahip öğrenciler lehine anlamlı farklılık gösterdiği anlaşılmıştır. Çocuğun aile içinde birey olarak varlığını gösterebilmesi aileye, aile içi iletişime, anne ve babanın rollerini yerine getirme biçimine göre farklılık gösterse de, çocuk sayısının çok olmaması anne babanın çocuklar arasında ilgi konusunda dengeli davranabilmesine, ihtiyaçlarına daha sağlıklı ve zamanında cevap verebilmesine, değer duygusunu hissettirmesine

ve karşılıklı güven duygusunun gelişmesinde etkili olabilir. Öğrenci tarafından bu olumlu ve sağlıklı yaklaşım demokratik anne baba tutumu olarak algılanmış olabilir.

Aktaş (2011), Bülbül (2014), Uzunel'in (2016), çalışmalarında 1-2 kardeşe sahip olma ile algılanan demokratik tutum arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Bu sonuç çalışma sonucuyla örtüşmektedir.

Diğer bulgular incelendiğinde öğrencilerin algıladıkları otoriter, koruyucu-ihtekçi anne baba tutumlarının, kendilerine saygı seviyelerinin ve problem çözme becerilerinin kardeş saygı değişkeni açısından anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

Ailede kaçınıcı çocuk olduğu bakımından algılanan tutum, problem çözme yeterliği ve benlik saygı seviyelerini değerlendirme: Bulgular incelendiğinde algılanan demokratik anne baba tutumlarının ailede 1-3. sırada olan öğrenciler lehine anlamlı farklılık gösterdiği anlaşılmıştır. Aile ilk çocuk sahibi olduklarında çocuklarını en iyi şekilde yetiştirmek için doğru yaklaşımı gösterme gayreti içine girebilirler. Gerekli sevgi ve ilgiyi gösterme, aile ferdi olarak değer verme, saygı duyma, sağlıklı güven ortamı oluşturmaya özen gösterme çocuğun farkındalığının gelişmesine ve kişilik gelişimine katkı sağlayarak anne babasının yaklaşımını sağlıklı ve demokratik algılamasına etki etmiş olabilir.

Aktaş'ın (2011), yaptığı çalışmada ailede kaçınıcı çocuk olduğu değişkeni ile anne baba tutumları arasında anlamlı bir farklılık elde edilmemiştir. Bu sonuç çalışma bulgusuyla farklılık göstermiştir. Çalışmanın diğer bulgularında algılanan otoriter, koruyucu-ihtekçi anne baba tutumlarının, kendilerine saygı seviyelerinin ve problem çözme becerilerinin ailede kaçınıcı olduğu değişkeni açısından anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır.

Annenin öğrenim durumu bakımından algılanan tutum, problem çözme yeterliği ve benlik saygı seviyelerini değerlendirme: Bulgularda algılanan anne baba tutumlarının, öğrencilerin kendilerine saygı seviyelerinin ve problem çözme becerilerinin annenin eğitim durumu değişkeni açısından anlamlı bir farklılık taşımadığı görülmüştür.

Çalışmada ulaşılan bulgu Çetinkale (2006) ve Aktaş'ın (2011), çalışma sonuçlarıyla paralellik göstermektedir. Çalışmalarda liçe öğrencilerinin benlik saygı seviyeleri ile annelerinin eğitim düzeyi arasında bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Çalışma sonucu ile bazı çalışma sonuçları arasında tezatlık bulunmuştur. Torucu (1990), Kurşun (1998), Baybek ve Yavuz (2005), tarafından yapılan çalışmalarda anne eğitim seviyesi yükledikçe öğrencilerde benlik saygı seviyesinin de yükeldiği sonucuna ulaşılmıştır.

Babanın öğrenim durumu bakımından algılanan tutum, problem çözme yeterliği ve benlik saygı seviyelerini değerlendirme: Çalışmada algılanan demokratik anne baba tutumlarının baba eğitim durumu değişkenine göre üniversite ve üstü mezunu olanların lehine farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Çalışmada evde en çok kimi model alıyorsunuz sorusuna en yüksek oranla 132 öğrenci babasını model aldığını belirtmiştir. Bu aile içinde babanın etkisinin ne denli fazla olduğunu göstermiştir. Babanın eğitim seviyesinin yükselmesiyle aile içi etkili ve verimli iletişim artabilir, baba çocuklarıyla daha yakın, sıcak ve paylaşımcı ilişkiler geliştirebilir. Bu ilişkilerin öğrencinin demokratik anne baba tutum algısı geliştirmesinde etkili olduğu söylenebilir. Diğer bulgular incelendiğinde algılanan otoriter, koruyucu-itefakçi anne baba tutumlarının, öğrencilerin kendilerine saygı seviyelerinin ve problem çözme becerilerinin baba eğitim düzeyi değişkeni açısından anlamlı bir farklılık göstermediği görülmüştür. Çalışmada ulaşılan bulgu Aktaş'ın (2011), çalışma sonucuyla paralellik göstermektedir. Çalışmada liçe öğrencilerinin benlik saygı seviyeleri ile babalarının eğitim düzeyi arasında bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Ailenin ikamet yeri ve geliri bakımından algılanan tutum, problem çözme yeterliği ve benlik saygı seviyelerini değerlendirme: Bulgular incelendiğinde algılanan anne baba tutumlarının, öğrencilerin kendilerine saygı seviyelerinin ve problem çözme becerilerinin ailenin ikamet ettiği yer ve geliri değişkeni açısından anlamlı bir farklılık göstermediği sonucu elde edilmiştir. Balat-Akman'ın (2004) çalışmasında da ailenin ekonomik durumuyla ilgili

benzer sonuca ulaşmıştır. Alt-üç ekonomik duruma göre benlik düzeyinde fark olmadığı bulunmuştur. Başka çalışmalarda ise İkiz (2000), Baybek ve Yavuz (2005), Aktaş (2011), Çelir düzeyde yüksek olan öğrencilerin benlik düzeyinde puanları da yüksek çıkmıştır.



Sonuç ve Öneriler

Bu bölümde araştırma sonuçları özetlenerek öneriler sunulmuştur.

Araştırmada algılanan anne baba tutumları, benlik saygı seviyeleri ve problem çözme becerilerinin birbiriyle ilişkisi ele alınarak farklı demografik özelliklerle incelenmiştir. Araştırmada öğrencilerin algıladığı demokratik anne baba tutumu, benlik saygı seviyesi ve problem çözme becerisi arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki bulunurken koruyucu – istekçi ve otoriter tutumla negatif yönlü ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Öğrencilerin benlik saygı seviyeleriyle problem çözme becerileri arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anne baba tutumlarının, benlik saygısının ve problem çözme becerisinin birbiriyle ilişkili olduğu sonucu doğrultusunda erken çocukluk döneminden başlayarak anne babalara okul öncesi rehber öğretmenleri tarafından çocuklarıyla sağlıklı iletişim kurma ve sürdürme yöntemleri, yaklaşımı konusunda bilgilendirme çalışmaları yapılabilir.

Benlik saygı seviyesi ile problem çözme becerisinin birbirini yordadığı sonucu saptamıştır. Bu sonuç kapsamında öğrencilerin benlik saygı seviyelerinin yükselmesi problem çözme becerilerini de olumlu etkileyeceği düşünülerek öğrencinin, birey olarak aile içerisinde ve okul ortamında arkadaş, öğretmen, yöneticilerden öz saygı geliştirmesini sağlayacak tavır ve davranışlar görmesi, özgüveninin örselenmemesi benlik saygısına ve problem çözme becerisinin gelişimine katkı sağlayabilir. Bireyin kendini tanımasının, yeterliklerini ve yetersizliklerini bilmesinin, kendisini kabul etme ve kendisine saygı duyma noktasında önemli olduğu düşünülerek kişisel rehberlik çalışmaları yapılabilir. Benlik saygısının ve problem çözme becerisinin erken çocukluk döneminde gelişmeye başladığını göz önünde bulundurursak bununla ilgili Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı olarak okul öncesi eğitim kurumlarında değerler eğitimi (empati, iyilik, özgüven, hoşgörü, yardımlaşma, sorumluluk) kapsamında yaratıcı drama çalışmaları ve değerlendirmeleri yapılarak çocukların öz farkındalık kazanmaları

özsayılarını olumlu biçimde etkileyebilir. Ayrıca yaratıcı drama bireyde öz farkındalığın, özgüvenin gelişimine katkı sağladığından diğer kademelerde seçmeli ders olarak yer alabilir. Yine okul öncesi eğitim programları çerçevesinde çocukların problem çözme becerisini geliştirmeye yönelik kazanım ve göstergeler bulunmaktadır. Bu kapsamda öğretmenler tarafından yapılan uygulamalar ve değerlendirmeler çeşitlendirilebilir.

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı arasında ortak programlar düzenlenerek rehber öğretmen, sosyal hizmet uzmanı ve psikologların katılımıyla okullarda aile eğitim çalışmaları düzenlenebilir. Sevgi evlerinde, yuvalarda kalan çocukların benlik gelişimine ve karşılaştıkları problemleri çözmelerine katkı sağlayacak kişisel rehberlik çalışmaları yapılabilir.

Araştırmada cinsiyet açısından algılanan demokratik anne baba tutum puanları farklılık göstermez iken otoriter ve koruyucu-istekçi anne baba tutum puanlarının erkek öğrenciler lehine farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Bu sonuç kapsamında ailenin, bireyin kişilik gelişiminde ve yaşamında etkili olduğunu göz önüne alarak rehberlik ve psikolojik danışma servisleri tarafından öğrencilerin aileleri ile ilgili bilgi toplama ve ailelerle görüşerek bilgilendirme çalışmaları yapılabilir daha sonra bu çalışmalarla bağlantılı uygulamalı programlar düzenlenebilir.

Öğrenciler tarafından algılanan demokratik anne baba tutumunun baba eğitim durumuna göre üniversite ve üstü mezunu olanlar, kardeş sayısına göre 1-3 kardeşe sahip öğrenciler lehine farklılık gösterdiği sonucuna varılmıştır. Öğrencilerin algıladığı anne baba tutumunun Fen Lisesi ve Meslek Lisesi öğrencileri arasında, problem çözme becerilerinin ise Anadolu Lisesi ile Meslek Lisesi öğrencileri arasında farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Öğrencilerin problem çözme becerilerini belirlemek için okullarda tarama çalışmaları yapılarak problem çözme becerisi zayıf olan öğrencilerle güç durumlarda kaldıklarında başvurabilecekleri stratejilerle ilgili kişisel rehberlik çalışmaları yapılabilir. Problem çözme

becerilerini geliştirici rehberlik çalışmaları düzenlenip süreç sonunda öğrencilerin becerilerinde farklılaşma olup olmadığı incelenebilir. Öğrencilere gerçekçi ve ulaşılabilir nitelikte olacak biçimde amaçlar belirlemeleri noktasında anne, baba, öğretmenler tarafından rehberlik yapılabilir. Ulaşılabilir amaçlar öğrencinin gayret etmesini sağlayarak özgüveninin gelişmesine destek olabilir ve kendisine sayėı geliştirmesine katkı sağlayabilir. Okullarda yapılan sosyal faaliyetlere tüm öğrencilerin katılımının sağlanmasıyla benlik sayėısı düşük olan ğrencilerinde fayda görmesi sağlanabilir. Öğrencilere rehberlik etmesi beklenen öğretmenlere ve psikolojik danışmanlara bu noktada yeterli olabilmeleri için bilgi ve deneyimlerini arttırıcı hizmet içi eğitim ve çalışmalar düzenlenmesi fayda sağlayabilir.

Kaynakça

- Açıkgöz, Ü. K. (2007). *Etkili öğrenme ve öğretme*. İzmir: Biliş Yayıncılık.
- Açıkgöz, K. (2009). *Aktif öğrenme*. (11.baskı). İzmir: Biliş Yayınları.
- Adana, F., Kutlu, Y. (2008). Anne baba tutumlarının adolesanların kendilik kavramı üzerine etkisi. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 12: 2, 18-23
- Ağır, M.(2007). *Üniversite öğrencilerinin bilişsel çarpıtma düzeyleri ile problem çözme becerileri ve umutsuzluk düzeyleri arasındaki ilişki*, (Yayımlanmamış doktora tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Akboy, R. (1998). Fen lisesi ve genel lise öğrencilerinin benlik kavramı, denetim odağı ve sürekli kaygı açısından karşılaştırılması. *VII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Bilimsel Çalışmaları*. Konya: Selçuk Üniversitesi, 1: 189-197
- Aksan, N. (2006). *Üniversite öğrencilerinin epistemolojik inançları ile problem çözme becerileri arasındaki ilişki*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Akınlar, İ. C. (2006). *Askeri lise öğrencilerinin ve yatılı okuyan, erkek, sivil lise öğrencilerinin stres yaşantısı ve ergenlik dönemi gelişimsel ödevleri açısından karşılaştırılması*, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kara Harp Okulu, Savunma Bilimleri Enstitüsü.
- Aksaray, S. (1992). *Adölesanların benlik imajlarını etkileyen etmenlerden ana baba tutum algısı*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Aktaş, S. (2011). *9. Sınıfta anne baba tutumları ve benlik saygısı arasındaki ilişkinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

- Aktepe, Ü. (2015). *Ergenlerin sahip oldukları değerler ile duygularını ifade etme ve problem çözme becerileri arasındaki yordayıcı ilişkiler*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Alp Özdemir, B.(2016). *Lise öğrencilerinde benlik saygısı ile psikolojik yardım alma tutum problem çözme davranışı arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Arı, R. ve Seçer, Z. Ş. (2003). Farklı ana baba tutumlarının çocukların psikososyal temelli problem çözme becerilerine etkisinin incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10, 451-464.
- Aral, N., Baran, G., Bulut, S. ve Çimen, S. (2000). *Çocuk gelişimi*. İstanbul: II. Yapa Yayınları.
- Argun, Y. (2005). *Anne baba ve öğretmenlerin öğrenilmiş güçlülüğü ile okul öncesi çocukların davranışsal-duygusal güçlülüğü ve kendilik algısı arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Asıcı, E. (2013). *Öğretmen adaylarının affetme özelliklerinin öz-duyarlık ve benlik saygısı açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İzmir.
- Aşçı, H. (2004). Fiziksel Benlik Algısının Cinsiyete Ve Fiziksel Aktivite Düzeyine Göre Karşılaştırılması, *Hacettepe Üniversitesi, Spor Bilimleri Dergisi, Cilt:15, Sayı:1, s. 39-48*, Ankara.
- Atabay, N. (2004). Sağlık meslek lisesi öğrencilerinin sorun çözme becerilerinin ve sorun çözme becerilerini etkileyen faktörlerin incelenmesi. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.

- Ay, T. R. (2015). *Lise öğrencilerinin anne-baba tutumlarının öğrencilerin sosyal problem çözme becerilerine ve depresyon düzeylerine etkisinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Aydın, M. (2009). *Sorun çözme becerisi ile yaratıcılık arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Baumeister, R. F. (1993). *Identity, self-concept and self esteem. İçinde Robert Hogan, John Jonhson ve Stephen Briggs (Ed.) Handbok of Personality Psychology (681-710).* California: Academic Press.
- Baybek, H., Yavuz, S. (2005). Muğla Üniversitesi Öğrencilerinin Benlik Saygılarının İncelenmesi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. Sayı 14.*
- Baymur, F. (1994). *Genel psikoloji*, (14. Basım), Ankara: İnkılâp Yayınevi.
- Bayraktar, F. Sayıl, M ve Kumru, A. (2009). Liseli ergenler ve üniversiteli gençlerde benlik saygısı: ebeveyn ve akrana bağlanma, empati ve psikolojik uyum değişkenlerinin rolü. *Türk Psikoloji Dergisi, 24, 48-63*
- Bingham, A. (1998). *Çocuklarda problem çözme yeteneklerinin geliştirilmesi.* İstanbul: M.E.B.
- Bozaslan, H., Genç, G. ve Kaya, A. (2012). Üniversite öğrencilerinin anne-baba tutumlarının problem çözme becerilerine, sosyal kaygı düzeylerine ve akademik başarılarına etkisi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, 18, 208-225.*
- Budak, S. (2005). *Psikoloji sözlüğü* (2.Baskı). Ankara: Bilim Sanat Yayınları.
- Burger, J. M. (2006). *Kişilik.* Çev: İnan Deniz, Erguvan Sarıoğlu. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Bülbül, A. (2014). *Ergenlerin algılanan anne baba tutumları ile yakın ilişkilerindeki psikolojik eğilimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Haliç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Ceral, S. ve Dağ, İ. (2005). Ergenlerde algılanan anne baba tutumlarına bağlı benlik saygısı, depresiflik ve genel psikolojik belirti düzeyi farklılıkları. *Psikiyatri Psikoloji Psikofarmakoloji (3P) Dergisi*.13(4): 233–241.
- Ceylan, İ. (2013). *Ergenlerin benlik saygısı ve duygusal öz-yeterlilik düzeylerinin incelenmesi*, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Coopersmith, S. (1974). *The antecedents of self-esteem*. San Francisco: W.H.Freeman
- Cüceloğlu, D. (2006). *İnsan ve davranışı*.(15.Baskı). İstanbul: Remzi Yayınevi.
- Cüceloğlu D. (2006).*Yeniden insan insana*. (36. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi,
- Çağdaş, A.(2002). *Anne-baba çocuk iletişimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Çağlayan, H. S. (2007). *Beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin öğrenme biçimleri ile problem çözme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*.(Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Çankaya, B. (2007). *Lise 1. ve 2. sınıf öğrencilerinin algılanan benlik saygısının bazı değişkenlere göre incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çeşit, C. (2011). *Sanat eğitimi alan ve almayan lise öğrencilerinin problem çözme becerileri ile benlik saygı düzeylerinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- Çetinkale, E. (2006). *11. Sınıf öğrencilerinin denetim odakları, problem çözme becerileri ve algılanan ana-baba tutumları arasındaki ilişkinin cinsiyet ve akademik alan değişkenleri açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

- Çilingir, A. (2006). *Fen lisesi ile genel lise öğrencilerinin sosyal becerileri ve problem çözme becerilerinin karşılaştırılması*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Çuhadaroğlu, F. (2000). Ergenlik Döneminde Psikolojik Gelişim Özellikleri. *Katkı Pediatri Dergisi*, 863–868.
- Danış, Z. (2006). Davranış Bilimlerinde Ekolojik Sistem Yaklaşımı. *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*, 3/9, 45-53.
- Demir, E. K. ve Şendil, G. (2008). Ebeveyn tutum ölçeği (ETÖ). *Türk Psikoloji Yazıları*, 11(21), 15-25.
- Demirtaş, H. ve Dönmez, B. (2008). Secondary school teachers' perceptions about their problem-solving abilities. *Journal of the Faculty of Education*, 9, 177-198.
- Derin, R. (2006). *İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin problem çözme becerileri ve denetim odağı düzeyleri ile akademik başarıları arasındaki ilişki (İzmir il örneği)* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Develioğlu, M. (2006). Problem çözme becerileri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin karar verme stratejilerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Dilek, H., ve Aksoy, A. (2013). Ergenlerin benlik saygısı ile anne-babalarının benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi, *Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD) Cilt 14, Sayı 3, Aralık 2013, s 95-109*.
- Dinçel, E. (2006). *Ergenlik dönemi gelişimsel ödevleri ve psikolojik problemler*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara

- Düzakın, S. (2004). *Lise öğrencilerinin problem çözme becerilerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- D'Zurilla, T. J. and Goldfield, M. R. (1971). Problem solving and behavior modification. *Journal Of Abnormal Psychology*, 78, 107-126.
- Ekşi, A. (1990). *Çocuk, genç, ana ve babalar*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Erbil, N., Divan, Z. ve Önder, P. (2006). Ergenlerin benlik saygısına ailelerinin tutum ve davranışlarına etkisi. *Aile ve Toplum Dergisi*, 3(10):7-112.
- Erdoğan, Ö. ve Uçukoğlu, H. (2011). ilköğretim okulu öğrencilerinin anne-baba tutumu algıları ile atılganlık ve olumsuz değerlendirilmekten korkma düzeyleri arasındaki ilişkiler. *Kastamonu Eğitim Dergisi* 19(1), 51-72.
- Erden, M. ve Akman, Y. (2017). *Eğitim psikolojisi gelişim-öğrenme-öğretme* (23. Basım). Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Ersoy, E. (2013). *Ortaokul öğrencilerinin algıladıkları anne baba tutumları ile benlik saygısı ve depresyon düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Erol, B. (2004). *Üstün yeteneklilerde duygusal zekâ ile benlik saygısı arasındaki ilişki*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Eryılmaz, A. (2013). *Çocuk ve ergen bakımı*. T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2759
Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 1717 Eskişehir, Ocak.
- Eşsizoglu, A. ve Arısoy, Ö. (2008). Hemşirelerin depresyona ve depresyon hastalarına karşı tutumları: karşılaştırmalı bir çalışma. *Dicle Tıp Dergisi*. (3), 168.

- Ferah, D. (2000). *Kara harp okulu öğrencilerinin problem çözme beceri algılarının ve problem çözme yaklaşım biçimlerinin cinsiyet, sınıf, akademik başarı ve liderlik yapma açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Filiz, Z. ve Yaprak, B. (2009). A study on classifying parenting styles through discriminant analysis. *Journal of Theory and Practice in Education*, 5(2), 195-209.
- Gander, M.J. ve Gardiner H.W. (2004) (Çev.: B. Onur). *Çocuk ve ergen gelişimi*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Geçtan, E. (1984). *İnsan olmak*. İstanbul: Adam Yayıncılık.
- Geçtan, E. (1990). *Psikanaliz ve sonrası*. İstanbul: Remzi Kitabevi. 4. Basım.
- Geçtan, E. (1992). *Çağdaş yaşam ve normal dışı davranışlar*. İstanbul: Remzi Kitabevi. 8. Basım.
- Gelbal, S. (1991). Problem Çözme. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6,167-173.
- Genç, M. (2012), Öğretmenlerin Çoklu Zeka Alanları İle Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1, 77- 88.
- Gladding, S.T. (2015). *Aile terapisi tarih, kuram ve uygulamaları* (5.Baskı). Ankara: PDR Yayınları.
- Gökbüzoğlu, B. (2008). *Ergenlerin saldırganlık düzeyleri ile problem çözme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Gölgeleyen, Y. (2001) *Endüstri meslek lisesi öğrencilerinin problem çözme becerilerinin incelenmesi*(Yayımlanmamış yüksek lisans tezi).Gazi Üniversitesi, , Ankara
- Güçlü, N. (2003). Lise Müdürlerinin Problem Çözme Becerileri. *Milli Eğitim Dergisi*, 160, 272-300.

- Güçray, S. (1989). *Çocuk yuvasında ve ailesi yanında kalan 9, 10 ve 11 yaş çocuklarının Öz saygı gelişimini etkileyen bazı faktörler*. (Yayımlanmamış doktora tezi), Hacettepe Üniversitesi. Ankara.
- Güçray, S. (2001). Ergenlerde Karar Verme Davranışının Öz saygı Ve Problem Çözme Becerileri Algısı İle İlişkisi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Bölümü Dergisi*, 8, 106-121.
- Gülşen D. (2008). *Farklı lig düzeyinde oynayan futbolcuların oynadıkları mevkilere, öğrenim durumu ve spor yaşlarına göre problem çözme becerilerinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Adana.
- Gündoğdu, Z. (2010). *Bursa il merkezindeki anadolu liseleri, kız meslek liseleri ve genel liselere devam eden 9. ve 12. sınıf öğrencilerinin çatışma eğilimleri ile problem çözme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Güner, P. (2000). Sorunlarla Etkili Baş Etme Yolu. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*, 3, 62-67.
- Güngör, A. (1989). *Lise öğrencilerinin öz saygı düzeylerini etkileyen etmenler*. (Yayımlanmamış doktora tezi), Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Güngör, D. (2000). *Bağlanma stilleri ve zihinsel modellerin kuşaklar arası aktarımında ana babalık stillerinin rolü*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Haktanır, G., Baran, G. (1998). Gençlerin benlik saygısı düzeyleri ile anne- baba tutumlarını algılamalarının incelenmesi. *Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı Dergisi cilt:5, Sayı:3, 134-141*.

- Hamarata, E., Baltacı, Ö., Üre, Ö. ve Demirbaş, E. (2010). Lise öğrencilerinin utangaçlıklarının algılanan anne baba tutumları ve problem çözme yaklaşımları açısından incelenmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 6(22), 73-82.
- Hamachek, D.E. (1995). *Ergen benliğinin psikolojisi ve gelişimi. Ergenliği anlamak* J.F. Adams (Eds.), Yayına haz.: B. Onur, Çev.: Ö.H. Ersever, Ankara: İmge Kitabevi.
- Harter, S. (1990). Developmental Differences İn The Nature Of Self-Representation Implications For The Understanding, Assessment And Treatment Of Maladaptive Behavior. *Cognitive Therapy and Research*, 14, 113-142.
- Harter S.(2001). Contemporary Issues and Historical Perspectives. The construction of the self: *A developmental perspective*. New York. The Guildford Press.
- Hatay Polat, R. (2008). *Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin bazı sosyo-demografik özellikleri ve düşünme ihtiyacına göre problem çözme becerilerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Heppner, P. P. ve Peterson, C. H. (1982).The development and implications of a personal-problem solving inventory. *Journal of Counseling Psychology*, 29: 66-75.
- Heppner, P. P., Reeder, B. L., & Larson, L. M. (1983). cognitive variables associated with personal problem-solving appraisals implications for counseling. *Journal of Counseling Psychology*, 30, 537-545.
- Heppner, P. P., Krauskopf, C. J. (1987) The İntegration of personal problem solving processes within counseling. *The Counseling Psychologist*, 15, 371- 447.
- Humphreys, T. (1999). *Çocuk eğitiminin anahtarı öz güven*. (Çeviren: Tanju Anapa). İstanbul: Epsilon Yayınları.
- Hurlock, E. B. (1987). *Ergenlikte beden gelişimi* (Çev. G. Günce), *Ergenlik psikolojisi* (Ed. B. Onur), Ankara: Hacettepe Taş Kitapçılık.

- İkiz, F. E. (2000). *Farklı liselerdeki ergenlerin benlik saygısı, akademik başarı ve sürekli kaygı düzeyi arasındaki ilişki*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- İnanç B., Yerlikaya E.,(2008), *Kişilik kuramları*, Ankara: Pegem Akademi, 1. Baskı.
- Jaffee, W. B., J. D'Zurilla, T. (2003). Adolescent problem solving, parent problem solving and externalizing behavior in adolescents. *Behavior Therapy*, 34, 295-311.
- Jones, C. J. ve Meredith, W. (1996). Patterns of personality change across the life span. *Psychology and Aging*, 11, 57-65. Joreskog, K.
- Kabadayı, R. (1992). Problem Çözme Süreci, Gereği ve Eğitimdeki Boyutları, *Öğretmen Dünyası*, sayı 146,
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2014). *Yeni insan ve insanlar sosyal psikolojiye giriş*, İstanbul: Evrim Yayınevi
- Kalaycı, N., (2001). *Sosyal bilgilerde problem çözme ve uygulamalar*, Ankara: Gazi Kitabevi.
- Kasap, Z. (1997). *İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin sosyo-ekonomik düzeye göre problem çözme başarıları ile problem çözme tutumu arasındaki ilişki*,(Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Karadağ, E., Deniz, S., Korkmaz, T. ve Deniz, G. (2008). Yapılandırmacı öğrenme yaklaşımı: sınıf öğretmenleri görüşleri kapsamında bir araştırma. *Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(2)
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (24.Baskı). Ankara: Nobel Akademi Yayınları.
- Kaya, A. (2005). Üniversite giriş sınavına hazırlanan öğrencilerin ailelerine yönelik bir grup rehberliği programı. Serdar Erkan ve Alim Kaya (Ed.). *Grupla psikolojik danışma rehberlik programı içinde*, Ankara: Pegem Yayınevi.

- Kaya, Y. (2017). *Ergenlerin benlik algıları, algıladıkları ebeveyn tutumları, ebeveyne ve akrana bağlanma durumları ve ebeveynlerinden beklentileri*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kılıç A.(2009). *Gelişim dönemleri ve ergenlerde ruhsal sorunlar*. Davranış Bilimleri Lisans Tezi. İstanbul
- Kılıçcı, Y. (2006). *Okulda ruh sağlığı* (5. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Korkmaz, M. (1996). *Yetişkin örneklem için bir benlik saygısı ölçeğinin güvenilirlik ve geçerlik çalışması*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Korkut, F. (2002). Lise Öğrencilerinin Problem Çözme Becerileri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22, 177-184.
- Köknel, Ö. (1989). *Genel ve klinik psikiyatri*. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevi.
- Köknel, Ö. (2005). *2000'li Yılları algılamak* (1.Baskı). İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Kulaksızoğlu, A. (2004). *Ergenlik psikolojisi* (6. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kurşun, M. (1998). *Elazığ'da iki farklı lisedeki öğrencilerin aile sorunlarının benlik saygısı üzerine etkileri*.(Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Elazığ.
- Kutlu, Z.S. (2014). *Lise 9. sınıf öğrencilerinin zorbalık düzeylerinin problem çözme becerisi ve boyun eğici davranışları ile ilişkisinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kuzgun, Y. (1972). *Ana-baba tutumlarının bireyin kendini gerçekleştirme düzeyine etkisi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kuzgun, Y. ve Eldeleklioğlu, J. (2012). *Anne-baba tutumları ölçeği*. Yıldız Kuzgun ve Feride Bacanlı (Ed.). *PDR'de kullanılan ölçekler*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

- Maşrabacı, S. T. (1994). *Hacettepe üniversitesi birinci sınıf öğrencilerinin benlik saygısı düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Moksnes, U., Moljord, I., Espnes, G. ve Byrne, D. (2010). The association between stress and emotional states in adolescents: *The Role of Gender and Self- Esteem. Personality and Individual Differences. 49 (5), 430-435.*
- Morris G.C. (2002). *Psikolojiyi anlamak* (H.B. Ayvayışık, M. Sayıl, Çev.). Ankara: Türk Psikoloji Derneği.
- Öğülmüş, S. (2006). *Kişiler arası sorun çözme becerileri ve eğitimi* (3. Basım). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Önder, A.(1997). *Küçük çocuklar için kendilik algısı ölçeğinin Türkçeye uyarlanması ve okul öncesi çocuklarında kendilik algısının yaş cinsiyet premature doğma ve okula devam etme süresine ilişkin olarak incelenmesi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ömeroğlu, E. Kandır, A. (2005). *Bilişsel gelişim*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Özbay, H. ve Öztürk, E. (1992). *Gençlik*. İstanbul: İletişim Yayıncılık A.Ş.
- Özdamar, K. (2004), *Paket programlar ile istatistiksel veri analizi*, Eskişehir: Kaan Kitabevi.
- Özden, Y. (2005). *Öğrenme ve öğretme* (Yedinci Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Öz güven, İ. E. (2001). *Ailede iletişim ve yaşam*. Ankara: Pdrem Yayınları.
- Özkan, İ. (1994). Benlik Saygısını Etkileyen Etkenler, *Düşünen Adam*, 7 (3): ss. 4-9.
- Özyürek, A. & Şahin, T. F. (2010). *Anne baba olmak ve anne babaların çocuk yetiştirme tutumları. t. güler (ed.), anne baba eğitim içinde (36-50)* Ankara: Pegem Akademi.

- Pamuk, S. (2016). *Farklı anne baba tutumlarının üniversite öğrencilerinin kendini toplama gücüne, problem çözme becerilerine ve karar verme davranışlarına etkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Pişkin, M. (1997). *Türk ve İngiliz lise öğrencilerinin benlik saygısı yönünden karşılaştırılması*. III. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi Bilimsel Çalışmaları, Kongre Kitabı. Adana: Ç.Ü. Eğitim Fakültesi Rehberlik ve Psikolojik Danışma Anabilim Dalı ve Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği Yayını.
- Pişkin, M. (2003). *Öz saygıyı geliştirme eğitimi. ilköğretimde rehberlik* (Ed: Y.Kuzgun) (95-123). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Plummer, D. (2005). *Helping adolescent and adults to build self-esteem: A Photocopiable Resource Book*. London and Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers.
- Rosenberg, M. (1986). *Self-Concept from middle childhood through adolescence*, J. Suls ve A. Greenwald (Eds.) *Psychological Perspectives On the Self*, Vol.3 içinde (182-205). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Saracaloğlu, S., Serin, O. ve Bozkurt, N. (2001). Dokuz eylül üniversitesi eğitim bilimleri enstitüsü öğrencilerinin problem çözme becerileri ile başarıları arasındaki ilişki. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 14, Sayfa:121-134.
- Sardoğan, M. E. Karahan, T. F. ve Kaygusuz, C. (2006). Üniversite öğrencilerini kullandıkları kararsızlık stratejilerinin problem çözme becerisi, cinsiyet, sınıf düzeyi ve fakülte türüne göre incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1, 78-97.
- Sarı, E. (2007). Üniversite Öğrencilerinin Algıladıkları Ana-Baba Tutumlarının Benlik Saygılarına Etkileri. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 346, 9-15.

- Sarıyüce Körükçü, Ö. (2004). *Altı yaş grubundaki çocukların öz saygı düzeyleri ile anne empatik becerilerinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Saygılı, H. (2000), *Problem çözme becerisi ile sosyal ve kişisel uyum arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Sayın, K. B. (2010). *İlköğretim birinci kademe öğrencilerinin empati becerileri ile anne baba tutumları arasındaki ilişki* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Selçuk, Z. (1999). *Gelişim ve öğrenme, eğitim psikolojisi* (6. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım Ltd. Şti.
- Senemoğlu N.(2005). *Gelişim, öğrenme ve öğretim kuramdan uygulamaya* (12. Baskı). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Senemoğlu, N. (2010). *Gelişim, öğrenme ve öğretim* (18.Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayınevi.
- Sezer, Ö. ve Oğuz, V. (2010). Üniversite öğrencilerinde kendilerini değerlendirmelerinin ana baba tutumları ve bazı sosyo demografik değişkenler açısından incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi, Cilt:18, Sayı:3, Sayfa 743-758*
- Söylemez, S. (2002). *Ergenlerde problem çözme becerisini geliştirmeye yönelik bir grup çalışması programının etkisinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Steinberg L. (2007). *Ergenlik*. F. Çok (Çev. Ed.). Ankara: İmge Kitabevi. (Orijinal çalışma basım tarihi 2005.)
- Stewart, A.C., Perlmutter, M. & Freidman, S. (1989). *Lifelong human development*. Newyork: John Wiley & Sons.

- Sungur, N. (1997). *Yaratıcı düşünce* (2. Basım). İstanbul: Evrim Yayınevi.
- Sümer, N. ve Güngör, D. (1999). Çocuk yetiştirme stillerinin bağlanma stilleri, benlik değerlendirmeleri ve yakın ilişkiler üzerindeki etkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14 (44), 35-58.
- Sünbül, D. (2008). *Problem çözme ve arabuluculuk eğitim programının orta öğretim dokuzuncu sınıf öğrencilerinin çatışma çözme becerileri, öfke kontrolü ile öz saygı düzeyleri üzerindeki etkisinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Şahin, N, Şahin, N.H. ve Heppner, P.P. (1993). psychometric properties of the problem solving inventory in a group of turkish university students. *Cognitive Therapy and Research*, 17, 379-396.
- Tabachnick B.G, ve Fidell, I.S, (2015). Çok Değişkenli İstatistiklerin Kullanımı - Using Multivariate Statistics (Çev. Ed. M. Baloğlu). Ankara: Nobel Yayınları.
- Taylan, S. (1990), *Heppner'in problem çözme envanterinin uygulama, güvenirlik ve geçerlik çalışmaları*, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Tekeli Ş. G. (2010) *Lise son sınıf öğrencileri ile üniversite öğrencileri arasında bir karşılaştırma: akademik benlik yeterliği, denetim odağı, stresle başa çıkma ve problem çözme becerisi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Temel, Z.F. ve Aksoy, A.B. (2001). *Ergen ve gelişimi*. İstanbul. Nobel Yayınevi.
- Terzi Işık, Ş. (2000). *İlköğretim okulu altıncı sınıf öğrencilerinin kişilerarası problem çözme beceri algılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Tetik, S. ve Açıkgöz, A. (2013). Duygusal zeka düzeyinin problem çözme becerisi üzerindeki etkisi: meslek yüksekokulu öğrencileri üzerine bir uygulama. *Electric Journal of Vocational Colleges, UMYOS Özel Sayı*, 87-97.
- Tufan, E. ve Güdek, B. (2008). Piyano dersi tutum ölçeğinin geliştirilmesi tezi, *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt:28 Sayı:1*.
- Tuna, Y. ve Kayaoğlu A.(2013).*Birey ve davranış*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları Web-Ofset. 2. Baskı.
- Tunç,A. ve Tezer, E. (2006). Çocuk yetiştirme stilleri ve benlik saygısı arasındaki ilişki. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, Cilt:III Sayı:25*
- Turan, N. ve Tufan, B. (1987). Coopersmith benlik saygısı envanterinin geçerlilik-güvenilirlik çalışması. *İstanbul Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi*, 816-817.
- Toksöz, E. (2010). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin zorbalık eğilimleri ve aile tutumu arasındaki ilişkisi üzerine bir araştırma: Eskişehir ili örneği*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Torucu, K.B. (1990). *13-14 Yaşındaki gençlerin sosyo-ekonomik düzeyi ve ana-baba tutumlarındaki farklılıkların belirlenip benlik saygısına etkisinin araştırılıp karşılaştırılması*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi. İzmir.
- Ulupınar, S. (1991). *Çeşitli kurumlarda çalışan hemşirelerin benlik saygısı ve ruhsal durumlarını etkileyen faktörlerin araştırılması*. (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Ulusoy, M. D., Demir, N. Ö. ve Baran, A. G. (2005). Ebeveynin çocuk yetiştirme biçimi ve ergen problemleri: Ankara ili örneği. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(3), 367-386.


- Umut Pakkal, F. (2007). *Okul öncesi eğitim alan ergenlerin, sosyal benlik değerlerinin problem çözme becerisine etkisi.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Uyanık Balat, G. (2003). *Ergen çocuklukta benlik saygısının gelişimi ve önemi. Erken çocuklukta gelişim ve eğitimde yeni yaklaşımlar.*(Yayıma Hazırlayan: M. Sevinç) İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Uyanık Balat, G., Akman, B.(2004). Farklı sosyo-ekonomik düzeydeki lise öğrencilerinin benlik saygısı düzeylerinin incelenmesi. *Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Cilt 14, Sayı 2: 175-183*
- Uzunel, A. (2016). *Lise öğrencilerinin anne-baba tutumları ile mükemmeliyetçi öz-sunum düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi (Kocaeli İli Örneği).* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Ünüvar, A. (2003). *Çok yönlü algılanan sosyal desteğin 15-18 yaş arası lise öğrencilerinin problem çözme becerisine ve benlik saygısına etkisi.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Ünüvar, A. (2007). *Lise öğrencilerinin algıladıkları ana-baba tutumları ile kendine saygı düzeylerinin incelenmesi.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya
- Varış F. (1994). *Eğitim bilimine giriş.* Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- Wigfi eld, A., Eccles, J. S., Mac Iver, D., Reuman, D. A. ve Midgley, C. (1991). Transitions during early adolescence: Changes in children's domain-specific self-perceptions and general self-esteem across the transition to junior high school. *Developmental Psychology, 27, 552-565*

- Yazgan, İ. B. Bilgin, M ve Kılıç Atıcı, M.(2004) *Gelişim psikolojisi: ergen ve çocuk gelişimi*, Adana: Nobel Kitabevi.
- Yavuz, K. E. (2009). *Hayatı bütünüyle kucaklayabilmek için çoklu zeka*. İstanbul: Hayat Yayınevi.
- Yavuzer, H. (2000). *Doğum öncesinden ergenlik sonuna çocuk psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2010). *Çocuk psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2014). *Ana-baba ve çocuk* (25. basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2014). *Çocuğu tanımak ve anlamak*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, Y., Karataş, Z. Ve Gündoğdu, R., (2013). Ergenlerin çatışma çözme davranışlarının incelenmesi: nicel ve nitel bir çalışma, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 28(1), ss.428-440.
- Yenidünya, A. (2005). *Lise öğrencilerinde rekabetçi tutum, benlik saygısı ve akademik başarı ilişkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Yıldız, A. (2003). *Ebeveynin problem çözme becerisini geliştirmeye yönelik deneysel bir çalışma*. (Yayımlanmamış doktora tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yıldız, A. S., ve Ekşisu, M. (2011) Problem çözme becerisini geliştirme programının 9.sınıf öğrencilerinin problem çözme becerisi üzerindeki etkisi. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi Cilt-Sayı: 13-1*
- Yıldırım, A., Hacıhasanoğlu, R., Karakurt, P. ve Türkleş, S. (2011). Lise öğrencilerinin problem çözme becerileri ve etkileyen faktörler. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8 (1), 905-921.

- Yılmaz, A. (1999). Çocuk yetiştirme tutumları: kuramsal yaklaşımlar ve görgül çalışmalar. *Türk Psikoloji Yazıları*, 3 (1), 99-118.
- Yılmaz, A. (2000). *Eşler arasındaki uyum ve çocuğun algıladığı anne-baba tutumu ile çocukların, ergenlerin ve gençlerin akademik başarıları ve benlik algıları arasındaki ilişkiler*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yılmaz, T. (2000). *Ergenlikte risk alma davranışlarının incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Yılmaz, A. (2009). *İlköğretim sekizinci sınıf öğrencilerinin anne baba tutumları ile kararsızlık düzeyleri arasındaki ilişki*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yılmaz, E., R. Yiğit, E. Yurt. (2012). İlköğretim ikinci kademedeki öğrenim görmekte olan öğrencilerin genel benlik saygılarının öğrenci başarısı ve bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. Cilt-Sayı: 14-1
- Yiğit H., (2010) *Ergenlerin benlik saygılarının yaşam doyumu ve bazı özlük nitelikleri açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Yörükoğlu A. (2000). *Gençlik çağı, ruh sağlığı ve ruhsal sorunlar*, İstanbul: Özgür Yayınları, s. 103.
- Yücel, Y. (2013). *Ortaokul öğrencilerinin algıladıkları anne-baba tutumlarının, benlik saygısı ve öğrenilmiş çaresizlik ile ilişkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Arel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Zincirli, Ö. (2014). *Okul öncesi öğretmen adaylarının anne baba tutum algısı, eleştirel düşünme ve problem çözme becerileri arasındaki ilişki*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.

Ekler

Ek 1-Çanakkale il milli eğitim müdürlüğünden alınan izin belgesi.



T.C.
ÇANAKKALE VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 60205806-44-E.2513721
Konu: Anket Çalışması

05.02.2019

MİLLÎ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜNE
ÇANAKKALE

İlgi : Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Rektörlüğü Öğrenci İşleri Daire Başkanlığının 31/01/2019 tarihli ve 1900018253 sayılı yazısı.

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Aile Danışmanlığı, Anabilim Dalı Aile Danışmanlığı Tezli Yüksek Lisans Programı Öğrencisi Neslihan YILMAZ tarafından "Lise Öğrencilerinde Anne Babu İlişkileri ile Benlik Saygısı ve Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" konulu tez çalışması kapsamında, Şubat- Mart ayları arasında, ekte adı geçen okullarda öğrenim gören öğrencilere yönelik anket çalışması yapılma isteği ilgi yazısıyla teklif edilmekte olup, Müdürlüğümüz Anket-Araştırma İnceleme Komisyonunca incelenerek uygun görülmüştür.

Makamlarınıza da uygun görüldüğü takdirde, Dileklerinize az ederim.

İs. KORKMAZ
Şube Müdürü

OLUR
06.02.2019

Ferhat YILMAZ
Millî Eğitim Müdürü

Ek :
1-Komisyon Raporu (1 sayfa)
2-Okul Listesi (1 sayfa)

Görevli Elektronik İmza
Aşağıya basınız!
.../.../20...
Mehmet ATES
V.H.K.İ.

Millî Eğitim Müdürlüğü Valilik Binası 3. Kat
Elektronik Ağ Aracını Kullanarak Tarih: 05/02/2019

Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürü MURAT MORKAYNAK-GÖNES
Tel: 0286 217 31 35-117

Bu e-iletim güvenli elektronik imza ile yapılmıştır. İmza doğruluğu için aşağıdaki URL adresine gidiniz: 4560-2009-343b-233a-902/ karta ile teyit edilebilir.

Ek 2-Anne- baba tutum ölçeğini kullanabilme izni

feride bacanlı <ferbacanlı@gmail.com>
Alıcı: yilmazneslihan24@gmail.com

Merhaba Neslihan,
Aşağıdaki kitapta ölçeği ve ölçekle ilgili bilgileri bulabilirsin. Bu kitabı alarak ve referans göstererek ölçeği kullanabilirsiniz. Başarılar dilerim.
Eldeleklioğlu, J. (2017). Ana baba tutumları ölçeğinin geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları. Editörler: Y. Kuzgun ve F. Bacanlı, Ankara: Nobel yayın dağıtım.






Prof. Dr. Feride Bacanlı
e-mail: fbacanlı@gazi.edu.tr
web : <http://websitem.gazi.edu.tr/site/fbacanlı>

Ek 3-Coopersmith öz saygı envanteri kullanabilme izni

Metin Piskin <metinpiskin@gmail.com>

Merhaba Neslihan,
Ölçeği ve bu konudaki bazı yayınlarımı ekte gönderiyorum. Başarı dilekleriyle.

5 eklenti

-  **Coopersmith_Ozsayg_Envanteri_.doc**
145K
-  **Coopersmith Öz saygı Envanterine İlişkin Açıklamalar.docx**
21K
-  **Öz saygı Araştırma Makalesi (3.PDR Kongresi).doc**
249K
-  **19. İlköğretimde Rehberlik_2006.pdf**
3876K
-  **Doktora Tezi_1996.pdf**
3980K

Ek 4-Problem çözme becerleri envanterini kullanabilme izni

Sayın Yılmaz,

Ölçeği araştırma amaçlı olarak kullanmanızda benim açımdan bir sakınca bulunmamaktadır. Ancak Ölçeğin orijinalinin Paul Heppner tarafından geliştirilmiş olduğunu ve o nedenle kendisine gereken referansın verilmesi gerektiğini de hatırlatmak isterim. Ayrıca, sizden önemli ricam, Ölçeğin başka kopyalarını değil, size gönderdiğim kopyasını, puanlama anahtarını ve ölçeğin son sayfasındaki kaynakçayı da kullanmanızdır. İlgili kaynakçayı da dijital ortamda olduğundan iletiyorum. Çalışmanızda başarılar dilerim.

Nesrin Hisli Sahin <nesrinhislisahin@gmail.com>

Ek 5-Sosyo-demografik bilgi formu

Sevgili öğrenciler, bu bilgi formu anne-baba tutumları, benlik saygı seviyeleri ve problem çözme becerilerinin birbiriyle ilişkisini incelemek için yapılan tez çalışmasında kullanılmak amacıyla düzenlenmiştir.

Açıklama: Formda bulunan bilgileri içtenlikle ve doğru olarak doldurmanız ve hiç boş bırakmamanız gerekmektedir. Verdiğiniz bilgiler yalnızca çalışma amacıyla kullanılacaktır. Her soruda yalnızca bir cevap için bırakılan boşluğa X işareti koyarak görüşlerinizi işaretleyiniz. Adınız ve soyadınızı yazmanız gerekmektedir.

Çalışmaya zaman ayırdığınız ve katkılarınız için teşekkür ederim.

Neslihan YILMAZ
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Aile Danışmanlığı Bölümü

Sosyo-Demografik Bilgi Formu

- 1)Cinsiyetiniz: Kadın () Erkek()
- 2)Yaşınız: 15() 16 () 17() 18() 19()
- 3)Sınıfınız:9. sınıf() 10. Sınıf () 11. Sınıf () 12. Sınıf ()
- 4)Okul türünüz:
Anadolu Lisesi () Fen Lisesi() İmam Hatip Lisesi () Meslek Lisesi ()
- 5)Okul Başarı Ortalamanız:
0-49.99() 50-59.99() 60-69.99() 70-84.99() 85-100()
- 6) Kardeş Sayınız:
Tek çocuk() İki kardeş() Üç kardeş () Dört kardeş() Beş ve üstü()
- 7)Kaçınıcı Çocuksunuz?:
İlk çocuk() İkinci çocuk () Üçüncü çocuk() Dördüncü çocuk() En küçük çocuk()
- 8)Anne: Sağ () Ölü()
- 9) Baba:Sağ() Ölü()
- 10)Anne- Baba Birlikte mi Yaşıyor? Evet() Hayır()
- 11)Annenizin Eğitim Durumu:
Okuma-yazma bilmiyor () Okur-yazar () İlkokul ()
Ortaokul () Lise () Üniversite () Lisansüstü ()
- 12)Babanızın Eğitim Durumu:
Okuma-yazma bilmiyor () Okur-yazar () İlkokul ()
Ortaokul () Lise () Üniversite () Lisansüstü ()
- 13)Ailenizin ikamet ettiği yer: Şehir () İlçe () Köy()
- 14)Ailenizin Aylık Geliri: Düşük () Orta () Yüksek ()
- 15)Annenizin Mesleği:.....
- 16)Babanızın Mesleği:.....
- 17)Ailede kimi model alırsınız?:.....

Ek 6-Anne – baba tutum ölçeği

Ölçek Kuzgun ve Eldeleklioğlu tarafından düzenlenmiştir.

A- Aşağıdaki ölçekte anne babanızın size karşı tutumuna dönük ifadeler yer almaktadır. Her bir maddenin, anne babanıza uygunluk düzeyini ifade eden cevabı çarpı (X) işareti ile işaretleyiniz.

	Hiç uygun	Pek uygun	Biraz uygun	Çok	Tamam en
1)Bana her zaman güven duygusu veriri ve beni sevdiğini hissettirir.					
2)Çok yönlü gelişmem için beni olanakları ölçüsünde destekler.					
3)Her yaptığım işin olumlu yanlarını değil kusurlarını görür ve beni eleştirir.					
4. Her zaman başıma kötü bir şey gelecekmiş gibi beni koruyup kollamaya çalışır.					
5. Aramızdaki ilişki ona içimi açmaya cesaret edemeyeceğim kadar resmidir.					
6. Arkadaşlarımı eve çağırma izin verir, geldiklerinde onlara iyi davranır.					
7. Elinden geldiği kadar, her konuda benim fikrimi almaya özen gösterir.					
8. Çevremizdeki çocuklarla beni karşılaştırır, onların benden daha iyi olduklarını söyler.					
9. Bana hükmetmeye çalışır.					
10. Bugün bile alışverişe çıkacağım zaman, kandırılacağımı düşünerek benimle gelmek ister.					
11. Benden her zaman gücümün üstünde başarı beklemiştir.					
12. Fiziksel ve duygusal olarak kendisine yakın olmak istediğim zaman soğuk ve itici davranır.					
13. Sorunlarımı onunla/onlarla rahatlıkla konuşabilirim.					
14. Neden bazı şeyleri yapmam ya da yapmamam gerektiğini bana açıklar.					
15. Birlikte olduğumuz zamanlar ilişkimiz çok arkadaşçadır.					
16. Kendi istediği mesleği seçmem konusunda beni zorlar.					
17. Sevmediğim yemekleri, bana yarayacağı düşüncesi ile zorla yedirmeye çalışır.					
18. Sınavlarda hep üstün başarı göstermemi istemiştir.					
19. Kendimi yönetebileceğim yaşlarda bile gittiği her yere beni de götürür, benim evde yalnız kalmamdan kaygılanır.					
20. Evde bir konu tartışılırken görüşlerimi söylemem için beni teşvik eder.					
21. Küçük yaşımdan itibaren ders çalışmam ve okuma alışkanlığı kazanmam konusunda bana yardımcı olmuştur.					
22. Küçüklüğümde bana yeterince vakit ayırır; parka, sinemaya götürmeyi ihmal etmezdi.					

23. Benim gibi bir evladı olduğu için kendini bahtsız/kötü hissettiğini sanıyorum.					
24. Okulda başarılı olmam konusunda beni zorlar, düşük not aldığım da beni cezalandırır.					
25. Beni kendi emellerine ulaştırmak için bir araç olarak kullanır.					
26. Beni daima yapabileceğimden fazlasını yapmaya zorlamıştır.					
27. Paramı nerelere harcadığımı ayrıntılı bir biçimde denetler.					
28. Her zaman, her işte kusursuz olmam gerektiği inancındadır.					
29. Ona yaklaşmak istediğimde daima bana sıcak bir şekilde karşılık verir.					
30. Bana önemli ve değerli bir kişi olduğum inancını aşlamıştır.					
31. Cinsellik konusunda karşılaştığım sorunları kendisine anlatmak istediğimde hep ilgisiz kalmıştır.					
32. Benim iyiliğimi istediğini, benim için neyin iyi olduğunu ancak kendisinin bileceğini söyler.					
33. Her zaman nerede olduğumu ve ne yaptığımı merak eder.					
34. İyi bir iş yaptığımda beni övmekten çok, daha iyisini yapmam gerektiğini söyler.					
35. Cinsel konularda çok tutucu olduğu için onun yanında bu konuları hiç konuşmam.					
36. Aile ile ilgili kararlar alınırken benim de fikrimi öğrenmek ister.					
37. Beni olduğum gibi kabul etmiştir.					
38. Başkalarına benden daha çok önem verir ve onlara daha nazik davranır.					
39. Günlük olaylar hakkında anlattıklarımı ilgi ile dinler ve bana açıklayıcı cevaplar verir.					
40. Benimle genellikle sert bir tonda ve emrederek konuşur.					

Ek 7-Coopersmith benlik saygısı envanteri

Ölçek Coopersmith tarafından geliştirilmiş Pişkin tarafından uyarlanmıştır.

B:YÖNERGE

Aşağıda her insanın zaman zaman hissedebileceği bir takım durumlar maddeler halinde sıralanmıştır. Bu maddelerde belirtilen ifadeler, sizin genellikle hissettiklerinizi tanımlıyor ve çoğunlukla size uygun geliyorsa ilgili maddenin karşısındaki EVET sütununa bir çarpı işareti (x) koyunuz. Bu ifadeler eğer sizin genellikle hissettiklerinizi tanımlamıyor ve çoğunlukla size uygun gelmiyorsa bu durumda da HAYIR sütununa bir çarpı işareti (x) koyunuz.

Envanterde yer alan maddelerin doğru ya da yanlış cevapları yoktur. Bu nedenle yanıtlarınızı verirken mantığınızdan çok duygularınıza kulak vermeyi unutmayınız. Lütfen yanıtlarınızı içinizden geldiği gibi ve dürüst vermeye çalışınız. Kararsız kaldığınız durumlarda bile sadece bir seçeneği işaretleyiniz. Herhangi bir maddeye ilişkin her iki seçeneği de işaretlediğinizde ya da her iki seçeneği de boş bıraktığınızda bu maddeye ilişkin yanıtınızın geçersiz sayılacağını unutmayınız.

EVET	HAYIR	
		1.Hayatımda olanlardan genellikle rahatsızlık duymam.
		2.Sınıfın önünde konuşma yapmak bana oldukça güç gelir.
		3.Eğer gücüm yetse kendimle ilgili değiştirmek istediğim pek çok özelliğim var.
		4.Herhangi bir konuda fazla zorlanmadan karar verebilirim.
		5.İnsanlar benimle birlikteyken hoş ve neşeli vakit geçirirler.
		6. Evdeyken kolayca canım sıkılır, moralim bozulur.
		7.Yeni şeylere alışmam uzun zaman alır.
		8.Yaşlıtlarımın arasında seviliyorum.
		9.Anne ve babam duygularımı genellikle dikkate alır.
		10.Güçlükler karşısında kolayca pes ederim.
		11.Anne ve babamın benden beklentisi çok fazla (aşırı derecede).
		12.Kendim olabilmek oldukça zor.
		13.Hayatımdaki her şey karmakarışık.
		14.Arkadaşlarım genellikle düşüncelerimi izlerler.
		15.Kendimi değersiz görüyorum.
		16.Pek çok kere evden ayrılmayı, kaçmayı istemişimdir.
		17.Okulda sıkça moralimin bozulduğunu, canımın sıkıldığını hissediyorum.
		18.Çoğu insan kadar güzel görünümlü biri değilim.
		19.Söyleyecek bir şeyim olduğunda, genellikle çekinmeden söylerim.
		20.Anne - babam beni anlıyor.
		21.İnsanların çoğu benden daha çok seviliyor.
		22.Anne ve babamın çoğu zaman beni sanki zorladıklarını hissediyorum.
		23.Okulda çoğu zaman cesaretim kırılıyor.
		24.Sık sık keşke başka birisi olsam diye arzularım.
		25.Kendimi güvenilir biri olarak görmüyorum. (Bana bel bağlanmaz)

Ek 8-Problem çözüme envanteri

Ölçek Peterson ve Heppner tarafından geliştirilmiş Şahin, Şahin ve Heppner tarafından uyarlanmıştır.

Bu envanterin amacı, günlük yaşantınızdaki problemlerinize (sorunlarınıza) genel olarak nasıl tepki gösterdiğinizi belirlemeye çalışmaktır. Lütfen aşağıdaki maddeleri elinizden geldiğince samimiyetle ve bu tür sorunlarla karşılaştığınızda tipik olarak nasıl davrandığınızı göz önünde bulundurarak, sorunun karşısındaki boş kutuya (X) işareti koyarak cevaplandırınız.

	Her zaman böyle davranırım	Çoğunlukla böyle davranırım	Sık sık böyle davranırım	Arada sırada böyle davranırım	Ender olarak böyle davranırım	Hiçbir zaman böyle davranmam
1. Bir sorunumu çözmek için kullandığım çözüm yolları başarısız ise bunların neden başarısız olduğunu araştırmam						
2. Zor bir sorunla karşılaştığımda ne olduğunu tam olarak belirleyebilmek için nasıl bilgi toplayacağımı uzun boylu düşünmem						
3. Bir sorunumu çözmek için gösterdiğim ilk çabalar başarısız olursa o sorun ile basa çıkabileceğimden şüpheye düşerim						
4. Bir sorunumu çözdükten sonra bu sorunu çözerken neyin ise yaradığını, neyin yaramadığını ayrıntılı olarak düşünmem						
5. Sorunlarımı çözüme konusunda genellikle yaratıcı ve etkili çözümler üretebilirim						
6. Bir sorunumu çözmek için belli bir yolu denedikten sonra durur ve ortaya çıkan sonuç ile olması gerektiğini düşündüğüm sonucu karşılaştırırım						
7. Bir sorunum olduğunda onu çözebilmek için başvurabileceğim yolların hepsini düşünmeye çalışırım						
8. Bir sorunla karşılaştığımda neler hissettiğimi anlamak için duygularımı incelerim						
9. Bir sorun kafamı karıştırdığında duygu ve düşüncelerimi somut ve açık-seçik terimlerle ifade etmeye uğraşmam						
10. Başlangıçta çözümünü fark etmesem de sorunlarımın çoğunu çözüme yeteneğim vardır						
11. Karşılaştığım sorunların çoğu, çözebileceğimden daha zor ve karmaşıktır						
12. Genellikle kendimle ilgili kararları verebilirim ve bu kararlardan hoşnut olurum						
13. Bir sorunla karşılaştığımda onu çözmek için genellikle aklıma gelen ilk yolu izlerim						
14. Bazen durup sorunlarım üzerinde düşünmek yerine gelişigüzel sürüklenip giderim						
15. Bir sorunla ilgili olası bir çözüm yolu üzerinde karar vermeye çalışırken seçeneklerimin başarı olasılığını tek tek değerlendirmem						

16. Bir sorunla karşılaştığımda, başka konuya geçmeden önce durur ve o sorun üzerinde düşünürüm						
17. Genellikle aklıma ilk gelen fikir doğrultusunda hareket ederim						
18. Bir karar vermeye çalışırken her seçeneğin sonuçlarını ölçer, tartar, birbiriyle karşılaştırır, sonra karar veririm						
19. Bir sorunumu çözmek üzere plan yaparken o planı yürütebileceğime güvenirim						
20. Belli bir çözüm planını uygulamaya koymadan önce nasıl bir sonuç vereceğini tahmin etmeye çalışırım						
21. Bir soruna yönelik olası çözüm yollarını düşünürken çok fazla seçenek üretmem						
22. Bir sorunumu çözmeye çalışırken sıklıkla kullandığım bir yöntem daha önce basıma gelmiş benzer sorunları düşünmektir						
23. Yeterince zamanım olur ve çaba gösterirsem karşılaştığım sorunların çoğunu çözebileceğime inanıyorum						
24. Yeni bir durumla karşılaştığımda ortaya çıkabilecek sorunları çözebileceğime inancım vardır						
25. Bazen bir sorunu çözmek için çabaladığım halde, bir türlü esas konuya giremediğim gereksiz ayrıntılarla uğraştığım duygusunu yasarım						
26. Ani kararlar verir ve sonra pişmanlık duyarım						
27. Yeni ve zor sorunları çözebilme yeteneğime güveniyorum						
28. Elimdeki seçenekleri karşılaştırırken ve karar verirken kullandığım sistematik bir yöntem vardır						
29. Bir sorunla başa çıkma yollarını düşünürken çeşitli fikirleri birleştirmeye çalışmam						
30. Bir sorunla karşılaştığımda bu sorunun çıkmasında katkısı olabilecek benim dışındaki etmenleri genellikle dikkate almam						
31. Bir konuyla karşılaştığımda, ilk yaptığım şeylerden biri, durumu gözden geçirmek ve konuyla ilgili olabilecek her türlü bilgiyi dikkate almaktır.						
32. Bazen duygusal olarak öyle etkilenirim ki, sorunumla başa çıkma yollarından pek çoğunu dikkate bile almam.						
33. Bir karar verdikten sonra, ortaya çıkan sonuç genellikle benim beklediğim sonuca uyar.						
34. Bir sorunla karşılaştığımda, o durumla başa çıkabileceğimden genellikle eminimdir.						
35. Bir sorunun farkına vardığımda, ilk yaptığım şeylerden biri, sorunun tam olarak ne olduğunu anlamaya çalışmaktır.						